

1980/81:51

Tisdagen den 16 december

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1980/81:80 till konstitutionsutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkanden 1980/81:1 och 9

Socialutskottets betänkanden 1980/81:14 och 15

4 § Föredrogs trafikutskottets betänkande 1980/81:8 om Bromma och Arlanda flygplatser m. m. (prop. 1980/81:30).

Anf. 1 TALMANNEN:

I detta betänkande har utskottet hemställt att ärendet avgörs efter endast en bordläggning. Vid samråd med företrädare för utskottet har jag emellertid konstaterat att utskottet inte längre vidhåller denna hemställan.

Betänkandet bordlades ånyo.

5 § Föredrogs men bordlades åter

Näringsutskottets betänkanden 1980/81:7, 16 och 21-24

6 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1980/81:69

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:11 om ändrade regler för villabeskattningen, m. m. (prop. 1980/81:42) samt civilutskottets betänkanden 1980/81:7 om räntebidrag m. m. (prop. 1980/81:63) och 8 om underhållslån (prop. 1980/81:64).

Anf. 2 TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkande nr 11 samt civilutskottets betänkanden nr 7 och 8 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 3 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Riksdagen skall nu behandla tre förslag rörande boendet – räntebidrag, underhållslån och villabeskattning. Tidigare har riksdagen beslutat om nya regler för realisationsvinstbeskattning av fastigheter. När man bedömer inriktningen på bostadspolitiken bör alla dessa fyra förslag tas med.

Det rådde stor enighet om inriktningen av bostadspolitiken vid 1974 års riksdagsbeslut, nämligen att man skulle söka åstadkomma ökad utjämning mellan besittningsformerna och att man skulle försöka förhindra att det uppstod stora skillnader i boendekostnader mellan likvärdiga bostäder av olika ålder. Åtgärder måste vidtas inom både finansierings- och skattesystemen. Det är just vad som händer nu. Genom konkreta förslag söker vi uppfylla målsättningarna, och vi använder både skatte- och finansieringssystemet.

Socialdemokraterna sviker genom att inte vilja delta i delbeslut som leder i rätt riktning. De avvaktar den s. k. slutliga lösningen. Finns den? Ja, jag hoppas det men jag är inte helt säker. Om det går att införa ett reall beskattnings- och finansieringssystem skulle många av svårigheterna att upprätthålla ett rättvist system försvinna. Den utredning som socialdemokraterna vill tillsätta för att hitta den slutliga lösningen finns redan. Nästa höst avser kommittén för real beskattning och finansiering att lägga fram sina överväganden. Det är min förhoppning att det skall vara möjligt att på sikt övergå till ett reall system.

I avvaktan på det får vi ägna oss åt att förbättra de system som vi har. I det avseendet kommer denna höst att bli lyckosam. Oberättigade vinster vid försäljning av fastigheter kommer att beskattas hårdare, särskilt vinster som uppstår efter korta innehav. Skillnaderna mellan äganderätt, bostadsrätt och hyresrätt och bostäder av olika ålder kommer att minska genom de tre förslag som skall behandlas i dag.

Med dessa beslut skapas klarhet om boendekostnaderna för det närmaste året. Genom skrämselpropaganda om främst fastighetståxeringens effekter har människor oroats helt i onödan. Hyresgästerna har också upplevt en het sommar och höst. Men hyresförhandlingarna resulterar nu i väsentligt lägre hyreshöjningar än vad som har aviserats, bl. a. på grund av att underhålls-

lånen förlängs samt att garantibeloppet sänks.

Utan att bortse från de påfrestningar som landets ekonomiska situation i allmänhet innebär för hushållen vågar jag tro att många trots allt nu drar en lättnadens suck efter de beslut som kommer att fattas här i dag.

För att uppfylla de sociala bostadspolitiska målen måste emellertid fortsatta överväganden komma till stånd, vilket också aviserats i propositionerna. Med nödvändighet kommer dessa överväganden att inriktas på skattesystemet och det äldre bostadsbeståndet. Överväganden inom enbart finansieringssystemet begränsar ju åtgärderna till endast det senast byggda beståndet.

I regeringens besparingsproposition förutskickades att ca 600 milj. kr. skulle sparas inom ramen för räntebidragssystemet. De förändringar som har föreslagits – och som kammaren nu skall ta ställning till – innebär dels en omfördelning av räntebidragen till nyproduktionen, dels en nedskärning av räntestödet till det äldre beståndet. En differentiering görs också mellan upplåtelseformerna.

För att stimulera igångsättningen och pressa boendekostnaderna har regeringen föreslagit att den garanterade räntan i nya hyres- och bostadsrättshus skall sänkas från 3,4 till 3 %. Detta innebär sänkta boendekostnader med 140 kr. i månaden för en genomsnittlig trerumslägenhet.

Vi vill också medverka till att sänka boendekostnaderna för dem som skall bo i nya gruppbyggda småhus. Detta sker genom att räntebidrag införs för tiden mellan inflyttning och utbetalning av det statliga bostadslånet. På så vis kan boendekostnaderna sänkas med 550–600 kr. per månad netto för dem som bor i ett normalt grupphus under denna tid, som i vissa fall kan uppgå till ett par år efter inflyttningen.

Den senaste åtgärden samt en besparing på 600 milj. kr. kan finansieras genom att räntebidragen minskas för äldre småhus och bostadsrättslägenheter. Av tekniska och sakliga skäl är det lämpligt att göra skillnad på de småhus som är byggda före 1975 och dem som är byggda därefter. För den äldre kategorin föreslås räntebidragen upphöra 1983. För den yngre kategorin görs en extra höjning av räntan 1981. För dessa småhus ökar upptrappningstakten av räntan år 1982 från 0,35 % till 0,5 % per år. Bostadsrättslägenheter föreslås få en extra höjning 1981 som en engångsåtgärd. För ingen av dessa åtgärder kommer kostnaden för den genomsnittliga bostaden att öka mer än i storleksordningen 100 kr. per månad.

En av de ledande tankarna i den dåvarande socialdemokratiska regeringens bostadspolitiska proposition från 1974 var att man skulle söka åstadkomma en ökad utjämning mellan besittningsformerna och att man skulle förhindra att det uppstod stora skillnader i boendekostnader mellan likvärdiga bostäder av olika ålder. Denna åsikt fick då stöd och uppslutning i riksdagen bl. a. från centern och folkpartiet. Vad som förvånar är att socialdemokraterna uppenbarligen har gått ifrån denna grundläggande princip. I sin partimotion för de nämligen fram yrkanden som innebär att man skall avstå från att nu fullfölja 1974 års bostadspolitiska ambitioner. Så har civilutskottet tolkat den socialdemokratiska partimotionen, och så tolkar

Tisdagen den
16 december 1980

Villabeskatt-
ningen, m. m.

också jag den. En något välvilligare tolkning skulle vara att socialdemokraterna saknar alternativ och hellre än att ansluta sig till regeringens förslag avstyrker utan annan motivering än att det här behövs en parlamentarisk utredning. I avvaktan på den menar man att riksdagen bör vara handlingsförlamad.

Jag noterar dock att socialdemokraterna stöder förslaget om en sänkning av den garanterade räntan i nyproduktionen av bostadsrätts- och hyreshus. Likaså accepterar man förslaget om sänkta räntekostnader för tiden mellan färdigställandet och utbetalningen av bostadslån vid produktion av småhus. Den föreslagna höjningen av den årliga upptrappningen av den garanterade räntan för småhus med äganderätt till 0,5 % finner socialdemokraterna t. o. m. väl motiverad. Jag tycker det är tillfredsställande att socialdemokraterna även utan den parlamentariska utredning som de föreslagit kan presentera en åsikt i denna fråga, trots att den sammanfaller med regeringens.

När det gäller frågan om underhållslån föreslår regeringen riksdagen att underhållslånen skall förlängas under 1981. Detta bör ske enligt samma villkor som hittills. Det är också viktigt att understryka att regeringen inte avser att förlänga lånen efter 1981. Inte heller avser vi att föreslå att lånen skall avskrivas. Underhållsfondsutredningen har preliminärt skissat ett förslag på en mer långsiktig lösning av underhållskostnadernas finansiering.

Det tredje spørsmålet i detta avsnitt gäller ändrade regler för villabeskattning. Regeringens förslag bygger i allt väsentligt på den breda partipolitiska enighet som uppnåddes i 1976 års fastighetstaxeringskommitté. Därutöver har regeringen föreslagit att den kommunala garantiskatten skall sänkas från 2 % till 1,5 % för såväl småhus som flerfamiljshus. Detta har också fått stöd från socialdemokratiskt håll.

Låt mig säga att det är värdefullt att frågan om nya regler för villabeskattningen slutligen verkar kunna lösas med stöd av en mycket bred partipolitisk förankring i riksdagen. Det är inte obekant att just denna fråga varit föremål för spekulationer, rykten och skrämselfpropaganda från olika håll. Socialdemokraterna gjorde tidigare i höstas ett utspel som uppfattades som märkligt och svåröverskådligt. Innebörden var, såvitt jag förstår, att 1981 års taxering skulle vara ett provisorium och att man i vissa avseenden skulle tillämpa både 1975 och 1981 års taxeringsvärden.

Det blev snabbt ganska tyst om förslaget, och jag skall inte försöka dra i gång en ny debatt om det. Jag konstaterar bara att socialdemokraterna i annat sammanhang, beträffande realisationsvinstbeskattningen, särskilt betonade att nya skatteregler inte i onödan skall göras så komplicerade att det blir svårt för vanliga människor att förstå den fulla innebörden av dem.

Regeringens förslag om villabeskattningen innebär inte någon lösning i tiden framöver.

Vpk:s förslag till ny villabeskattning är – om man skall uttrycka det mildt – orealistiskt. Motionsförslaget är sådant att det ställer vpk vid sidan om

debatten. Det är därför – och mot bakgrund av den i övrigt breda politiska enighet som finns bakom regeringens förslag – ingen anledning att förlänga diskussionen med att analysera vad vpk:s förslag skulle innebära för småhusägarna i höjda boendekostnader. Inte ens vpk självt har gjort det i sin motion.

Till sist, herr talman, får inte den socialdemokratiska reservationen till civilutskottets betänkande om räntebidragen stå oemotsagd. Det sägs i reservationen att spekulation, segregation och bostadslöshet för betalnings-svaga dominerar den bostadspolitiska bilden. Det är precis tvärtom. Vi har i Sverige inslag av den bild socialdemokraterna målar upp, men de utgör undantag i stället för regel.

Herr talman! Jag känner – framför allt mot bakgrund av mina intryck från ett besök i Afrika nyligen – olust inför den brist på relativitetstänkande och den brist på sinne för proportioner som uttalanden av detta slag visar.

Anf. 4 PER BERGMAN (s):

Herr talman! Det är synd om bostadsfrågan. Ingen fråga är väl egentligen så illa behandlad av oss politiker. För individen är det av grundläggande betydelse att ha en bra bostad till ett hyggligt pris. Samhället gör ju stora uppoffringar ekonomiskt, och det har också med skiftande framgång i flera årtionden gjorts ingrepp i samhällsmaskineriet. Det är klart att bostadsfrågan påverkar en stor mängd områden i samhällslivet: arbetsmarknaden, näringspolitiken och kapitalmarknaden. Med den sektorsindelning inom politiken som vi har vant oss vid påverkas bostadsfrågans hantering av de områden som berörs av den. Dessa områden styrs också av sina egna intressen. Under den tid som gått har vi också kunnat notera hur dessa intressen tar över och skapar mycket stora svårigheter på bostadsmarknaden när det gäller att realisera de höga mål som vi har fastställt för bostadspolitiken, vilket är att beklaga.

I dag har vi en sådan situation. Vi har nu att fatta skattepolitiska beslut och i anknytning till dem även andra beslut. Man kan se hur skattepolitiken under 1970-talet har styrts av skattetekniska värderingar, och det är självklart, men den har också utnyttjats för de värderingar som nu dominerar vår riksdag. Bostadspolitiken förs på ett sätt som avviker mot vad som var avsikten. Skattepolitiken används alltså som ett medel härvidlag. 1970-talets problem är ju ojämlikheten när det gäller olika upplåtelseformer. Det råder inget tvivel om att det är där som det onda ligger. Detta är orsaken till många bekymmer på den svenska bostadsmarknaden. Jag är förvånad över jämförelsen med Afrika. Skall detta resonemang gälla allt vad vi sysslar med i Sverige? I så fall får vi en annan situation än den som vi är vana vid. Det är klart att vi skall jämföra våra förhållanden med andra länders, men jag trodde att resan från Afrika till Sverige var så pass lång att det fanns tid för en återanpassning till vår verklighet och det som vi har för oss i det här landet. Då är det inte fråga om hur rik och fattig bor här jämfört med hur rik och fattig bor i Afrika. Det gäller vad som händer människorna här i Sverige. Den ojämlikhet som under 1970-talet har uppstått i fråga om boendet är en

produkt av oviljan att använda de instrument som vi har för att hålla bostadspolitikens målsättning levande. Ett generellt bekymmer under alla tider när det gäller bostadsfrågan har varit att den inte får vara i fred för andra intressen. Bostadspolitikern misshandlas på grund av hänsynstagande till andra områden. Det blir så mycket svårare när politiken styrs av sådana politiska värderingar som beklagligtvis nu också Birgit Friggebo stöder i och med koalitionen med moderata samlingspartiet i regeringen.

Beträffande själva hanteringen av bostadsfrågan med hänsynstagande till andra frågor vill jag göra den lilla anmärkningen att det finns små glimtar av ljus i diskussionen. I civilutskottets betänkande 1980/81:7 på s. 5 finns det några rader som jag vill fästa uppmärksamheten på. Dessa rader verkar anspråkslösa och för många kanske också obegripliga. Men de som vet vad som rör sig bakom kulisserna förstår ärendet. Det står så här: "Civilutskottet noterar för sin del i detta sammanhang endast sin uppfattning att beredningen av frågor som bör samordnas inom det gemensamma bostads- och skattepolitiska fältet på flera håll behöver ägnas ytterligare uppmärksamhet för att konkreta resultat skall kunna uppnås." Jag tror att detta är viktigt och är glad för att vi i utskottet blev eniga på denna punkt.

Får jag sedan, mot bakgrund av vad som sades om Afrika, framhålla att vi i jämförelse med dem naturligtvis har välfärd på bostadsmarknaden. Vi har inget allmänt elände där, men ser vi på målsättningen för vår bostadspolitik och det som har skett under 1970-talet, finner vi ju, enkelt uttryckt, att bostadspolitikern är på väg i den andra riktningen bort från målet. Ökad orättvisa i boendet är verkligheten i dag. Inför 1980-talet står vi här med en spekulering i människornas rätt att bo. Detta håller på att ta över när det gäller bostadsförsörjningen. Det är ingen tvekan om det. Det är också noterbart att de bostadslösa antal bland de betalningssvaga tilltar i många kommuner samtidigt som valfriheten för de kapitalstarka ökar. Man kan inte förneka eller stå främmande inför det faktum att segregation och utslagning inom boendet håller på att omdana samhället, bort från solidaritet och rättvisa just inom bostadsmarknaden, och att nyproduktionen är helt anpassad till dem som är betalningsstarka och har kapitalresurser att sätta in. Att spekulationsvinster i nyproduktionen och i redan befintliga bostäder, upplåtna med ägande- och bostadsrätt, betalas av skattebetalarna genom de alltmer ökande ränteavdragen bör också stå uppenbart.

Jag vill gärna ge bostadsministern en blomma för att hon under sin tid har offentligt redovisat, klart i siffror, vad som går åt i skattebortfall som en följd av ränteavdragen och kallat det vid sitt rätta namn, nämligen subvention. Det är så sällan man får anledning att ge bostadsministern en blomma, och därför vill jag gärna göra det nu. De uppgifter som hon gett är befrämjande för kunskapen. Men tyvärr slår verkligheten – som det finns uppgifter om i våra handlingar – inte alltid igenom våra hjärnor, så att det leder oss till något handlande.

Ordet skattesubvention fick man inte använda i den här lokalen i början på 1970-talet. Det blev ramaskrin från folkpartister, centerpartister och moderater bara man sade det, och jag är mycket glad för att vi kan använda

det ordet i dag. "Skattesubventionen" var 1978 uppe i 6 miljarder. 1975 var den 2,5 miljarder, och man kan väl med hjälp av dessa siffror bedöma att den snart är uppe i 10 miljarder. Och med det beslut vi förmodligen i dag kommer att fatta, med utgångspunkt i regeringens förslag, kommer den här ökningstakten att fortsätta framöver – om man inte vidtar andra åtgärder som eliminerar dessa effekter. Och det är alltså på den punkten vi är oeniga.

Det är svårt att hitta siffror från tidigare år. Jag minns att man, då vi satt i bostadsutredningar i början av 1970-talet, inte talade om detta som ett skattebortfallsproblem; det fanns inte statistik på hur stort skattebortfallet var. Man visste att problemet fanns, men det fanns alltså inga uppgifter – i varje fall inte om miljardbelopp. Men nu är vi där att problemet tagits fram, och vi kan ana utvecklingen framför oss. Och jag frågar: Hur skall detta belopp kunna betecknas som små inslag, när det är detta problem som dominerar bilden och som skapar den besvärliga situation som råder – med stora skillnader mellan hyreslägenheten och bostaden som bebos av ägaren? Den orättvisa verkan är ju här att ju högre inkomst man har, desto mer får man i subventioner. Behovet är mindre, bidraget är större – det är precis tvärtom mot hur det borde vara.

1974 talar man väldigt mycket om. Det är roligt att höra. Då lyckades nämligen alla partier här i kammaren komma överens, t. o. m. moderaterna. Den som vill forska i detta kan finna att även moderaterna ställde upp på att systemet var orättvist, att det var gynnsamt för egnahemsägarna att få ränteavdrag. De var med på grundtanken. Men sedan hade de bakom sig någon formulering om att samhället inte på sikt skall lägga sig i bostadspolitiken – och det har de alltid kört med. Men vi var eniga i grundfrågan och godtog grundtanken – även om det är svårt att tro på att moderaterna var med på en så förnuftig tankegång. Så var det faktiskt. Det kanske inte var meningen – det vet inte jag – men så var verkligheten. Det är mycket märkligt att man kunde bli ense på 1970-talet, och vi vidtog åtgärder – efter den tidens förutsättningar – för att eliminera orättvisorna och för att, som vi sade, kunna få en ökad och över tiden bestående ekonomisk rättvisa mellan alla boende och mellan olika besittningsformer. Tanken var då också – det sades mycket tydligt vid det tillfället – att fullfölja den politiken allteftersom, och tiden skulle nu vara mogen för ett sådant fullföljande.

Vad är det då som hänt under den tid som gått? Jo, utvecklingen har varit dramatisk, och den har gått åt samma håll som tidigare men med ökad kraft – i stället för att vända. Den har rivit sönder de instrument vi har haft att arbeta med inom bostadspolitikens område. Fastighetstaxeringskommittén, där vår man var Paul Jansson, godtog det förslag som fanns beträffande villabeskattningen. Men villabeskattning är ett felaktigt ord, eftersom det är ytterst få som har skatt på sina villor i den mening som här avses. Det borde egentligen vara ett annat ord på detta, det som bostadsministern använde sig av. Paul Jansson godtog det då – och vi godtar det nu – men han gjorde det under ett förbehåll, ett särskilt yttrande, som klart markerar den ståndpunkt vi har i denna fråga och som nu fullföljs i vår motion och i våra reservationer. I det sammanhanget kan vi notera att det fanns behov av en översyn och av andra

ingrepp på bostadsmarknaden. Enbart den här åtgärden skulle alltså inte lösa frågan. Det vore ett sätt att konservera orättvisan om man bara vidtog den här ändringen.

Det har under sommaren visat sig att det finns intresse för detta, hos villaägare, hos hyresgästerna, hos organisationerna på bostadsmarknaden, HSB, Riksbyggen och SABO. Alla talar om att man ser detta som ett elände och ett bekymmer; att man vill lösa problemet; att man vill sätta sig ned och förutsättningslöst diskutera just den här frågan om skatteeffekterna och finansieringsvillkoren. Därför var det väl inte så konstigt att vi från oppositionen begärde en överläggning om hur man skulle klara de delarna, eftersom man hade "lagt sig" beträffande villabeskattningen men ville ta upp andra frågeställningar.

Det blev kalla handen från regeringens sida. Bostadsministerns hand kanske inte var så kall, men hon förmedlade i varje fall den kalla handen ut till offentligheten.

Vi har samma situation i dag. Vi har inför den här ändringen sagt oss att eftersom vi inte kan få ett genomgripande resonemang, är det nödvändigt att vi får en så bred parlamentarisk uppslutning som möjligt kring frågan vad man skall göra utöver en justering av villabeskattningen för att inte få de här bedrövliga konsekvenserna. Det är ju detta som är bekymret. Det säger regeringen själv. Det är bara ett steg hit och ett steg dit, utredningar av det ena och utredningar av det andra som man säger att man skall titta på. Man inser tydligen att bara det här beslutet om villabeskattningen inte är tillräckligt utan att det måste mer till. Därför är vi socialdemokrater – jag förmodar att också Tore Claesson ställer upp på det, med vpk bakom sig – villiga att sätta oss ned vid bordet och resonera om hur man skall skapa den rättvisa i boendet, i dag och över tiden, som var målsättningen 1974 och som vi då började arbeta med att förverkliga. Villaägarna, hyresgästerna och andra grupper är villiga till det. Det är bara den här knappa majoriteten som inte är villig till det. Jag tycker det är beklämmande. Vad är det man är rädd för att diskutera i de här sammanhangen?

Detta är bakgrunden till det yrkande vi har om en utredning. Det centrala för oss är att få i gång en diskussion och få frågan belyst.

Det är klart att det sägs saker i denna diskussion som är svårbegripliga därför att utvecklingen har gått så katastrofalt långt åt andra hållet, att de instrument vi hade i början på 1970-talet inte längre passar. Vi måste se till att hitta på något mer, något annorlunda, därför att verkligheten är så dramatiskt annorlunda. Sådana faktorer som inflationen, byggnadskostnadsutvecklingen, ränteutvecklingen – för att bara nämna några – får de här effekterna.

Nu har vi sagt att det är fel att som bostadsministern göra insatser droppvis här och var på räntebidragsområdet i fråga om egnahemmen och bostadsrättslägenheterna – med avsteg från vad som gäller för hyreshusen. Vi förstår inte det sättet att handskas med frågan. Vi förstår rakt inte syftet med att helt avstå från räntebidragen för egnahemmen, för då kommer där endast att gälla den orättvisa subvention som ränteavdraget utgör, så att den som har

goda inkomster får mer av samhället än den som har små inkomster. Det kan betyda mycket stora svårigheter för folk med låga inkomster att över huvud taget kunna efterfråga dessa bostäder på marknaden. Därför är det från vår synpunkt mycket viktigt att man hanterar de frågorna i deras sammanhang och inte bara burdust rusar i väg och säger: Nu kan man klara sig utan räntebidraget därför att kapitalkostnaden i gamla hus är låg jämfört med kapitalkostnaden för nya hus. Men då ser man inte helheten. Det är det vi vill att man skall göra.

Jag vill alltså till slut säga att parterna på bostadsmarknaden och vi här i riksdagen i stort antal – ett fruktansvärt stort antal, det borde regeringen inse – vill något annat med den här ändringen. Låt oss då i lugn och ro sätta oss ner kring ett bord för att analysera den verklighet vi har omkring oss och se på det som vi anser vara det sociala elände som uppstår genom att bostadsfrågan blivit så snedvriden under de här sista tio åren! – Det är därför som vi socialdemokrater ställer upp bakom reservationerna vid civilutskottets betänkanden nr 7 och 8.

Jag yrkar alltså bifall till de reservationerna.

Anf. 5 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att något kommentera det som Birgit Friggebo sade i sitt inledande anförande, när hon erinrade om de beslut om riktlinjerna för bostadspolitiken som fattades 1974. De berörde ett stort antal frågor: bostadsfinansieringen, bostadsbeskattningen, markpolitiken, konkurrensen inom bostadsbyggandet samt boendedemokrati och förbättrad boendemiljö. Också bostadstillägg – eller, som det nu heter, bostadsbidrag – och hyressättning behandlades ju där.

Finansierings- och skatteproblemen avsåg boendes kostnadsnivå, och liksom tidigare likställdheten mellan olika årgångar av bostäder men nu också mellan olika upplåtelseformer. I valet mellan att reformera beskattningen och att söka anpassa bostadsfinansieringen till beskattningens utfall valde man som bekant att anpassa finansieringen. Paritetslånen avskaffades och generella subventioner i form av räntebidrag återinfördes.

Villabeskattningen, som i praktiken kommit att fungera som ett stöd för boende i egnahem, bibehölls i stort sett oförändrad.

Markvillkoret infördes som en förutsättning för statligt lån, innebärande att marken skall ha upplåtits av kommunen. Det främsta motivet för det var att kommunerna skulle främja en rationell produktion, som det hette. Självkostnadsföretagen skulle ges en dominerande ställning, men det konkurrenselement som ligger i byggandet genom olika företagsformer skulle behållas. Man rekommenderade i det här principiella ställningstagandet 1974 att tomträtt skulle tillämpas. I syfte att öka konkurrensen införde man också i princip krav på s. k. anbuds konkurrens vid upphandling såsom villkor för statliga lån.

Vad har det nu blivit av allt det här? Ja, jag vill nog instämna med Per Bergman i att det i praktiken har blivit synnerligen litet av de riktlinjer för bostadspolitiken som dragits upp med utgångspunkt från 1974 års beslut. Det

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

fanns heller inte mycket i bostadsministerns anförande som kunde ge anledning till några förhoppningar om att det nu skulle bli någon förändring av bostadspolitiken här i landet.

Herr talman! Först under 1970-talet har medvetenheten och kunskaperna om ekonomiska orättvisor och totalekonomiska effekter för byggandet, som beror av skattesystemets utformning, blivit så stora att någon större uppmärksamhet ägnats åt dessa problem. Längre förnekade man från många håll bestämt att beskattningen kommit att fungera som en subventionering av villaägarna och att det fanns stora orättvisor i boendet, beroende av olika upplåtelseformer. Skattesubventionerna till villaägandet har blivit en mycket större ekonomisk uppoffring för samhället än de övriga bostadspolitiska insatserna. Skattesubventionerna överstiger i dag samhällets utgifter för räntebidrag och bostadsbidrag.

Att skapa ekonomisk rättvisa och likställdhet i boendet är nödvändigt för att olika insatser för en social bostadspolitik skall ge effekt. Främst måste då eftersträvas neutrala skatte- och finansieringsmässiga villkor mellan olika upplåtelseformer. Vidare måste spekulation och ojämlikhet i förmögenhetsbildning genom boendet förhindras. En tredje viktig åtgärd är att åstadkomma neutralitet i kommunernas täckning av kostnader för investering och drift i samband med bostadsförsörjningen. Ur samhällets synpunkt är det dyrare att bygga småhus än flerfamiljshus. Även då det gäller nyttjandet av knappa resurser som mark, kapital och energi ställer småhusen större anspråk än flerfamiljshusen.

Orättvisorna mellan olika upplåtelseformer gynnar ägandet av bostaden på bekostnad av dem som hyr eller bor med bostadsrätt. Dessa orättvisor måste bekämpas. Ekonomisk rättvisa skall enligt vår mening åstadkommas i första hand genom ett ökat stöd till hyresboendet på bekostnad av spekulanter och fastighetshajar, höginkomsttagare och förmögna villaägare med stora och dyra hus. Den kategori villaägare som bara utgör ungefär en fjärdedel av samtliga men som tillgodogör sig tre fjärdedelar av de subventioner i form av skatteavdrag, som uppgår till omkring 10 miljarder kronor per år, måste vara med och betala en omfördelning.

Orättvisorna måste bort genom att man gör slut på alla vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden, i alla led från marken till det färdiga huset. Småhusägare, hyresgäster och bostadsrättsinnehavare har ett gemensamt intresse av detta. Det är bara privata bank-, mark- och byggintressen som tjänar på de nuvarande förhållandena och på att man spelar ut olika bostadskonsumenter mot varandra.

Förslagen i regeringens proposition om ändrade regler för villabeskattningen innebär i sak inga större förändringar i nuvarande förhållanden med hänsyn tagen bl. a. till den långa tid som förflutit sedan föregående fastighetstaxering och de jämförelsevis mycket större kostnadsökningar som hyresboende drabbats av under senare hälften av 1970-talet. De förmögenhetsklyftor som skapats genom boendet kommer inte att förändras, och orättvisorna i boendekostnader mellan olika boendeformer löses inte med regeringens förslag.

Förslaget löser heller inte problemet med den stora orättvisan mellan olika villaägare. Först i kombination med en kraftig begränsning av räntan till räntecavdrag i samband med beskattning, en ordentlig skärpning av reavinstbeskattningen – alltså någonting helt annat än det som har beslutats – och av förmögenhetsbeskattningen samt ett ökat statligt stöd till hyresboendet kan regeringsförslaget få någon större effekt för ekonomisk rättvisa mellan olika boendeformer.

Våra förslag med anledning av regeringspropositionen skall ses mot denna bakgrund. Vänsterpartiet kommunisterna anser att det måste genomföras en rad olika åtgärder i enlighet med vad vi tidigare föreslagit i olika sammanhang. En annan markpolitik, en annan finansieringspolitik med en låg och fast ränta, en statlig totalfinansiering genom en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank och ett ökat bostadsbyggande är de viktigaste inslagen i en annan och bättre bostadspolitik.

Bostadsministern säger att vpk:s förslag när det gäller villabeskattningen m. m., som det heter i propositionen, inte är realistiska och att man därför inte bör diskutera dem. Hon menar att vpk på det sättet ställer sig utanför debatten. Jag vill här säga att jag tycker att man borde sluta med det sättet att diskutera och argumentera. Gå i stället in på de krav som vpk ställer och tala om vad det är för fel på dem, varför de inte skulle bidra till en större ekonomisk rättvisa och varför de är så orealistiska!

Vad är det i förslagen, Birgit Friggebo, som är så orealistiskt? Är det det som vi säger beträffande förslaget om ändring av den statliga förmögenhets-skatten? Eller är det vårt önskemål om ett skyndsamt förslag till åtgärder för att skydda folkpensionärer och låginkomsttagare från effekterna av inflation och spekulation på fastighetsvärden? Är det att vi säger att man bör avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen om arvsskatt och gåvoskatt? Eller gäller det andra förslag som vi ställer i detta sammanhang? Är det t. ex. vårt förslag att man skall ge regeringen till känna vad som anförs i motionen om principerna för bostadsbeskattning och boendekostnader och att riksdagen hos regeringen skall hemställa om en utredning om detta i enlighet med vad som sägs i motionen? Vad är det i dessa förslag som är så orealistiskt, att man anser sig inte ens behöva diskutera förslagen och menar sig därmed kunna säga att vpk ställer sig utanför debatten?

Jag tycker att inte minst bostadsministern bör sluta med detta sätt att argumentera. Det är ingen nyhet, utan något som man har använt förut för att söka komma förbi problemen och slippa att diskutera de verkliga bekymren och de förslag som bl. a. vpk och socialdemokraterna har ställt i olika sammanhang då det gäller bostadspolitiken.

Tommy Franzén kommer senare att ytterligare uppehålla sig vid skatteutskottets betänkande 11, och jag övergår till att kommentera civilutskottets båda betänkanden nr 7 och 8, som behandlas i ett sammanhang. Jag tar då först upp frågan om räntebidragen, där vpk föreslår dels att riksdagen skall ge regeringen till känna att någon ytterligare upptrappning av den garanterade räntan inte bör ske för hus som tillhör allmännyttiga bostadsföretag, dels att den föreslagna engångsupptrappningen av den garanterade räntan för äldre

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

bostadsrättshus inte skall genomföras.

Civilutskottet har i detta sammanhang behandlat ett vpk-yrkande om en ny översyn av bostadsbeskattningen, som leder till en bostadspolitiskt nödvändig ekonomisk rättvisa mellan skilda upplåtelseformer. Detta yrkande har skatteutskottet avstyrkt. Det hänvisar bl. a. till att det kan förutsättas att en genomgripande översyn kommer till stånd men att man bör avvakta utredning om underskottsavdrag och närmare studera utfallet av den nya fastighetstaxeringen. Civilutskottet noterar, som också Per Bergman var inne på, som sin uppfattning att beredningen av frågor som bör samordnas inom det gemensamma bostads- och skattepolitiska fältet på flera håll behöver ägnas ytterligare uppmärksamhet för att man skall kunna uppnå konkreta resultat. Jag vill då fråga: *Hur* menar civilutskottet att dessa frågor skall ägnas den större uppmärksamhet som man säger behövs?

Låt mig också med anledning av utskottets skrivning beträffande äldre bostadsrättshus, i vilken man säger att det inte från s och vpk angetts något konkret skäl för att inte söka fullfölja 1974 års bostadspolitiska principer, få fråga följande: På vilket sätt anser utskottet att vpk- och s-förslagen om att inte göra föreslagen engångsupptrappning står i motsättning till 1974 års bostadspolitiska principer? Var snäll och svara på det från utskottets sida!

Villkoren för de statliga bostadslånen spelar en stor och avgörande roll för hyrnas storlek, men även för att stimulera bostadsbyggandet. Räntans storlek, lånetidens längd och systemet för belåning måste användas som verk samma medel då det gäller att avskaffa bostadsbristen genom ett ökat bostadsbyggande och pressa ner hyrorna.

Vänsterpartiet kommunisterna har sedan flera år tillbaka ställt en rad förslag till konkreta åtgärder för att erhålla "billigare pengar" till bostadssektorn, framför allt då det gäller allmännyttiga bostadsföretag. Staten och kommunerna måste, enligt vår mening, slå vakt om allmännyttan, underlätta dess fortbestånd och vidareutveckling för hyresgästernas bästa.

Staten har det övergripande ansvaret för bostadsförsörjningen. I detta ligger ansvar för att villkor skapas genom finansiering, beskattning och övrig lagstiftning, för att nyproduktion, sanering och ombyggnad av bostäder skall kunna ske i tillräcklig omfattning och ge en god miljö. Enda garantin för en bra bostadsförsörjning med låga hyror, bra miljö, verkligt boinflytande och demokrati i boendet är ökade insatser för samhällsägda bostäder. Vpk har avvisat förslagen i regeringens s. k. sparplan om förändring av räntebidragen och bostadsbidragen och ifrågasätter om regeringsförslagen, därest de skulle realiseras, får de påstådda effekterna eller innebär de besparingar som görs gällande.

Den föreslagna upptrappningen av den garanterade räntan för småhus med äganderätt kan vi t. v. acceptera. Det är emellertid nödvändigt att ett samlat förslag läggs fram på grundval av de av vpk i olika sammanhang ställda förslagen. Det gäller förslagen om en statlig bostadsbank och totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar. Det gäller förslagen om sådana ändrade förutsättningar och villkor för finansieringen av

bostadsbyggandet som kan såväl stimulera bostadsbyggande som ge lägre hyror och ekonomisk rättvisa mellan olika upplåtelseformer.

För statligt belånade bostadsrätter bör inga förändringar nu genomföras som innebär en försämring av deras lånevillkor, och förslaget om engångsupptrappning av den garanterade räntan för äldre bostadshus bör därför avslås. Förslaget i propositionen om garanterade räntan avseende nya hyres- och bostadsrättshus är ett steg i rätt riktning, men vi kan som bekant inte acceptera den årliga upptrappningen för de allmännyttiga bostadsföretagens hyreshus.

Herr talman! Det handlar i vårt förslag – som civilutskottet också har konstaterat – om en frysning av kapitalkostnadsnivån för de av allmännyttan ägda hyreshusen. Utskottet nämner även olika varianter som vpk föreslagit under senare år i syfte att stoppa hyresutvecklingen och kraftigt begränsa hyreshöjningarna på hela hyresmarknaden. Utskottet nämner även skatteutskottets avslagsyrkande i betänkande nr 9, som behandlades i kammaren i förra veckan, där skatteutskottet enligt min mening gjorde sig skyldigt till en våldsam överdrift. Man påstod nämligen att om vpk-yrkandet om undantag från mervärdesskatt för bostadsbyggande och sanering i allmännyttig regi bifölls skulle detta kräva en omprövning av hela hyreslagstiftningen. Det faller på sin egen orimlighet. Civilutskottet hade i sitt yttrande till motionsyrkandet inte anfört något sådant, förhoppningsvis beroende på bättre sakkunskap på detta område.

Utskottet har noterat att regeringen vid beräkningen av spareffekterna genom ändrade räntebidrag låtit kostnaderna för ökade räntebidrag till nya hyres- och bostadsrättshus blir kompenserade genom aviserade sänkningar av räntebidrag för äldre hyreshus. Vpk vänder sig bestämt emot detta, som också framgår av våra förslag.

De underhållslån för hyreshus som infördes för två år sedan och som nu efter mycket om och men kommer att förlängas under 1981 har en mycket stor betydelse som ett väsentligt bidrag till att begränsa hyreshöjningen. På den punkten delar jag bostadsministerns uppfattning. Av riksdagspartierna är det bara vpk som motionsvägen föreslagit en förlängning av underhållslånen. Det har varit märkliga turer kring det nya underhållslånet för 1981. Först ett klart nej till nytt underhållslån, sedan ett ja så eller ett njaa. Nu slutligen ett ja, men inte ett entydigt ja utan ett ja ur ter vissa förutsättningar, knutna till förslag från underhållsfondsutredningen, som kan förväntas någon gång under våren 1981.

Redan i motion till propositionsförslaget om underhållslånen, 1978/79:66, framförde vpk förslag om att underhållslån bara skulle ges till allmännyttiga bostadsföretag, att de skulle vara ränte- och amorteringsfria och att de skulle utgå till alla statligt belånade hyreshus hos allmännyttan. Även socialdemokraterna föreslog att lånen skulle utgå till allmännyttiga och kommunala bostadsföretag. Vpk har i olika sammanhang återkommit till dessa våra förslag och framhållit nödvändigheten av att underhållslånen bibehålls även efter år 1980. Främst tack vare en massiv hyresgästopinion tvingades regeringen nu att komma med förslag om förlängda lån för 1981.

Herr talman! De rekordhöga hyreshöjningskraven kunde i årets hyresförhandlingar prutas ganska kraftigt, bl. a. tack vare de nya underhållslånen. Ändå är årets hyreshöjningar bland de kraftigaste många hyresgäster varit med om. Hyreshöjningar med mellan 100 och 150 kr. per månad hör till den realitet hundratusentals hushåll ställs inför från den 1 januari nästa år. Inför det kommande året syns tyvärr ingen ljusning. Den sociala bostadspolitiken får steg för steg lämna plats för de "fria marknadskrafterna". I deras spår följer en allt allvarigare bostadsbrist, kraftigt ökade byggkostnader, svarta affärer, spekulation och allt djupare orättvisor i boendet. Regeringens oförmåga, bristande vilja och orättfärdiga ekonomiska politik äventyrar tryggheten. Fortsatta underhållslån i den omfattning och med det innehåll vpk föreslår i sin motion skulle hjälpa till att hålla boendekostnaderna nere och stödja de allmännyttiga bostadsföretagen.

Jag yrkar bifall till de vpk-motioner som behandlas i skatteutskottets betänkande 11 och civilutskottets betänkanden 7 och 8 med undantag för de motionsyrkanden som tillgodoses genom reservation 4 vid skatteutskottets betänkande 11 och reservation 3 vid civilutskottets betänkande 7.

Anf. 6 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Per Bergman inledde sitt anförande med att säga att det var synd om bostadsfrågan, därför att bl. a. de befintliga instrumenten och de målsättningar som vi har håller på att slås sönder genom regeringens vilja att inte handla. Vad vi har att ta ställning till i dag är tre olika förslag på bostadspolitikens område som visar att regeringen just handlar. Men socialdemokraterna ställer sig delvis vid sidan om detta handlande genom att de inte vill ta ställning till de förslag till konkreta åtgärder som vi för fram, bl. a. inom räntebidragens område. Mot bakgrund av den beskrivning som Per Bergman gör av bostadspolitiken är det underligt att socialdemokraterna inte ställer sig bakom regeringens förslag, som ju innebär en utjämning mellan olika upplåtelseformer och mellan bostäder av olika ålder.

Nu fick vi ett sakskaäl till att socialdemokraterna inte ställer sig bakom regeringens förslag. Skälet var att man inte förstod att regeringen ville minska räntebidragen för äldre småhus och bostadsrätter och inte göra någonting inom hyresrättsområdet. Jag är litet förvånad över att höra detta från Per Bergman, som är så kunnig på det här området. Det är ju så att inom hyresrättens område har man en utjämning mellan olika bostäder av olika ålder genom den hyressättningsprincip som används. Den möjligheten har man inte när det gäller småhusen och bostadsrätterna. Detta har ju bl. a. lett till att äldre småhus har lägre kapitalkostnader än vad äldre hyreshus har, eller rättare sagt än vad hyran i de äldre hyreshusen ger uttryck för. Det är mot den bakgrunden som regeringen lägger fram förslaget att på sikt eller till 1983 ta bort räntebidragen för de äldre småhusen. Det gör vi alltså därför att boendekostnaderna där är lägre än i hyreshusen.

Om ett sådant här hus säljs utgör räntebidragen dessutom inte ett stöd till den som köper huset – de driver i stället upp försäljningspriserna. De bidrar alltså till vinster när man säljer sitt hus. Detsamma gäller bostadsrätter.

Jag har stor förståelse för att socialdemokraterna inte kan framlägga exakta och konkreta förslag för att följa upp målsättningarna från 1974 års bostadspolitiska beslut, beroende bl. a. på bristande utredningsresurser – där har naturligtvis en regering ett försteg. Men vad jag inte förstår är att de inte ställer upp på våra konkreta och väl genomarbetade förslag, som syftar till att undanröja riskerna för det som socialdemokraterna säger sig vilja motverka, nämligen spekulation, segregation och dyra bostäder för betalningssvaga.

Det är trots allt så, Per Bergman – vad socialdemokraterna än säger om att bilden domineras av dessa negativa inslag – att nästan alla människor i Sverige bor bra, och de allra flesta är också nöjda med sin bostad.

Så till Tore Claeson, som kände sig störd av att jag menade att vpk ställde sig vid sidan om debatten genom att framlägga så orealistiska förslag. Vad jag då främst tänkte på var ingenting av det Tore Claeson tog upp. Jag tänkte främst på de nya intäktschabloner som vpk föreslår när det gäller villabeskattningen.

Om man skulle genomföra vpk:s förslag så skulle det innebära att många människor tvingades flytta från sina hem, och vi skulle få en omfattande flyttningskarusell runt om i landet. Ingen skulle ha råd att köpa de hus som människor tvingades att flytta ifrån.

Dessutom tar sådana förslag inte sikte på det som jag tror att vpk är ute efter, nämligen att straffa de människor som har stora ränteavdrag. Tvärtom slår det mot alla människor som bor i småhus, oavsett om de har ränteavdrag eller inte.

Anf. 7 PER BERGMAN (s) replik:

Herr talman! Det är förunderligt hur man kan försköna sin egen verksamhet!

Det som karakteriserar den sida av dagens beslut som sorterar under bostadsministern – räntebidragsbiten – är ingen helhetssyn. Det som framläggs är inget genomarbetat förslag, utan det innebär ett inbopp. På vissa punkter har man konkreta förslag, på andra punkter vill man återkomma, och på ytterligare andra skjuter man förslagen på framtiden. Man gör ingrepp när det gäller egnahemmen, man gör ingrepp när det gäller bostadsrätterna, och när det gäller det stora flerfamiljshusbeståndet gör man inbopp på en bit men tar inte upp hela komplexet på en gång. Man har ingen överblick över det.

Om tiden tillät det – men det gör den inte – skulle jag kunna räkna upp alla de utredningar som bostadsministern och henne närstående har tillsatt. Det är en fruktansvärd mängd – oftast enmansutredningar, inga enkvinneutredningar, tyvärr – som vi kan förvänta förslag ifrån, vilka vi sedan skall göra någonting av.

Bostadsministern har här inte försökt handla konsekvent. Hon har försökt att lappa på vad vi redan har, med användande av motiveringarna från 1974, då verkligheten såg helt annorlunda ut. Det är därför här inte finns någon bra lösning i något enda avseende, högt ärade minister!

Det finns inte någon slutlig lösning på någon av de frågor som vi sysslar med här, utan lösningarna skiftar allteftersom samhällets förutsättningar ändras. Nu har vi helt andra förutsättningar än 1974, och därför måste det tas andra grepp. Vi har angivit vissa vägar, men ni har inte varit villiga att diskutera dessa.

Vi har en gemensam erfarenhet vad beträffar de allmännyttiga företagen, och den säger oss hur det var vid hyresförhandlingarna, hur vi kämpade för att få utjämning men hur svårt det var. Ingen vet heller i dag hur stor utjämningen är i de allmännyttiga företagen. Det har skett en utjämning på vissa orter – i en del fall kanske för mycket – och på andra orter inte alls. Men om detta har vi väldigt ringa kunskap.

Jag vet inte om bostadsministern ångrar sig, men hon sade att alla bor bra och alla är nöjda – kanske det inte var alla, men i så fall sade hon många. Det är en egendomlig bild av Sverige. Det har ibland strötts uttalanden som gör att man blir överraskad, och det senaste som bostadsministern sade kom nog som en överraskning för väldigt många. Det finns möjlighet att korrigera det uttalandet.

Anf. 8 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag är inte överens med Birgit Friggebo om bilden av den bostadspolitik som förs i dag. Det dominerande intrycket är inte att de flesta är nöjda. Jag har nära kontakter med och påtagliga erfarenheter av hur en mycket stor grupp boende i det här landet reagerar, och jag kan försäkra Birgit Friggebo att de är minst av allt nöjda. De är däremot mycket bekymrade över hur de skall klara de nya hyreshöjningar som kommer den 1 januari.

Birgit Friggebo har nu preciserat sin kritik mot vpk. Kritiken avsåg främst, säger hon, de nya villaschablonerna som vpk föreslår.

Innan jag finner det meningsfullt att diskutera utifrån det påstående som Birgit Friggebo har gjort får jag faktiskt lov att be henne anföra några exempel som kan ge stöd för hennes påstående om det elände som vpk:s förslag till nya villaschabloner skulle förorsaka för villaägarna.

Jag återkommer gärna och tar den konkreta diskussionen så fort jag får exemplen.

Men glöm inte bort att ta med vad vpk:s förslag innebär i sin helhet! Förslaget innehåller bestämmelser som garanterar att låginkomsttagare och pensionärer inte drabbas särskilt hårt. Vi har föreslagit, vilket Birgit Friggebo skall finna om hon läser vår motion, sådana regler som kan skydda dem som vi menar främst skulle kunna drabbas.

Vi är inte ute efter att straffa de människor som har ränteavdrag. Jag har försökt många gånger här i kammaren att tala om att problemet med den stora orättvisan i boendet skall i första hand lösas genom att man ökar stödet till hyresboendet. Det är främst den vägen man skall gå, men vi har samtidigt sagt att det är orimligt att de som nu gör de stora ränteavdragen skall få gå fria. Där måste det också bli en ändring.

Anf. 9 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag menar att man också måste ta till andra grepp när det gäller bostadspolitiken. Jag redovisade det i mitt inledningsanförande. Vi har en kommitté som sysslar med real beskattning och real finansiering, vi har underskottsavdragsutredningen, och det finns också några andra utredningar.

Nu kritiserar man oss för att vi lägger fram förslag utan utredningar. Då blir det bara inhopp, ingen överblick osv.

Å andra sidan, när det gäller de större frågorna där vi tillsätter utredningar, beklagar man att vi gör det och menar att vi skjuter ifrån oss ansvaret.

Det var dock så när vi tog över, att det var brist på initiativ för att få en inriktning som på sikt garanterar att målsättningarna nås. Detta gör att man ibland måste tillsätta utredningar. Beklagligtvis kommer deras förslag inte fram några veckor eller månader efter att de tillsatts.

Jag är faktiskt ganska övertygad om att de allra flesta människor i Sverige är nöjda med sitt boende. Den slutsatsen drar jag av egen erfarenhet från resor bl. a. och av vad jag ser att människor har i boendekostnader, relaterade till löner och till den kvalitet som finns i boendet.

Jag säger inte därmed att vi inte har några problem. Visst har vi problem, det är därför vi sitter här och försöker ändra politiken. Men när Per Bergman förnekar att de flesta människor är nöjda visar det i hög grad bristande förtroende för den hittills förda socialdemokratiska politiken. Det är ju så, naturligtvis, att de allra flesta bostäder vi nu har tillkom före 1976, med den goda kvalitet de har och de ekonomiska förutsättningar som finns. Jag tycker att man i visst avseende kan visa respekt för det som hände före 1976.

Tore Claeson vill att jag skall presentera beräkningar på vpk:s motioner. Det tycker jag vpk själv borde ha gjort innan man presenterat motionerna. En översiktlig bedömning av de förslag vpk lagt ger vid handen, att människor skulle få så fördyrade boendekostnader – i varje fall så snabbt i en etapp – att de tvingades flytta från sina hem.

Anf. 10 PER BERGMAN (s) replik:

Herr talman! Kritiken gäller att vi får förslag som inte varit beredda och analyserade, och att det finns för många enmansutredningar – och att det tydligen är ont om kvinnor på bostadsdepartementet när det gäller utredningssidan.

Vad vi vill ha är ett samlat grepp. Man skall inte rycka i tåtarna här och var. Då får vi ingen överblick.

Bostadsministern anser att människorna är nöjda. Jag måste konstatera att bostadsministern har fel umgänge numera och reser på fel platser. Sverige är inte sådant som den bild Birgit Friggebo vill ge.

Jag är medveten om att det mesta som hänt tidigare i svenskt samhälle när det gäller bostadsfrågan skett på vårt initiativ och genom vår kraft. Men det har förstörts under 1970-talet genom att de ekonomiska villkoren har ryckts undan och därmed förutsättningarna för människorna att kunna tillgodoses

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

sitt boendebehov. Man har inte anpassat vad som nu sker efter de förutsättningar som i dag gäller inom det ekonomiska och sociala livet.

Anf. 11 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! När någon med så svepande formuleringar som bostadsmnistern använde kritiserar vpk:s förslag om villabeskattningen och schablonvärdena tycker jag nog att man kan kräva att få något konkret exempel, annars är det omöjligt att diskutera. Det kan inte vara förslagsställarnas sak. Vi har i motionen motiverat varför vi lämnar förslagen och har konkret utformat dem och skall sedan inte på nytt behöva redovisa dem.

Låt mig ändå ta ett konkret exempel. Med fastighetstaxeringskommitténs analys av vad som är att anse som normalvilla medför regeringens förslag en ökad boendekostnad på grund av villabeskattningen med mellan 100 och 200 kr. per månad, beroende på var i landet villan är belägen. Med vpk:s förslag skulle denna kostnadsökning bli ytterligare ca 50 kr. per månad. Det kan väl inte medföra att människor måste flytta? Sedan är det att lägga märke till att vpk:s förslag ger betydligt större effekter för stora och dyra hus, för lyxvillorna, men det tycker vi är bra.

Birgit Friggebo talade om relationerna mellan lön och hyra. Här finns det kanske anledning att erinra om en sak. Fram till 1976 ökade lönerna något snabbare än hyrorna, men därefter har utvecklingen vänt. År 1976 kostade en nybyggd tvårumslägenhet 16,7 % av den genomsnittliga industriarbetarlönen. År 1980 motsvarar hyran för en nybyggd lägenhet 22,3 % av lönen. En relativt nybyggd lägenhet hade år 1976 en hyra som motsvarade 15,1 % av den genomsnittliga industriarbetarlönen. Under senare år har alltså avståndet mellan hyrorna för nybyggda och för relativt nybyggda lägenheter också ökat kraftigt.

Jag gör alltså gällande att sedan andra hälften av 1970-talet har det skett en mycket kraftig ökning av boendekostnaderna, som har släppt kontakten med både löneutvecklingen och jämförelsen med konsumentprisindex, eller vad man vill jämföra med.

Anf. 12 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Jag skall först svara på den fråga som Tore Claeson ställde, nämligen på vilket sätt man skulle ägna större uppmärksamhet åt dessa frågor. Han frågade också: Står detta i motsats till 1974 års bostadspolitiska principer?

Jag kan svara så enkelt som att hänvisa till vad Per Bergman sade om ljusglimten på s. 5 i civilutskottets betänkande. Där står det att "beredningen av frågor som bör samordnas inom det gemensamma bostads- och skattepolitiska fältet på flera håll behöver ägnas ytterligare uppmärksamhet för att konkreta resultat skall kunna uppnås". Det är detta som man har gjort i propositionen och i utskottsbetänkandet. Redan i 1974 års bostadspolitiska beslut förutsågs att de olika parametrarna i det bostadspolitiska regelsystemet skulle kunna göras till föremål för fortlöpande förändringar, när förutsättningarna för någon eller några av dem hade förändrats. Det är det

som nu har gjorts i propositionen, och vi har följt upp det i betänkandet.

Det socialdemokratiska budskapet i det här sammanhanget är i allt väsentligt att villabeskattnings- och räntebidrag har ett nära samband med varandra. Låt mig genast säga att vi är överens om detta, så att vi slipper belasta kammaren med debatt om det avsnittet.

Låt mig sedan konstatera att skatteutskottet enhälligt tillstyrker regeringens förslag om villabeskattnings- och räntebidrag, dvs. om regler som tar hänsyn till bl. a. de väntade höjda taxeringsvärdena. Socialdemokraterna står alltså bakom skatteutskottets bedömningar, t. ex.: ”De kapitalkostnadsökningar som villaägarna kan antas bli åsamkade till följd av höjda taxeringsvärden får anses stå i rimlig proportion till den allmänna kostnadsutvecklingen”, som skatteutskottet säger på s. 31 i sitt betänkande.

Detta leder fram till att det enda i det här paketet med villabeskattnings- och räntebidrag som socialdemokraterna inte accepterar är engångsupptrappningarna av räntebidragen för främst äldre egnahem och bostadsrättshus.

För att undvika upprepningar skall jag nu huvudsakligen begränsa mig till det här nej-till-frågan från socialdemokraterna. Den första frågan blir då: Varför säger man nej till regeringens förslag om räntebidrag i väsentliga delar? Den andra frågan är: Vad vill de ha i stället? Varken genom motionen eller under utskottsbehandlingen har detta gjorts klart – och inte har det blivit klart genom den här debatten heller. Det enda svar vi fått är att socialdemokraterna vill ha någonting annat. Vad de vill skall vi utreda, om de får sin vilja igenom. Samtidigt som vi enligt reservationen till civilutskottets betänkande skall ha en utredning, skall vi ha en översyn enligt en i princip likadan reservation till skatteutskottets betänkande.

Vi har i civilutskottet försökt skilja på två saker. Det ena är om det finns anledning att göra ytterligare överväganden om bostadsbeskattnings- och bostadsfinansiering. Det andra är varför man inte skall kunna godta ändringar i räntebidragsreglerna om man menar att det finns ytterligare överväganden att göra. Det här är i överensstämmelse med vad jag inledningsvis sade om 1974 års bostadspolitiska beslut och ändringen av reglerna.

När det gäller den principiella grundfrågan tycker jag det ser ut som om vi i alla fall skulle vara eniga. Majoriteten i skatteutskottet förutsätter uttryckligen att den i motionerna nämnda översynen kommer till stånd – neutraliteten mellan boendeformerna anges som ett mål. Civilutskottets majoritet förutsätter i betänkandet att övervägandena inom regeringen om samordnade åtgärder inom såväl finansierings- som skattesystemen kommer att fortsätta – man säger att motionärernas principiella önskemål om ytterligare övergripande bedömningar kan komma att tillgodoses. Detta är alltså den ljusglimt som Per Bergman refererade till. Det här tyder väl inte på att det skulle finnas några betydande principiella klyftor i fråga om synsätten.

Med den här bakgrunden kan det ju inte vara i de principiella frågorna som skon klämmer. Varför har då majoritet och opposition skilt sig åt i civilutskottet när det gäller utredningsfrågan? Jo, det är helt klart. Det

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskattnings-
ningen, m. m.*

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

socialdemokraterna föreslår att riksdagen skall begära är en utredning av ett specifikt slag. Man vill ha en utredning som skall utgå från motionärernas uppfattning. För att ta ställning till detta borde vi alltså rimligen få veta vad det är som är motionärernas uppfattning. Men där lämnar oss socialdemokraterna i sticket. Med obeveklig logik säger man att det f. n. inte finns någon sådan uppfattning men att den ändå skall styra utredningen. Är det här verkligen ett bra sätt att föra fram sina krav, frågar man sig. Det är ju nästan som om man ber att få en utredning om vilken uppfattning som socialdemokraterna har och att detta sedan skall få styra en ny utredning. En fråga som tränger sig på är: Är det möjligen inte så att det dunkelt sagda också är det dunkelt tänkta?

Det jag vill ha sagt med detta är att det inte räcker med att säga tulipanaros – man måste kunna göra det också. Om man begär någonting, så måste man väl också själv redovisa litet praktisk politik och inte bara hänvisa till ännu inte tänkta tankar. Varför inte ta fasta på det som är gemensamt och försöka göra någonting av det utan att krångla till det, som man har gjort nu. Det finns annars en risk att också de positiva dragen hos reservanternas kan skymmas bakom den rökridå man lägger ut för att dölja den egna tankelinjens brister.

Handen på hjärtat, Per Bergman! Skulle ni innerst inne själv vilja skriva direktiv till denna utredning utifrån formuleringarna i partimotionen? Varför inte i stället vara glad över att det finns en gemensam vilja till fortsatta överväganden? Och varför inte bidra till att verka för litet samordning också i de socialdemokratiska förslagen?

Detta om utredningsyrkandet. Sedan kommer vi till den andra frågan. Om man nu vill ha en utredning, behöver det för den skull självfallet inte vara så att man inte kan göra några ändringar i ett bestående system. Den socialdemokratiska motionen utgår från det. I reservationerna görs ett försök att få sammanhang i det hela – man säger att regeringsförslaget skulle försvåra en övergång till ett nytt system. Till vilket system? frågar jag mig. Gör åtminstone en kort sammanfattning av hur det systemet skulle se ut, annars är det inte rimligt att ta den invändningen på allvar! Om en sådan argumentering utan konkret belysning vore riktig, så skulle varje justering av bidragsnivåerna vara omöjlig – detta oberoende av om det uppstår nya kostnadsrelationer och oberoende av om vi också på den här sektorn måste hålla stången när det gäller ökningarna.

Nu verkar det som om budskapet är än mer förenklat. Mera bidrag – mindre avdrag, totalt sett. Ett sådant resonemang, som bara gäller summor, kan vara ganska farligt också för den som hävdar rättvisan. Det är ju så mycket i summorna som beror på hur många hus av olika typer som byggs. Vi kan nog aldrig komma ifrån bedömningar utifrån de boendes synpunkt. Det är mellan dem som vi skall ha rättvisa – inte mellan olika bokföringskolumner. Det är också förvånande att socialdemokraterna i en besparingssituation sätter räntebidragen till de äldre egnahemmen så högt som man tydligen gör. Är dessa räntebidrag verkligen så väsentliga i socialdemokraternas prioritering på det här området?

Vi har i utskottet också noterat den principiella skillnaden mellan det socialdemokratiska förslaget och vpk:s förslag. Vpk är tydligen i huvudfrågan mer realistiskt och står i princip kvar vid 1977 års bostadspolitiska beslut. Man sätter sig inte emot de regeringsförslag som syftar till en bättre kostnadsfördelning mellan årgångarna. Att sedan vpk också står kvar vid sin linje när det gäller ett indirekt hyresstopp bakvägen är en annan sak. Jag vet inte för vilken gång i ordningen kammaren nu skall gå att votera i den frågan.

Jag skall inte upphålla mig mer vid de här principiella resonemangen. Bostadsministern har ju också tagit upp dem. Dessutom har de ventilerats tidigare i debatten. Däremot skall jag nämna en sak som vi har diskuterat i utskottet. Det gäller förslaget om att bevilja räntebidrag för grupphus under tiden mellan färdigställandet och utbetalningen av lån. Den möjligheten gäller ju när besked om det preliminära lånebeslutet ges efter det här årets utgång. Man har sagt till oss att därmed blir de husen mer attraktiva för köparna än hus som det fattats beslut om i år. Å andra sidan vet vi ju att senare byggda hus blir dyrare än äldre. Någonstans finns det väl en balanspunkt. Vi har funderat på om de nya bidragsmöjligheterna skulle få gälla också en del av de hus om vilka beslut har fattats eller kommer att fattas i år, men vi har enhälligt kommit fram till att inte föreslå någon ändring utöver propositionens förslag i det här fallet. Det skulle belasta statsbudgeten med åtskilliga miljoner. De här övergångsproblemen vid förbättringar börjar bli klassiska, efter alla förbättringar som tidigare gjorts. Det är bra mycket enklare att ta bort en förmån. Men hur man än gör blir det alltid en gräns mellan hus som får förmåner och hus som inte får sådana. Därför har vi stannat för att inte föreslå någon ändring.

Slutligen några ord om underhållslånen. På den punkten har regeringsförslaget enhälligt tillstyrkts. Jag kan inte se poängen med den socialdemokratiska reservationen. Jag tycker att den innebär att man slår in öppna dörrar. Men det är väl med den som med reservationerna i övrigt, att den kanske mest är till för invärtes bruk och för att ge sken av någon sorts aktivitet som egentligen inte finns på det här området.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till hemställan i civilutskottets betänkanden nr 7 och 8 på alla punkter.

Anf. 13 PER BERGMAN (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte upprepa mina argument mot bostadsministern beträffande innehållet i vår reservation. Sven Eric Åkerfeldt gjorde emellertid vissa uttalanden som jag vill bemöta. Jag sade att jag kallade det för en ljusglimt i år och om vilket vi var eniga i utskottet. Sven Eric Åkerfeldt försökte ge sken av att detta var en bedömning av propositionen. Det var det inte alls, utan det var precis tvärtom. Det står nämligen i civilutskottets betänkande att det "inom det gemensamma bostads- och skattepolitiska fältet på flera håll behöver ägnas ytterligare uppmärksamhet". Det är litet skillnad det. Sven Eric Åkerfeldt bör kanske läsa på vad vi har varit eniga om. Det var kanske inte meningen, men jag tycker att det är mycket bra.

Beträffande detta att skriva direktiv till en utredning vill jag säga att sådana direktiv kan vara mycket enkla. Det kan gälla bara ett uppdrag till utredningen att pröva frågan om hur man skall kunna få en ökad och bestående rättvisa mellan alla boende och mellan olika besittningsformer, vilket ju var målsättningen 1974. Det räcker som direktiv.

Sedan några ord om underhållslånen. Vi talar inte så mycket om det. Det går inte att hålla på att tjata varje år. Vi har sagt vår mening om detta förra gången. Enligt vår åsikt är det en felaktig väg, men vi sade inte nej. Det fanns ingen annan möjlighet vid det tillfället. Det var som en nödlösning. Bara detta att låna pengar med 15 års avbetalning för saker som skall stå i 10 år är inte särdeles framsynt. Med hänsyn till de principer som vi har för hyressättning är det inte så särskilt lyckat att låna till sådant som underhåll, även om det var nödvändigt i det läget. På grund av att utskottet gjorde justeringar blev det möjligt för de företag som behövde lån att få sådana. Alla får ju lån oavsett behovet, vilket också är en nackdel. Det finns många svagheter här, men debatten om dem har vi fört tidigare, och därför vill jag inte upprepa mina synpunkter.

Anf. 14 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Får jag först ta upp de frågor som jag ställde till utskottet och som Sven Eric Åkerfeldt säger sig ha svarat på.

Jag har noterat att Sven Eric Åkerfeldt i sin egenskap av företrädare för utskottet tydligen inte anser att vpk:s ställningstagande när det gäller de äldre bostadsrättshusen står i motsättning till 1974 års bostadspolitiska principer. Jag har åtminstone tolkat hans svar på det sättet, och då kan vi vara överens om den saken. Kvar står då hur man kan ha gjort en sådan skrivning i utskottsbetänkandet.

Sedan påstår Sven Eric Åkerfeldt att man i betänkandet har svarat på frågan om hur de här spörsmålen om bostadspolitiken och en samlad översyn när det gäller bostadsbeskattningen skall ägnas den större uppmärksamhet som utskottet anser nödvändig. Men jag kan inte av utskottsbetänkandet läsa ut hur det konkret skall ske, och det blir inte någon större klarhet efter det besked som Sven Eric Åkerfeldt nyss gav.

Sven Eric Åkerfeldt sade att vpk är mera realistiskt beträffande de förslag som vi behandlar i samband med det föreliggande betänkandet. Jag vill påstå att vi alltid är realistiska när det gäller våra förslag i bostadspolitiska frågor. Jag noterar att Sven Eric Åkerfeldt alltså har kommit underfund med att vi faktiskt har realistiska förslag i detta sammanhang.

Vi stöder socialdemokraternas förslag om utredning. Det är – som vpk också framhållit – helt klart att det är nödvändigt att snabbt få en samlad bild av situationen på det här området, men detta får inte skymma bort att man under tiden som man gör en utredning – och den bör ske skyndsamt – också genomför vissa förbättringar på olika punkter, som kan få en positiv verkan för hyresgästerna.

Anf. 15 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Herr talman! Mitt omdöme om vpk:s realistiska uppfattning. Tore Claeson, inskränker sig naturligtvis till den fråga vi diskuterar här i dag. Jag får väl återkomma med ytterligare bedömningar när vi tar upp andra frågor.

Tore Claeson frågar: På vilket sätt skall dessa ytterligare överväganden och bedömningar ske? Jag menar att jag i det svar jag gav har pekat på det, nämligen att dagens behandling av proposition och betänkande är ett exempel just på hur den här fortlöpande reformeringen skall kunna ske – den kan ske inom ramen för det arbetssätt som vi hittills haft.

Per Bergman menar att det inte skulle vara någon större konst att skriva direktiv till den av socialdemokraterna föreslagna utredningen. Och det är klart, att om man gör det så enkelt för sig som Per Bergman gör – säger att det bara är att skriva några rader, såsom han ger exempel på – då har man gjort just den där tulipanarosen som jag talar om. Men skall man ha ett underlag för att nå ett meningsfullt resultat på det här området, då fordras det nog att man detaljerar tulipanarosen betydligt mer.

Får jag upprepa det jag sade till Tore Claeson om ytterligare överväganden. Jag tycker det är ett bra sätt som vi i dag tillämpar när det gäller att göra reformer med hänsyn till förändringar som inträffar i omvärlden. Jag tycker att det som anförts på s. 5 i utskottets betänkande är ett bra exempel på hur detta kan ske. Om vi sedan inte är eniga om det som föreslås i propositionen eller det utskottet hemställer, det lämnar jag därhän. Jag vill bara anföra att detta är exempel på en bra och framkomlig väg.

Anf. 16 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan fortfarande inte fatta hur betänkandet som sådant – med det innehåll det har – kan ge ett klart besked. Sven Eric Åkerfeldt säger att betänkandet visar hur en översyn skall ske. Vad som står är följande:

”Civilutskottet noterar för sin del i detta sammanhang endast sin uppfattning att beredningen av frågor som bör samordnas inom det gemensamma bostads- och skattepolitiska fältet på flera håll behöver ägnas ytterligare uppmärksamhet för att konkreta resultat skall kunna uppnås.”

Vad jag är ute efter och fortfarande inte anser att jag har fått svar på, är frågan *hur* civilutskottet menar att dessa spörsmål skall ägnas den uppmärksamhet utskottet anser behövs och vilka konkreta resultat man vill uppnå. Det har inte Sven Eric Åkerfeldt svarat på.

Anf. 17 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Herr talman! Det borde vara lätt att förstå för Tore Claeson. Jag menar att det betänkande som vi i dag diskuterar och den proposition som ligger till grund för det är ett bra exempel på hur en sådan här fortlöpande översyn skall ske. Inriktningen framgår ju också av dessa båda handlingar, nämligen att vi ändrar olika delar i det bostadspolitiska regelsystemet i syfte att uppnå bättre överensstämmelse med de förhållanden som faktiskt råder i omvärlden. Och det är på det viset vi skall fortsätta att se över det hela.

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

Anf. 18 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! 1981 års allmänna fastighetstaxering väntas ge en allmän höjning av taxeringsvärdena. Eftersom sex år har gått sedan förra fastighetstaxeringen och prisstegringarna varit höga, medför taxeringen en kraftig höjning av taxeringsvärdena. För villafastigheter har den genomsnittliga höjningen angetts till ca 110 % och för fritidsfastigheter till ca 150 %.

För att mildra verkningarna av de höjda värdena föreslås nu ändrade regler för villabeskattningen. Ändringarna avser såväl inkomst- och förmögenhetsbeskattningen som arvs- och gåvoskatterna. Även reglerna om förmögenhetsprövningen av folkpensionärernas extra avdrag för nedsatt skatteförmåga och av de kommunala bostadstilläggen berörs av förslagen.

När det gäller beskattningen av en- och tvåfamiljsfastigheter beräknas inkomsterna enligt en schablonmetod.

För villor med taxeringsvärdet upp till 200 000 kr. tas intäkten f. n. upp till 3 % av taxeringsvärdet. För villor med högre taxeringsvärden tillämpas 4 % för den del som ligger mellan 200 000 och 250 000 kr., 8 % för skiktet mellan 250 000 och 300 000 kr. och 10 % för den del som ligger över 300 000 kr.

Är ägaren mantalsskriven på fastigheten medges han nu ett extra avdrag på 1 000 kr. Till kommunal beskattning tas upp ett belopp på 2 % av fastighetens taxeringsvärde, det s. k. garantibeloppet.

Regeringens förslag innebär att den lägsta intäktprocenten sätts till 2 % i stället för nuvarande 3 % och tillämpas för villor med taxeringsvärdet upp till 450 000 kr., 4 % intäkt föreslås mellan 450 000 och 600 000 kr., 6 % mellan 600 000 och 750 000 kr. och 8 % för taxeringsvärden över 750 000 kr.

Det extra avdraget höjs från 1 000 kr. till 1 500 kr. och den kommunala garantiskatten räknas efter 1,5 % i stället för 2 %.

Kontentan av de föreslagna ändringarna uppges medföra en skattekostnadsökning för villaägaren på någonting mellan 100 och 200 kr. per månad, beroende på hur den nya fastighetstaxeringen utfallit. För fastigheter med mycket höga taxeringsvärden blir den beloppsmässiga ökningen större än 200 kr. per månad.

Stat och kommun beräknas tillföras ca 500 milj. kr. vardera i ökade inkomster som en följd av de nya schablonreglerna. I fråga om garantibeskattningen beräknas kommunernas inkomster öka med 400 milj. kr.

Vi har från socialdemokratiskt håll accepterat de föreslagna ändringarna när det gäller villafastigheterna, även om vi är medvetna om att den nuvarande beskattningen innehåller många bristfälligheter. Skälet till att vi har accepterat detta är helt enkelt att det med den begränsade tid som stått till förfogande och det komplicerade sammanhang som villabeskattningen utgör inte har varit möjligt att utarbeta ett alternativt förslag.

Vi har begärt att regeringen tillsätter en utredning som får till uppgift att se över bostadsbeskattningen. Vi anser det nödvändigt att detta görs och att det görs skyndsamt, då vi med nuvarande system kommer allt längre bort från den målsättning som det tidigare har rått en betydande politisk enighet omkring.

Den neutralitet i beskattningen av olika boendeformer som vi var på väg att uppnå genom 1974 års bostadspolitiska reform är nu till stora delar förlorad. Av såväl fastighetstaxeringskommitténs överväganden som vad budgetministern framfört i proposition 1980/81:42 framgår att man är medveten om bristerna i det nuvarande systemet.

Även under utskottsbehandlingen har erinringar och synpunkter förts fram från skilda håll. Bl. a. gäller detta skillnaderna i villapriserna och taxeringsvärdena som råder mellan olika delar av landet. Schablonmetoden slår därför olika beroende på var fastigheten är belägen.

Vi har problemen med de långa intervallerna mellan fastighetstaxeringarna. Med den kraftiga prisstegringstakt som nu råder blir det stora höjningar av taxeringsvärdena men också, om man ser framåt, en snabb urholkning av skatteuttaget.

Det är inte enbart inkomstsidan som medför beskattningsproblem. Vi har sådana också på avdragssidan. Det gäller framför allt de kraftigt stigande underskottsavdragen som villafastigheterna står för. Även sett i ett relativt kort perspektiv växer underskotten till sådana summor att begränsningar är nödvändiga.

Vi har i vår partimotion 1980/81:131 tagit upp den här utvecklingen och vad som kommer att hända, sett ur bostadspolitiska synpunkter, om man inte snabbt vidtar förändringar. Jag skall inte fördjupa mig i det bostadspolitiska avsnittet; det är främst skattefrågan vi nu har att ägna oss åt. Men låt mig säga att utvecklingen är så alarmerande att vi inte har tid eller anledning att, som den borgerliga utskottsmajoriteten föreslår, avvakta resultatet av den pågående utredningen om underskottsavdragen och studera effekterna av de nya villaschablonerna innan vi tar itu med de här problemen. Vår hemställan innehåller krav på en omgående översyn av bostadspolitiken och boendekostnaderna, så att vi får en rättvis beskattning av de olika boendeformerna.

När det gäller fastighetsskatten för vattenkraftsanläggningar har vi reserverat oss för ett bibehållande av repartitionstalet vid 2 %. Regeringsförslaget innebär en sänkning till 1,5 %. Jokkmokks kommun har i skrivelse till utskottet framhållit angelägenheten av att kraftverkskommunerna får den här förstärkningen av sin skattekraft.

Utskottets borgerliga majoritet anser sig inte kunna biträda förslaget, med motiveringen att förslaget även med 1,5 % med sannolikhet kommer att innebära fördelar för vattenkraftsanläggningarna och berörda kommuner. Av den analys som Jokkmokks kommun har redovisat till utskottet framgår att regeringens förslag innebär ett betydande avbräck för kommunen.

Jag övergår så till att något beröra kapitalbeskattningen. En följd av de höjda taxeringsvärdena är att förmögenhetsskatteskalen behöver justeras. F. n. utgår förmögenhetsskatten enligt en progressiv skala från 1 % i skikten 200 000–250 000 kr. till 2,5 % i skikten över 1 milj. kr. Nu föreslås en uppräknings av skalan, där det lägsta skiktet med 1 % skall ligga mellan 400 000 och 600 000 kr. och där 2,5 % tas ut först när förmögenheten uppgår till 1,8 milj. kr.

I motionen 1980/81:132 har vi framhållit att starka skäl nu talar för att skärpa skatten på större förmögenheter. Vi anser att när man nu, med hänvisning till vårt lands ekonomiska läge, kräver uppoffringar från medborgarna, så måste också ägarna av större förmögenheter ta sin del av bördorna.

Vårt förslag till förmögenhetsskatteskala innebär att förmögenheter som överstiger 1 milj. kr. drabbas av skärpt beskattning. För den del av förmögenheten som överstiger 2 milj. kr. föreslår vi att en ny högsta skattesats om 3 % införs.

Vi har i det här sammanhanget tagit upp problematiken med att förmögenhetsskatten slår olika på skilda typer av förmögenhetsobjekt. Vissa värden, t. ex. fastigheter, bostadsrättslägenheter och företag beskattas endast till en del av det egentliga värdet. Den här särbehandlingen anser vi orättvis, och den missgynnar exempelvis den som sparar i bank. För att skapa en något mer rättvis behandling av förmögenhetsobjekt som i dag beskattas till sitt fulla värde, föreslår vi att ett särskilt fribelopp om högst 50 000 kr. införs vid förmögenhetsbeskattningen för den del av förmögenheten som utgörs av bankmedel, aktier, obligationer, lånereverser o. d. Fribeloppet skall dock endast kunna utnyttjas i de fall denna del av förmögenheten utgörs av ett positivt nettosparande.

När det gäller värdering av bostadsrätter vid kapitalbeskattningen föreslås att värdet skall tas upp till ett belopp som motsvarar medlemmens andel i föreningsförmögenheten, beräknad med utgångspunkt i taxeringsvärdet på föreningsfastigheten. Vi har från socialdemokratiskt håll inte kunnat acceptera förslaget, då vi anser att man stadfäster regler som på ett orimligt sätt undervärderar bostadsrätternas egentliga värde. Vi förordar att man gör en översyn av reglerna för att få fram ett mer rättvist förslag.

Utskottet har också haft att ta ställning till hur förmögenheter i form av fastigheter skall beräknas vid fastställande av kommunala bostadstillägg till pensionärer. Utan att gå in på detaljerna i förslaget kan jag nöja mig med att redovisa att vi på socialdemokratiskt håll inte har kunnat godta förslaget med hänvisning till att vi motsätter oss den försämring av de sociala förmånerna för folkpensionärer med låga inkomster som regeringsförslaget innebär.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer som fogats till skatteutskottets betänkande av Erik Wörnberg m. fl.

Anf. 19 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Tore Claesson har tidigare i debatten i dag mycket klart och tydligt redogjort för vänsterpartiet kommunisternas krav på hur en bostadspolitik skall föras. Han har också påvisat regeringens brist på en social bostadspolitik.

En bostadspolitisk debatt innehåller som bekant många olika områden, och beskattningsformerna utgör en del därav. Beskattningen av en- och tvåfamiljsfastigheter har i regeringens proposition kopplats ihop med förmögenhetsbeskattningen.

Den utveckling som har förekommit när det gäller egnahemsboendet har

under årens lopp inte gagnat de boendes intressen. Spekulationen på småhus har onödigtvis drivit upp priserna, så att segregationen därigenom ytterligare tilltagit, samtidigt som boendekostnaderna också skjutit i höjden.

Spekulationen har, framför allt i de expansiva delarna av landet, medfört att priserna på vanliga villor och radhus ökat mer än dubbelt jämfört med ökningen på konsumentpriserna i övrigt. Detta har givetvis sin grund även i den rekordhöga inflationstakten.

Under 1970-talet har kostnaderna för boendet ökat kraftigt, och framför allt då under 1970-talets senare hälft. Det här gäller främst hyresboendet i flerfamiljshus. En utjämning av orättvisorna i boendet måste till. Ägandet av bostaden får inte medföra förmåner på bekostnad av dem som hyr bostad eller bor med bostadsrätt.

Ägande av bostad har genom den höga inflationen också medfört kraftiga förmögenhetsökningar av ett, som vi ser det, inte önskvärt slag. För dem som innehaft ett småhus några år har spekulationsverksamheten ytterligare spätt på denna förmögenhetsökning. Spekulationen i mark och fastigheter är i kombination med högräntepolitik och inflation en av de grundläggande orsakerna till de ökande boendekostnaderna.

Regeringen har när det gäller att komma till rätta med inflationen visat en oerhört stor flathet, som främst har gått ut över de sämst ställda i samhället, inte bara när det gäller boendet. Också de åtgärder som regeringen hittills har vidtagit beträffande skatterna har haft en sådan omfördelande effekt att personer med höga inkomster och kapitalinkomster har gynnats på de breda gruppernas bekostnad. Det är lönarbetarna, pensionärerna och barnfamiljerna i de vanliga inkomstlägena som har fått betala den borgerliga regeringens kalas. Så är fallet också när det gäller bostadspolitiken.

Regeringspropositionens förslag om ändrade regler för villabeskattningen m. m. innebär i sak inte några större förändringar i det här förhållandet. Regeringens motivering till ändringarna är att taxeringsvärdena för fastigheter beräknas bli kraftigt höjda 1981. För villorna beräknas höjningarna uppgå till ungefär 100 % och för fritidsfastigheterna till ca 150 %.

Låt mig först beklaga att bostadsministern har flytt från kammaren och inte vill stanna kvar tills hela debatten om bostadspolitiken och kostnaderna för boendet är färdig. Låt mig ändå med anledning av Birgit Friggebos inledning, där hon tog upp realisationsvinstbeskattningen som en ingrediens i debatten om boendekostnader säga, att hon sedan missade att utveckla vad en ordentlig realisationsvinstbeskattning skulle kunna innebära för boendekostnaderna.

Det förslag till realisationsvinstbeskattning vid fastighetsavyttringar m. m. som regeringen tidigare har lagt fram och som också antagits av riksdagen motverkar i sig inte nämnvärt tendenser till fortsatt spekulation och därmed inte heller ökning av marknadsvärdena. Först med en realisationsvinstbeskattning enligt den modell som vänsterpartiet kommunisterna föreslår, där indexberäkning skulle komma i fråga endast av eget insatt kapital, skulle man kunna säga, att realisationsvinstbeskattningen skulle medföra en uppbromsning av spekuleringen med och ökningen av marknadsvärdena på småhus och

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

därigenom också förhindra en del av höjningarna av boendekostnaderna i normala småhus.

Låt mig också ta ett exempel med anledning av de diskussioner som har förts om spekulerandet i småhusfastigheter och samtidigt göra en jämförelse med banksparandet! Rune Carlstein har ju varit inne på tanken att vissa lättnader för banksparande borde införas, och jag skall senare återkomma till det.

Anta att en person år 1975 köpte ett hus för ca 300 000 kr. och 1980, alltså fem år senare, säljer detsamma för 500 000 kr., vilket är en ganska sannolik prisökning under denna period! Kontantinsatsen vid det här tillfället kanske var ungefär 30 000 kr. En insats på 30 000 kr. har, med den gamla realisationsvinstbeskattningen, blivit en vinst på 170 000 kr. under en femårsperiod. Den som satte in 30 000 kr. på bank vid samma tillfälle har efter den gångna femårsperioden fått ut ungefär 40 000 kr. totalt. Det är alltså en kraftig skillnad i förmögenhetsökningen.

Med det regeringsförslag som trumfades igenom beträffande reavinstbeskattningen skulle slutsumman i stället för att stanna vid 170 000 landa någonstans uppemot 100 000 kr. efter beskattning. Detta är naturligtvis helt beroende av hur stora ränteavdrag vederbörande har i övrigt och vilket inkomstskikt som kommer i fråga. Man kan ändå konstatera att kontentan av detta blir att småhusaffären ger dubbelt eller mer i avkastning jämfört med banksparandet. Därmed inte sagt att banksparandet skall särställas.

Jag måste dessutom ställa mig frågan varför bostadsministern endast ansåg att förslaget kring villaboendet skulle innehålla villabeskattning, reavinstbeskattning, räntebidrag och underhållslån. Regeringen har faktiskt också i sin proposition tagit med frågan om förmögenhetsbeskattningen, arvs- och gåvobeskattningen. Den är naturligtvis inte heller ointressant när det gäller den totala kostnaden för boendet i ett småhus.

Regeringen tar de ökade värdena på småhus och fritidshus som förevändning att sänka kapitalskatterna på ett ur vår synpunkt inte acceptabelt sätt. En ökad förmögenhetsskatt skall enligt vpk:s mening också medföra en skärpt beskattning. Det är inte acceptabelt, som regeringen föreslår, att lätta på beskattningstrycket främst i de höga förmögenhetsskikten. Vänsterpartiet kommunisterna kräver i stället att beskattningen på förmögenheter skärps. Men givetvis skall också hänsyn tas till de fall där förmögenheten är att hänföra till en villa, ett radhus eller ett s. k. bostadsjordbruk som ägaren själv bebor och när den boende har en relativt låg skatteförmåga. Detta bör gälla dels för folkpensionärer, som kommer i fråga för extra avdrag, dels för inkomsttagare med förhållandevis låg arbetsinkomst. Vpk anser däremot att andra förmögenheter skall beskattas och inte medges de lättnader regeringspropositionen innehåller.

Den socialdemokratiska inställningen – här återkommer jag till Rune Carlsteins inlägg – att förmögenhet i form av bankmedel, aktier, obligationer, lånereverser m. m. skall väga lättare i beskattningshänseende anser vi strida mot de gruppers intressen som socialdemokraterna normalt brukar säga sig slå vakt om. Jag måste ställa frågan till Rune Carlstein: Är inte detta

ett förslag med sådan omfördelande effekt att det i stället borde ha lagts fram av ekonomiministern Gösta Bohman? I varje fall tycker jag mig se en viss likhet mellan det socialdemokratiska förslaget och de olika förslag till lättnader för spekulation och sparande i aktier som regeringen föreslagit och i vissa fall genomfört. Tycker verkligen inte Rune Carlstein och socialdemokraterna att lättnaderna i kapitalbeskattningen har blivit tillräckligt stora såsom de har genomtrumfats av regering och riksdagsmajoritet? Det måste dessutom vara ganska stora förmögenheter för att också socialdemokraterna skall anse att beskattningen av dem bör skärpas i förhållande till vad som föreslås i regeringspropositionen. Det har tydligen blivit högt i tak inom socialdemokratin även beträffande förmögenhetsbeskattning.

Att arvs- och gåvobeskattningen inte skall lindras i samma mån som regeringen föreslår beträffande förmögenheter anser vi för vår del vara konsekvent, och vi har därför tagit upp det i vår motion.

Frågan om villabeskattningen kan inte ses isolerad från de mycket förmånliga reglerna om ränteavdrag vid inkomsttaxeringen. Tidigare i dag hörde vi hur Birgit Friggebo här i kammaren i svepande formuleringar och utan att kunna ange några exempel beskyllde vpk för att inte ha gjort någon analys. Det stämmer inte. Vpk har faktiskt gjort en analys, och det är utifrån den som vi har lagt fram förslaget om skärpningar av reglerna för intäktsschabloner jämfört med regeringens förslag.

Enligt vpk:s mening bör reglerna för intäktsschablonen skärpas i förhållande till vad regeringen föreslagit. Regeringens förslag grundar sig på fastighetstaxeringskommitténs betänkande och utgår från att kostnaderna kommer att öka med mellan 100 och 200 kr. i månaden, beroende på vilken inkomst man har och var någonstans i landet fastigheten är belägen. Denna kostnadsökning kan anses vara väl låg i förhållande till kostnadsförändringarna i övrigt i samhället. Därför föreslår vpk att intäktsschablonen i de högsta skikten inte sänks i förhållande till nuvarande regler och att en anpassning sker i de lägre skikten. Det skulle medföra, som Tore Claeson sade tidigare i en replik till bostadsministern, att kostnaderna för en normal villafastighet eller ett radhus enligt vårt förslag skulle bli maximalt 50 kr. högre i månaden än enligt regeringens förslag. Däremot skulle naturligtvis kostnaderna öka för en del lyxbetonade villor. Utöver regeringens förslags ökning på ungefär 300 kr. i månaden skulle vpk:s förslag innebära ytterligare 300 kr. i månaden. Vi anser inte som regeringen att en ökning av villabeskattningen när det gäller lyxboende skall ligga inom samma begränsningar som när det gäller vanligt normalboende. Därför har vi helt konsekvent och i enlighet med vår politik föreslagit en väsentlig skärpning av beskattningen av lyxboendet i förhållande till vad både regeringen och socialdemokratin föreslagit. Vi är inte rädda för att våra föreslagna höjningar får, för att citera regeringens direktiv till fastighetstaxeringskommittén, "ekonomiskt och socialt allvarliga konsekvenser" för de boende i dessa villor. Tvärtom brukar det lyxbetonade boendet i villa falla tillbaka på stora lån med höga ränteavdrag, samtidigt som ägarna har höga inkomster.

Däremot menar vpk att de vanliga normalfallen inte skall drabbas av några

Tisdagen den
16 december 1980

Villabeskatt-
ningen, m. m.

väsentliga höjningar av boendekostnaderna i förhållande till penningvärdeförsämringen från 1976, då den förra fastighetstaxeringen slog igenom. De kraftiga kostnadsökningar som under året förekommit för uppvärmningen har ju i lika hög grad om inte ännu mer drabbat boende i hyreslägenheter och bör därför inte vägas in i någon form av jämförelser.

Det är väl känt att underskottsavdragen och då naturligtvis främst ränteavdragen för egnahemsboende kraftigt tilltagit under 1970-talet. Det är naturligtvis inte någon tillfällighet. Under samma tid har inflationen medverkat till att priserna på småhus – och därmed också lånebehoven – kraftigt ökat. Men givetvis har också regeringens högräntepolitik bäddat för sådana räntenivåer. Räntorna kan i många fall betecknas som rena ockerräntor.

På grund av denna politik har också ränteavdragen kraftigt ökat. Vpk:s uppfattning – den tror jag är väl känd – är att detta är oacceptabelt. Ränteavdragen måste maximeras. Ränteavdragen måste dessutom – det är inte minst viktigt – omvandlas till att bli en reduktion direkt från skatten.

Vi anser inte att det är rimligt att boendekostnaderna i två likvärdiga, intill varandra liggande radhus blir olika, beroende på vilken inkomst de boende har. Att effekten dessutom blir att de med de höga inkomsterna bor billigare än de med de lägre inkomsterna bara understryker systemets orimlighet!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de i betänkandena behandlade vpk-motionerna.

Anf. 20 RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Tommy Franzén ställde en direkt fråga till mig. Jag tycker att det är angeläget att vi klarar ut den omgående.

Tommy Franzén anförde ett räkneexempel som var ganska belysande. Han räknade ut hur mycket som skilde mellan att sätta sina pengar i en fastighet och att spara på bank. Det visade att det gav betydligt större utdelning att placera pengarna i fast egendom.

När man förmögenhetsmässigt deklarerar de pengar man har i fast egendom behöver man bara ta upp en del av det värde som egendomen representerar. Man tar upp taxeringsvärdet på fastigheten exempelvis. Och taxeringsvärdet på en fastighet skall motsvara 75 % av vad en vettig köpare kan beräknas ge för fastigheten.

Bankspararen däremot måste ta upp sin förmögenhet till 100 % och får hela det beloppet beskattat. Det är då ett rättvisekrav att vi i förmögenhets-hänseende behandlar banksparande upp till 50 000 kr. på ett sätt som är någorlunda likvärdigt det sätt på vilket vi behandlar penningplaceringar i fast egendom.

Detta går inte alls att jämföra med skattesparandet, som är ett premierat sparande, eller aktiesparandet, som också givits extra favörer – det har vi från socialdemokratiskt håll motsatt oss. Detta är någonting helt annat, och det borde Tommy Franzén kunna förstå om han studerar det. Vi tycker att banksparande och det som är placerat i fasta värden någorlunda skall

likställas i förmögenhetshänseende. Med vårt förslag får man en rättvisare beskattning av dem som sparar i bank.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Anf. 21 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig ta upp hela det förslag till förmögenhetsbeskattning som socialdemokraterna framlägger! Det innehåller tyvärr inte bara förslag om en skärpning av skatten på förmögenheter över 1 milj. kr. Det har också som ett andra moment ett fribelopp på högst 50 000 kr. Hade socialdemokraterna nöjt sig med att i detta sammanhang tala om banksparandet hade man kanske kunnat svälja det. Men när man också tar in frågan om aktieförmögenheter tycker vi att man har gått för långt. Då vill vi inte längre vara med och äta av kompotten.

Villabeskattningen, m. m.

Hade socialdemokraterna i sin reservation nöjt sig med skärpningen i fråga om förmögenheter över en miljon, hade vi i andra hand kunnat rösta för reservationen. Men med utgångspunkt i att man vill göra ytterligare lättnader i kapitalbeskattningshänseende kommer vi vid den punkten att avstå.

Det finns naturligtvis skäl för att göra en viss utjämning mellan de här s. k. sparformerna – det kan diskuteras om det är rena sparformer eller inte, för det finns spekulation med i bägge. Men vi tycker nog att det hade varit bättre att gå den andra vägen och, som vi har föreslagit, skärpa beskattningen på villafastigheter m. m. i stället för att lätta på beskattningen av andra förmögenhetsobjekt.

Anf. 22 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Som tidigare har sagts i debatten, kommer 1981 års allmänna fastighetstaxering att leda till kraftiga höjningar av taxeringsvärdena för flertalet fastighetstyper. Detta leder i och för sig inte till några negativa konsekvenser för de enskilda fastighetsägarna. Det som kan skapa problem är att utformningen av skattelagstiftningen i vissa fall utgår från taxeringsvärdena. Vissa skatteregler skulle, bl. a. genom en progressiv utformning, ge näst intill förödande verkningar om inga ändringar företogs.

Jag vill alltså betona att fastighetstaxeringen i sig själv inte skapar några problem: Man kan emellertid fundera över om det omfattande regelsystemet och den mycket stora organisationen egentligen är nödvändiga för att uppfylla de grundläggande krav man kan ställa på fastighetstaxeringen. Det finns, såvitt jag ser det, all anledning att ompröva vissa skattereglernas anknytning till taxeringsvärdena och därmed också möjliggöra en förenklad fastighetstaxering.

I den proposition som nu behandlas föreslås ändringar på flera områden. Det gäller villabeskattningen, förmögenhetsbeskattningen, arvs- och gåvobeskattningen samt reglerna för folkpensionärernas extra avdrag och förmögenhetsprövningen av kommunala bostadstillägg m. m.

Mot bakgrund av de principiella resonemang kring bostadspolitiken som förts här i debatten måste det betonas att det vi nu diskuterar alltså också gäller pensionärernas skattesituation, jordbrukets lönsamhet och andra viktiga frågor. Det är inte enbart en bostadspolitisk fråga vi nu diskutere-

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

rar.

Det är bra att regeringen har lagt fram förslag i så god tid innan reglerna träder i kraft att människor får möjlighet att anpassa sig till den verklighet de kommer att leva i. Jag kan mycket väl förstå många människors oro på flera områden i samband med de resultat fastighetstaxeringen kommer att ge.

Det råder väl ingen tvekan om att av de nyss uppräknade skattereglerna är det villabeskattningen som tilldragit sig det största intresset. Genom att taxeringsutfallet för villor förefaller att ge en fördubbling av de nu gällande taxeringsvärdena skulle en oförändrad skala för beräkning av den intäkt en villaägare måste ta upp till beskattning leda till orimliga och oacceptabla konsekvenser. Fastighetstaxeringskommitténs förslag till ändrade schablonregler har, efter sedvanlig remissbehandling, legat till grund för regeringens förslag. Detta innebär att den lägsta skiktgränsen vid beräkningen av intäkten för den villa höjs från 200 000 kr. till 450 000 kr. Intäktsp procenten i det lägsta skiktet sänks från tre till två samtidigt som det s. k. extra avdraget höjs med 500 kr. till 1 500 kr.

Ett stort problem vid utformningen av en schablon är de, ofta mycket stora, regionala skillnaderna i taxeringsvärdenivå för likadana småhus. Samma hus som i en mindre ort har ett taxeringsvärde på låt oss säga 100 000 kr. kan i expansiva storstadsområden ha taxeringsvärden på upp emot det dubbla. Denna skillnad skulle förstärkas i samband med 1981 års allmänna fastighetstaxering. Problemet kan i lika hög grad finnas i områden där efterfrågan på fritidsfastigheter är mycket stark. Man kan exempelvis nämna Bohuslän och skärgårdsområdena.

I fastighetstaxeringskommitténs arbete diskuterades därför om man skulle förorda en s. k. differentierad villaschablon. I en sådan skulle de olika skiktgränserna bli beroende av var i landet villan låg. Bortsett från de "krångelproblem" som skulle uppstå bedömde kommittén underlaget för att utforma en sådan schablon vara alltför svagt.

Man förordade alltså en för hela landet enhetlig schablon. Genom lindring av progressiviteten och den mer än fördubblade lägsta skiktgränsen har en del av problemen med de regionala skillnaderna i taxeringsvärden minskat.

Utgångspunkten för förslaget till villaschablon är att de enskilda villaägarna inte skall drabbas av de höjda taxeringsvärdena indirekt så att orimliga ekonomiska eller sociala konsekvenser uppkommer. Man har då bl. a. jämfört med kapitalkostnadsökningen för hyreslägenheter. Dessa kostnader har ökat med ca 20 % under perioden 1 januari 1978–31 december 1980. Under samma period kan prisstegringarna beräknas ligga på ca 30 %. Det senare innebär att om kostnadsökningarna – till följd av fastighetstaxeringens utfall och de nya villabeskattningsreglerna – skulle ligga på 30 %, betalar villaägaren reallt sett samma skatt som den 1 januari 1978.

Låt mig ge två exempel på vilka ökningarna det kan komma att röra sig om. Förutsättningen för exemplen är en villaägare med 60 % marginalskatt, effektiv kommunal garantibesättning och bosatt i en kommun med 30 kr. kommunalskatt.

En villaägare med ett småhus som i dag är taxerat till 100 000 kr. skulle vid en fördubbling av taxeringsvärdet få en kostnadsökning på ungefär 50 kr. per månad. Det skulle innebära en procentuell ökning av kostnaderna med ca 33 %.

En villaägare med ett småhus som nu har taxeringsvärdet 150 000 kr. skulle vid en fördubbling få en ökning av månadskostnaden med ca 87 kr. Detta motsvarar en procentuell ökning med 35 %.

Jag har valt de här två fallen som ganska representativa för landet i stort. Nästan 95 % av alla småhus har i dag ett taxeringsvärde som ligger under 200 000 kr.

Socialdemokraterna har, sade Rune Carlstein, accepterat förslaget till nya villabeskattningsregler trots den bristfälliga utformning systemet i sig självt tydligen har. Det skulle vara intressant att höra vilka brister socialdemokraterna anser att systemet har.

Per Bergman talade tidigare i debatten om att socialdemokraterna var tvungna att ifrågasätta ränteavdragen på ett eller annat sätt. Det talade även Rune Carlstein om, och han sade t. o. m. att man inte har tid att avvakta utredningar om detta, utan att det snabbt måste göras en översyn.

Det är konstigt att säga att man inte kan avvakta en utredning men att en översyn behöver göras. Om man inte kan avvakta en utredning, borde man kunna tala om vilka ändringar som skall företas. Jag skulle direkt vilja fråga Rune Carlstein: Vilka förändringar för villaägare i rätten att göra ränteavdrag kommer ni att förorda?

Herr talman! Fortfarande återstår emellertid frågan om hur villabeskattningen i framtiden bör utformas bl. a. med tanke på de regionala skillnaderna i taxeringsvärde.

Ursprungligen var motivet för intäktsberäkningen främst att beskatta en beräknad avkastning på det i fastigheten nedlagda kapitalet. Fastighetstaxeringskommittén konstaterade för sin del att de senaste ändringarna av villaschablonen får anses ha inneburit att man numera frångått tanken på en mer direkt anknytning av schablonen till det allmänna ränteläget.

Det kan i så fall te sig betydligt mera rimligt att som huvudmotiv för intäktsberäkningen ha tanken på att beskatta förmånen av själva boendet. På så vis kan man naturligtvis lättare anknyta intäktsberäkningen till andra typer av ägda lägenheter och även hyreslägenheter.

Med en sådan utgångspunkt skulle det även i fortsättningen bli skillnad i beskattningen beroende på var i landet likadana villor är belägna. Dessa skillnader skulle emellertid bli rimligare och mer anknyta till skillnaderna i hyresläget i stort.

En tänkbar lösning skulle kunna vara att man helt frikopplar intäktsberäkningen från taxeringsvärdet. Taxeringsvärdet kan nämligen inte anses mäta något annat än ett rent förmögensvärde på fastigheten. Förmögensvärdet beror i sin tur inte enbart på efterfrågan av boende, utan också på förväntningar om prisutveckling och annat. Intäktsberäkningen skulle kunna ske med utgångspunkt i ett beräknat värde på själva boendeförmånen.

Det finns också möjligheter att bibehålla taxeringsvärdena som grund för

intäktsberäkningen men med en annan teknik. I vissa av våra grannländer beräknas villaskatten proportionellt. Det skulle vidare kunna vara tänkbart att med ett betydligt bättre underlag införa ett system med s. k. flytande skiktgränser, även om sannolikt de praktiska problemen skulle bli för svåra.

Man skulle också kunna överväga att grunda en intäktsberäkning enbart på de taxerade byggnadsvärdena. En stor del av de regionala skillnaderna i taxeringsvärdet torde nämligen kunna återföras på just markvärdet.

Oavsett vilken lösning man kommer fram till när det gäller den principiella utformningen av intäktsberäkningen, finns det all anledning att överväga ett återinförande av avdragsrätten för reparationer på småhus – vid en samordning av beskattningssystemet även för andra kategorier lägenheter. Jag är emellertid klart medveten om att övergången till schablonberäkning vid 1955 års inkomsttaxering till stor del berodde på kontrollproblem.

En avdragsrätt intill ett visst högsta tak för varje år, med rätt att fördela större reparationer framåt i tiden, skulle emellertid kunna kombineras med ett krav på att till deklarationen foga kopior av de kvitton på kostnader som åberopas. Kontrollproblemen får inte leda till att man inte försöker komma till rätta med allt det svartjobberi som finns när det gäller just reparationer på småhus.

Herr talman! Regeringen föreslår också att den procentsats efter vilken den kommunala garantiskatten beräknas skall sänkas från 2 % av en fastighets taxeringsvärde till 1,5 %. Detta skall gälla alla fastighetstyper. I en socialdemokratisk reservation föreslås att repartitionstalet för vattenkraftsanläggningar även fortsättningsvis skall vara 2 %. Motivet till detta är, såvitt jag kan förstå, att kommuner med vattenkraftsanläggningar annars skulle få för lågt skatteunderlag.

För just vattenkraftsanläggningarna kommer emellertid taxeringsvärdena att stiga mycket kraftigt. Det finns exempel från Norrland på vattenkraftsanläggningar som kommer att stiga med fyra gånger nuvarande taxeringsvärde eller mer. Även med hänsyn tagen till den mindre justering av repartitionstalet som görs, kommer skatteintäkterna vid en eventuell garantibeskattnings av vattenkraftsanläggningarna att leda till starkt ökade intäkter för berörda kommuner. Vid en fyrdubbling av taxeringsvärdena kommer således de kommunala skatteintäkterna att tredubblas. Jag vill fråga Rune Carlstein: Är inte det en ganska kraftig ökning av de kommunala skatteintäkterna, exempelvis i Jokkmokks kommun? Om garantibeskattningsen nu inte är effektiv, så kommer ökningen procentuellt sett att bli ännu större för just dessa kommuner.

Mot bakgrund av detta och inte minst mot bakgrund av vikten att ha enhetliga skatteregler är det rimligt att låta repartitionstalet 1,5 % gälla samtliga fastighetstyper.

Även för bostadsrättsinnehavare föreslås ändrade skatteregler. Ändringarna är här, liksom för villaägare, betingade av att taxeringsvärdena för fastigheterna och därmed underlaget för beskattningen kommer att höjas. I detta sammanhang har också föreslagits enhetliga regler för värderingen av

bostadsrätter.

Förslaget innebär att man beräknar värdet på en medlems andel i en bostadsförening på i princip samma sätt vid såväl inkomst- som kapitalbeskattningen. Därigenom undanröjs den osäkerhet som hittills rått om rätt värderingsmetod. Bestämmelsen är avsedd att vara ett provisorium, som skall tas upp till förnyade överväganden.

Herr talman! Förändringarna av förmögenhetsbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen kommer i huvudsak att behandlas av Stig Josefson. Låt mig emellertid slå fast vikten av att lindra förmögenhetsbeskattningen – inte minst för det svenska jord- och skogsbruket. För dessa fastigheter kan taxeringsvärdeshöjningar på näst intill tre–fyra gånger nuvarande värden väntas. För en bibehållen lönsamhet i jord- och skogsbruket är det därför nödvändigt med förändringar av nuvarande förmögenhetsskatte regler. Förslag rörande lättnader i den s. k. spärregelns tillämpning kommer vidare att läggas fram av regeringen under våren 1981.

Socialdemokraterna har reserverat sig även i fråga om förslagen till ändringar i förmögenhetsprövningen av de kommunala bostadstilläggen. Regeringens förslag innebär att effekterna av de väntade taxeringsvärdeshöjningarna mildras. Frågan om folkpensionärernas beskattning utreds f. ö. i sin helhet i en särskild kommitté.

Socialdemokraterna bygger i sin reservation på en felaktig argumentation rörande inte bara denna förändring utan också den förändring av beräkningsgrunden för folkpensionens indexreglering som tidigare skett. Låt mig bara konstatera att de folkpensionärer som enbart har folkpension och pensionstillskott inte kommer att få realvärdet av sin folkpension urholkat.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till hemställan i dess helhet i skatteutskottets betänkande 11.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av tredje vice talmannen.

Anf. 23 RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren frågar vilka brister det nuvarande systemet för villabeskattning har. Sedan ägnar han en mycket stor del av sitt anförande till att gå igenom en rad av de brister som detta system har. Bo Lundgren är således mycket väl medveten om vilka brister som finns i systemet.

Det är tråkigt att vi i utskottet inte har kunnat enas om angelägenheten av att vi ser över beskattningsreglerna för de olika boendeformerna. Alla är ju mycket väl medvetna om att nuvarande förhållanden inte alls är bra.

Bo Lundgren har suttit i fastighetstaxeringskommittén. Till det betänkande som den kommittén har avlämnat har Bo Lundgren, Stig Josefson och Börje Stensson avgivit ett särskilt yttrande, där de säger:

”Det kan ifrågasättas om fastighetens taxeringsvärde ska vara grund för beräkning av schablonintäkten, bl. a. med tanke på de regionala skillnader i taxeringsvärde som uppstår för i övrigt lika småhus.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Villabeskattningen, m. m.

Enligt vår mening bör man för framtiden överväga möjligheten av någon annan metod för villabeskattningen, som mer utgår från ett värde på den förmån boendet utgör.”

Ser man sedan efter vad budgetministern i sin proposition säger när det gäller villabeskattningen, finner man även där ett litet stycke som lämpligen kan citeras. Budgetministern skriver:

”Något som alltmer kommit att framstå som en stor svaghet i nuvarande system för villabeskattning är att det bygger på taxeringsvärden som i princip ligger fast under en period av fem år. Detta innebar inga större problem så länge takten i villaprisernas ökning var måttlig; även efter en period av fem år blev justeringarna begränsade. Vid den prisstegringstakt som noterats under senare år är förhållandet avsevärt mer problematiskt eftersom det innebär en snabbt fortgående urholkning av skatteuttaget efter varje allmän fastighets-taxering och därefter krav på mycket stora engångshöjningar av skattebe-
loppen för att återupprätta den tidigare nivån.”

Man är alltså medveten om att det är stora brister i det här systemet, och då borde vi kunna komma överens om att se över detta för att hitta bättre lösningar än de nuvarande.

Anf. 24 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig med en gång säga att regeringen inte har lagt fram förslaget i god tid – det behandlas så att säga halv tolv. Det är trots allt inkomster fr. o. m. den 1 januari som berörs av detta.

Om jag fattade Bo Lundgren rätt – vilket jag hoppas att jag gjorde – så vidimerade han att regeringsförslaget inte innebär några egentliga ökning av boendekostnaderna. Därmed har han också klart och tydligt kullkastat bostadsministerns farhågor att vpk-förslaget skulle medföra stora avflyttningar för människor i normalt boende, i och med att våra förslag till skärpningar av intäktschablonen inte innebär någon mycket större kostnadsökning utan en ökning med maximalt 50 kr. per månad för dessa.

Jag skulle dessutom möjligen kunna tolka Bo Lundgrens tystnad gentemot vpk-förslagen och deras innebörd så att han, som nu kan detta med beräkning av bostadsbeskattning, villabeskattning m. m., också har konstaterat att den mark som bostadsministern var ute på var alltför sank.

Jag håller med om att det finns ett ganska stort problem när det gäller skiktgränserna. Skiktgränserna är ju generella för hela landet, medan däremot värdena av hus är väsentligt olika. En lyxvilla i en glesbygd har ungefär samma värde som ett normalt enkelt radhus i en expansiv tätort. Därför har vi lagt fram förslaget om att en utredning bör se över hela bostadsbeskattningsdelen och boendekostnaderna, där naturligtvis frågan om skiktgränserna är en angelägenhet.

Jag tycker att Bo Lundgren var inne på de farhågor som vi hyser efter att ha uppmärksammat innehållet i propositionen om realisationsvinstbeskattningen, nämligen att man från regeringens sida vill att det i framtiden skall bli möjligt att göra reparationsavdrag i de årliga inkomstbeskattningarna för att därigenom komma åt svartjobberiet. Jag vill påstå att det är en helt galen väg

för att komma åt ett eventuellt svartjobberi, för att citera Bo Lundgren. Dessutom skulle ett sådant medgivande skapa alldeles för stora orättvisor.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Anf. 25 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, Rune Carlstein, att jag i mitt anförande försökte tala om vilka brister jag anser finns i nuvarande system. Anledningen till att jag ställde frågan till Rune Carlstein var att varken Per Bergman eller Rune Carlstein själv i sina inlägg pekade på vilka problem man upplever med det nuvarande villaskattesystemet, utom möjligen frågan om underskottsavdragen, ränteavdragen. Jag vill tacka Rune Carlstein för att han citerade så gott som hela det särskilda yttrande som jag tillsammans med Stig Josefson och Börje Stensson har i fastighetstaxeringskommitténs förslag liksom budgetministerns uttalande i propositionen. Men jag skulle gärna vilja höra socialdemokraternas uppfattning i den här frågan, inte minst vad ni vill göra med ränteavdragen, som både Per Bergman och Rune Carlstein har berört i debatten här i dag. Jag skulle också vilja fråga när det gäller garantibesattningen: Är det ändå inte så, som jag visade på, att man får ungefär tredubblade kommunala skatteintäkter av vattenkraftsanläggningar uppe i Norrlandskommunerna och att detta ger en ordentlig ökning av skatteintäkterna för dem?

Till Tommy Franzén vill jag först säga att jag tycker att man kanske kunde varit ute i ännu mer god tid när det gäller de här förslagen. Men erfarenheterna av tidigare omläggningar under socialdemokratiskt regeringsinnehav har inte varit så positiva. Det kom ett förslag från kommittén under våren 1980 som har remissbehandlats. Förslaget var framlagt i god tid. Det är möjligt att det hade varit bra om vi i riksdagen hade kunnat behandla det ännu tidigare. Men man har alltså varit medveten om verkningarna. När det gäller förmögenhetsbesattningen antar man förslaget till ändringar tidigare än som normalt har varit fallet. Det tycker jag är bra.

Sedan vill jag konstatera att det blir, åtminstone i absoluta tal, ökade boendekostnader för villaägare – det vill jag inte sticka under stol med. Men de ökade boendekostnaderna kommer att hålla sig inom ramen för kapitalkostnadsökningar för hyreslägenheter och för prisstegringen, vilket uttalades av åtminstone fyra av riksdagspartierna inför förra årets riksdagsval.

Jag var inte tyst gentemot vpk-förslaget till ny villabesattning därför att bostadsministern var ute på "sank mark", som Tommy Franzén sade, utan det var därför att man måste koncentrera sig på vissa saker. Inte minst mot bakgrund av att Tommy Franzén själv erkänner att de här skiktgränserna är ett problem med tanke på regionala skillnader i taxeringsvärden, konstaterar jag att Tommy Franzén ju medger att det blir kraftiga kostnadsökningar i exempelvis Stockholmsområdet även för relativt små, definitivt inte lyxbetonade hus. Det kan bli så kraftiga kostnadsökningar att möjligheterna att bo kvar kan ifrågasättas.

Villabesattningen, m. m.

Tisdagen den
16 december 1980

Villabeskatt-
ningen, m. m.

Anf. 26 RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag tycker detta är litet märkligt. Bo Lundgren har radat upp en hel del skäl, och jag är överens med honom om att det är brister som existerar i bostadsbeskattningen. Varför kan vi då inte bli överens om att vi borde se över de här bestämmelserna och göra det skyndsamt, när det finns sådana här brister? Budgetministern säger att det inte fungerar på det sätt som det har gjort tidigare, som en följd av den kostnadsutveckling och den inflation vi haft, och att man borde se över bestämmelserna. Utskottsmajoriteten säger också det, men man kan ändå inte biträda det socialdemokratiska förslaget att tillsätta en utredning om de här förhållandena. Är det bara därför att det är ett socialdemokratiskt förslag som ni inte kan ställa upp på detta? Eller vad finns det för anledning, när vi tycks vara överens om att problemen existerar men ni inte vill utreda dem?

Sedan återkommer Bo Lundgren och frågar vad vi vill göra med gäldränteavdragen. Men, Bo Lundgren, det här hänger ju samman. Det beror på hur man lägger upp inkomstberäkningen för fastigheterna när man skall ta ställning till hur man skall göra med avdragsmöjligheterna. En gång i tiden när vi genomförde schablontaxeringen så balanserade intäkter och utgifter i stort sett. Då hade vi 3 % i schablonintäkt, och räntekostnaderna låg på ungefär 3 %. Det balanserade ganska väl, och vi fick inte de här gigantiska underskottsavdragen. Om vi ser över intäktssidan kan vi möjligen få en bättre balans, och därefter kan vi titta på hur vi skall ha det med gäldränteavdragen. Men låt oss ta ett steg i taget på det här området, så skall vi säkerligen kunna ge besked om hur vi skall ha det med gäldränteavdragen i fortsättningen.

När det sedan gäller Jokkmokks kommun och intäkterna där, så framgår det av den skrivelse som kommunen har lämnat till utskottet att man där naturligtvis får väsentligt mindre med 1,5 % som repartitionstal än med 2 %. Jag medger gärna att det blir en förstärkning, men den är inte tillräcklig. Jokkmokks kommun säger att man får höja sin kommunala utdebitering, som nu ligger på 30:95, med det nu liggande förslaget. Vi tycker alltså att kraftverksbolagen gärna kan ta den här kostnaden för att hjälpa upp den kommunala ekonomin.

Anf. 27 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Tiden tog väldigt fort slut i min replik, så låt mig därför fortsätta där jag slutade, nämligen med farhågorna i fråga om reparationsavdragen. Att införa den här typen av avdrag är enligt vår mening en felaktig väg att gå om man vill försöka få ordning på det "svartjobberi" som Bo Lundgren talade om. Med tanke på det skattesystem vi har och med tanke på avdragssystemet, som är väl så utvecklat och väl så utnyttjat, medför det dessutom att likvärdiga reparationer blir billigare för höginkomsttagaren än för den som har lägre inkomst. Och, herr talman, det är väl i allra högsta grad orättfärdigt att höginkomsttagarna skall få reparationerna billigare netto än andra människor.

Jag tror att det skulle skapa problem att införa sådana här avdrag också därför att många jobbare som regel har att själva utföra reparationerna i sina hus, medan jag utgår från att höginkomsttagarna i avsevärt mindre omfattning gör sådant. Det här systemet skulle därmed ytterligare missgynna de vanliga människorna, och även av den orsaken är vi motståndare till införande av någon form av reparationsavdrag vid den löpande taxeringen.

Sedan är det faktiskt så, Bo Lundgren – trots de problem och brister som sammanhänger med skiktgränserna och de regionala förhållandena – att vi i vårt förslag tagit hänsyn till vanligt boende i Storstockholmsområdet. Men naturligtvis blir det en alltför liten ökning av beskattningen för lyxboende i utflyttningsbygder – det är tyvärr sådana effekter detta får.

Med det här regeringsförslaget gynnas fortfarande villaägarna. Det är ju inte förrän om fem år vi kommer att få en ny fastighetstaxering, så först därefter blir det fråga om högre boendekostnader på grund av en ökad villabeskattning. För dem som hyr sin bostad kommer däremot situationen att försämrats för varje år under denna femårsperiod på grund av att hyrorna kommer att öka.

Anf. 28 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker inte alls att det är märkligt att jag frågar Rune Carlstein om vilka bristerna i villabeskattningssystemet är enligt socialdemokraternas uppfattning, speciellt inte mot bakgrund av att jag själv tog upp en del saker som borde föranleda en översyn. Bostadsministern har också klargjort här – och det framgår f. ö. även av utskottsbetänkandet – att det pågår utredningsarbeten på en del områden. Bl. a. har fastighetstaxeringskommittén till uppgift att utreda frågan om en rullande fastighetstaxering – jag är personligen tveksam till om detta är den rätta vägen att gå, men vi får väl se vad man kommer fram till under utredningsarbetets gång. Det pågår alltså utredningsarbete på flera olika håll, och det finns anledning att mot bakgrund av det arbetet göra en översyn av villabeskattningen, vilket utskottet också har skrivit. Däremot är det tveksamt om det skall vara just den översyn och exakt de direktiv som socialdemokraterna har föreslagit.

Jag märkte att det var litet svårt att få besked från Rune Carlstein när det gäller just frågan om ränteavdragen för villaägare. Det är klart att detta är en känslig fråga. Den socialdemokratiske partiledaren visade ju i en debatt litet tveksamhet i fråga om hur stora ränteavdrag det egentligen rörde sig om i Stockholmsområdet, och det framfördes tankegångar om begränsningar uppåt via ett tak och andra funderingar. Jag förstår att det oroar väldigt många människor att man i ett av landets större partier inte riktigt vet vad man vill i den här frågan, och det skulle därför ha varit intressant att få ett bättre besked på den här punkten.

När det gäller frågan om garantiskatten för Jokkmokks kommun vill jag säga att det kommunen ytterligare skulle få enligt det exempel jag anförde var en fyrdubbling av skatteintäkterna i stället för en tredubbling. Men, Rune Carlstein, när vi diskuterade vattenkraftstaxeringen en gång i tiden var ju

hela utskottet överens om att man skulle kunna tänka sig någon form av övergångsbestämmelse när det blev alltför kraftiga utslag för enskilda vattenkraftsanläggningar. Blir det fråga om så kraftiga ökningar som när det gäller Jokkmokks kommun, så borde kommunen kunna tillgodose den vägen, och frågan är om man inte får se också på vad som händer i fråga om de enskilda vattenkraftsanläggningarna.

Tommy Franzén fortsatte där han hade slutat, sade han, och det gällde då frågan om reparationsavdraget. Jag kunde nästan ha förutsatt att hans huvudargument skulle vara att detta gynnar höginkomsttagarna. Det är naturligtvis en argumentation som vpk skulle önska att de kunde använda, men det går inte riktigt i det här fallet. Oavsett på vilket sätt man i framtiden kommer att beräkna en intäkt vid villainnehav, tycker jag det är rimligt att man ökar den intäkten med det belopp som motsvaras av vad man har rätt att dra av vid reparationer, och som jag sade skall detta kunna ske upp till ett visst tak med rätt att fördela avdraget framåt i tiden. Det innebär att avdraget blir helt neutralt i förhållande till inkomsten. Men både när det gäller avdrag för skuldräntor och när det gäller den här typen av reparationsavdrag vill jag säga att vi skulle lösa väldigt många problem i vårt samhälle om vi fick lägre marginalskatter.

Talmannen anmälde att Tommy Franzén och Rune Carlstein anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 29 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Det betänkande från skatteutskottet som vi i dag behandlar är inte kontroversiellt i sina huvuddelar, även om vi från socialdemokratiskt håll tar avstånd från vissa av regeringsförslagen i våra reservationer. Frågan om beskattningen av villor är emellertid mycket betydelsefull. Därför finns det anledning att också anlägga vissa principiella synpunkter på det beskattningssystem som vi har.

Hysesfastigheter beskattas efter konventionell metod, dvs. kostnader får dras från intäkter och eventuella överskott får tas upp till beskattning. Tidigare gällde en sådan metod också för egenägda småhus, men sedan 1955 beskattas dessa enligt en schablonmetod. När den metoden infördes sattes schablonintäkten till 3 %. Samtidigt skulle man också till kommunal garantibesättning ta upp 4 % av taxeringsvärdet. Både schablonintäkt och repartitionstal låg alltså vid denna tid ungefär vid gällande diskonto – för detta var ju i lågräntedoktrinens dagar. Det innebar att större underskottsavdrag inte kunde ifrågakomma för egna hem, eftersom intäkter och avdrag ganska nära balanserade varandra. Sedan sänktes både schablonintäkten och repartitionstalet i ett par omgångar ned till 2 %. 1977 höjdes schablonintäkten som bekant till 3 %, medan repartitionstalet låg kvar vid 2 %.

Det utomordentligt intressanta har alltså inträffat, att samtidigt som räntan stigit mycket kraftigt har intäktsschablon och repartitionstal låsts på mycket låga nivåer. I dag har vi efterkrigstidens högsta ränteläge. Samtidigt kommer vi genom dagens beslut att få ned schablonintäkt och repartitionstal

på rekordlåga nivåer. Om en gång en tids reformpolitiker som Ernst Wigforss eller någon av våra framlidna stora ekonomer som Knut Wicksell eller Erik Lindahl kunde stå upp ur sina gravar, skulle de sannolikt bli mycket förvånade. Varför denna starka skillnad i behandlingen av utgiftssida och intäktsida? skulle de säkert ha frågat. Denna skillnad i behandlingen av utgifts- och inkomstsida är fundamental, därför att bakom den döljer sig mycket starka subventioner till villaboendet.

Underskottsavdragen, som ju främst hänförs till villaboendet, är nu mycket stora. De stiger också kraftigt år från år. Innevarande budgetår kan vi räkna med att underskottsavdragen ligger runt 15 miljarder, och nästa år beräknas de stiga till uppemot 20 miljarder. Det kan jämföras med intäkterna från villabeskattningen som via schablonintäkt, när de nya taxeringsvärdena slagit igenom år 1982, kommer att uppgå till knappa 3 miljarder, vartill kommer ungefär 1,4 miljarder som kommunerna beräknas få genom garantibeskattningen av fastigheterna. Skillnaderna mellan intäkt- och utgiftssida är alltså mycket stora. 1982 bör vi få totala skatteintäkter från villabeskattningen om ca 4 miljarder som skall jämföras med skatterabatter i storleksordningen 15–20 miljarder. Vi vet att den diskrepansen kommer att växa kraftigt med tiden.

Vi diskuterade förra veckan i denna kammare reavinstbeskattningen av fastigheter. Jag framhöll då att regeringens proposition i den frågan var mycket torftig. Det fanns inte en tillstymmelse till analys av de ekonomiska faktorer som låg bakom den kraftiga värdestegring på fastigheter som karakteriserat efterkrigstiden. Samma sak gäller dagens proposition om villabeskattning och den utredning från 1976 års fastighetstaxeringskommitté som ligger till grund för propositionen. Det finns ingen diskussion om de ekonomiska principer som bör ligga till grund för beskattningen. Det finns inte ett ord om ränteavdrag i betänkandet. Man har t. o. m. gått så långt att man inte ens diskuterar garantibeskattningen i utredningen.

Regeringens taktik tycks vara att så mycket som möjligt söka undvika en analys av viktiga samhällsfrågor. I stället för försök till överblick och sammanhang får vi en stark fragmentarisering av verkligheten. Problem som på ett naturligt sätt hänger samman styckas upp. Det blir allt svårare för oss vanliga riksdagsledamöter att få ett helhetsgrepp över viktiga samhällsfrågor.

Försök att dölja verkligheten har alltid ingått som ett led i konservativ ideologi och propaganda. Redan på 1830-talet, för 150 år sedan, skrev den konservativa franske ideologen Joseph de Maistre: "Det moderna samhället är en stor och komplicerad sak. Den vanlige medborgaren kan aldrig förstå de samhälleliga sammanhangen. Statsstyrelsen frodas därför bäst i ett hälsosamt dunkel."

Statsrådet Friggebo gjorde oss tidigare äran med ett besök i kammaren under någon timme, men hon har tydligen alltför mycket att bestyra för att kunna stanna debatten ut. I likhet med Tommy Franzén beklagar jag detta. Jag skulle annars gärna ha velat fråga henne – det kanske finns någon annan liberal som kan svara på det – om också de moderna liberalerna anser att

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

statsstyrelsen frodas bäst i "ett hälsosamt dunkel".

Låt mig så kort se något på innebörden av de nya förslagen. I förra veckans debatt om reavinster visade jag hur utomordentligt stora värdestegringarna på småhus har varit under senare år. Samma mekanismer som har orsakat dem återspeglas i den kraftiga höjning av taxeringsvärdena som vi nu får: På villor kommer de att stiga med 110 % och på fritidshus med 150 %. I dag får stat och kommuner in ungefär 1,7 miljarder via schablonbeskattningen av småhus. Härtill kommer 900 miljoner som kommunerna får in genom garantibeskattningen.

Om de nya taxeringsvärdena hade tillåtits att slå igenom, skulle de offentliga inkomsterna ha ökat med ungefär 4 miljarder kronor. Hade garantibeskattningen dessutom lämnats oförändrad hade den gett ytterligare 900 miljoner. Det skulle ha inneburit att den genomsnittlige villaägaren som har en fastighet, som med de nya taxeringsvärdena värderats till 300 000 kr. – en ganska normal bostad alltså – och som har ett marknadsvärde runt 400 000 eller 500 000 kr. skulle få sin månadskostnad ökad med ca 300 kr.

Sådana ökningarna i villaskatten har som bekant ansetts orealistiska. Därför har schablonintäkten i regeringens förslag satts ned till 2 % och repartitions- talet till 1,5 %. Dessutom har det extra avdraget höjts till 1 500 kr. Detta gör att de offentliga inkomstökningarna inte blir 4 miljarder utan bara 1,2 miljarder. Samtidigt minskar inkomstökningarna för kommunerna från 900 miljoner till 400 eller 500 miljoner. För den genomsnittlige villaägaren innebär det att månadskostnaden ökar med ungefär en hundralapp.

En viktig orsak till den bristande effektiviteten i bostadsbeskattningen är de långa intervallerna på fem eller sex år mellan uppräknningen av taxeringsvärdena. Nu anser vi att det inte går att låta de nya taxeringsvärdena slå igenom fullt ut. Ändock kan man fråga sig om inte den försiktigheten grundar sig på en felsyn. Om vi sätter de 4 miljarderna i relation till den totala bostadskonsumtionens värde – jag räknar här enbart med småhusboendet – kan den uppskattas till 20–25 miljarder kronor. Hade vi haft ett fullt genomslag skulle det ha inneburit en fördyring av de totala boendekostnaderna på 15 %. Det kanske man inte tycker är så förskräckligt mycket. Men hade man i stället låtit ökningen slå igenom under den tid som den pågått hade den framstått som mycket begränsad.

Detta gör att en sak framstår som klar: att man i framtiden bör låta taxeringsvärdena stiga med kortare intervall. Det enklaste är naturligtvis att indexreglera dem. Jag har roat mig med att göra en liten överslagsberäkning av vad det kan ge under de kommande åren. Om vi indexreglerar – och jag har gjort ett ganska måttligt antagande om inflationen – skulle det i alla fall ge i runda tal 6 miljarder under en femårsperiod. Det är enligt min mening en reform som vi bör ge hög prioritet i framtiden. Skulle taxeringsvärdena ha varit indexreglerade under den gångna perioden skulle vi ha fått en mycket vacker ökning av det offentligas inkomster som skulle ha räckt till för att bygga i varje fall 10 000 lägenheter om året mer än vad vi byggt.

Låt mig här ta upp något som Tommy Franzén var inne på, det problem som jag skulle vilja kalla generationsproblemet. Vi vet att det finns folk som

kanske bor på samma gata och har identiska radhus, och någon gör stora avdrag medan en annan kanske inte gör några avdrag alls. Det framstod för Tommy Franzén som på något sätt orättvist, men jag tror att det väsentliga som vi måste ta upp i detta sammanhang är att vi har helt olika fastighetsvärden beroende på när husen förvärvades.

Vi har en stor mängd radhusområden i detta land som byggdes i början av 1970-talet. Kostnaden var kanske 150 000–160 000 kr. När de tio år senare går i köp kanske samma fastighet betingar en kostnad av 400 000 eller 500 000 kr. Det är naturligt att de unga familjer som flyttar in måste lånefinansiera köpet och följaktligen också ha avdragsmöjligheter.

Vi kommer aldrig åt generationsproblemet genom att beskärma oss över dessa avdragsmöjligheter, utan det problemet kan klaras ut bara på andra sätt, och det måste vi göra genom angrepp på i varje fall tre fronter. Vi måste dels göra någonting åt reavinstererna, dels göra någonting åt schablonintäkterna, dels också göra någonting åt ränteavdragen. Man måste förstå de grundläggande mekanismer som leder till det här generationsproblemet, som är så oerhört väsentligt på dagens svenska bostadsmarknad.

Vi kommer nu genom dagens beslut att sänka repartitionstalet till rekordlåga 1,5 %. Jag har uppriktigt sagt svårt att förstå vad det skall vara bra för i dagens ekonomiska läge. Det berövar kommunerna intäkter i storleksordningen 400–500 milj. kr. årligen. Om vi hade haft repartitionstalet kvar på 2 % skulle det kanske kosta den genomsnittlige villaägaren 35–40 kr. i månaden. Mot den bakgrunden finns det all anledning att ifrågasätta det kloka i att i dagens ekonomiska läge, med de svårigheter som kommunerna har, sänka repartitionstalet. Men jag är, herr talman, rädd för att jag får finna mig i att vara den ropandes röst i öknen. Möjligen kan någon optimist trösta mig med att sanningen så småningom skall segra – men Gud vet.

Det svenska bostadsbyggandet har under de borgerliga regeringarna varit alldeles för lågt. Det beror inte minst på utformningen av bostadsbeskattningen. Man tvingas konstatera att de stora förmånerna till småhusägarna kommer att fortsätta. Den beskattning som vi har av bostäder är orättvis, och den är dessutom ineffektiv. Den för nämligen med sig starka snedvridande effekter. Jag tror att största ansvaret för situationen får faktiskt moderaterna ta. Det är moderata politiker som Bo Lundgren som borde veta bättre men som hänsynslöst utnyttjar en viss politisk situation och rider på gruppegoism. Bo Lundgren ifrågasatte också om man över huvud taget skulle ha en beskattning knuten till taxeringsvärden. Till det kan man i alla fall foga anmärkningen att fastigheterna trots allt är vår i särklass mest betydelsefulla kapitalstock. Och taxeringsvärdena utgör ändå en uppskattning av dessa kapitalvärden. Och det är ganska naturligt att knyta beskattningen till taxeringsvärdet, om man nu vill beskatta kapital.

Jag är naturligtvis fullt medveten om att moderaterna vill gå vidare och utnyttja alla möjliga kryphål för att undvika eller dra ned den mycket milda beskattning av kapital som vi i dag råkar ha.

Det väsentliga är trots allt att den borgerliga bostadspolitiken har satt

krokben för sig själv. Bostadsbyggandet har varit alldeles för lågt under de senaste fyra åren. Man har byggt mindre och kommer under hela det borgerliga maktinnehavet att bygga mindre – oavsett när detta tar slut. Jag är optimistisk för deras del och räknar med att det kan pågå ända till 1982. Men oavsett när det tar slut, kommer man under denna period att bygga ett mindre antal hyreshus än vad vi gjorde under ett enda år i slutet av 1960-talet eller i början av 1970-talet. Det är trots allt så att byggandet av hyreslägenheter så gott som helt har upphört. En förutsättning för att vi skall kunna komma tillbaka till en sund bostadspolitik är att olika boendeformer själva får bära sina verkliga kostnader. Den borgerliga regeringens hanterande av bostadspolitiken visar hur det går när gruppegoismen får göra sig bred. Bostadsbyggandet sjunker, och svensk samhällsekonomi raseras på ännu ett centralt område.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 30 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Bo Södersten är tydligen väldigt intresserad av historia. Han ser gärna bakåt i tiden. Förra veckan hänvisade han till Montezuma. I dag har han kommit närmare vår tid – nu talar han om Knut Wicksell och Joseph de Maistre.

Herr talman! Jag tänkte hålla mig till dagens situation. Jag konstaterar då att Bo Södersten kritiserar vår nuvarande och även vår kommande småhusbeskattning, därför att denna enligt hans mening kommer att ligga på en alltför låg nivå. Han vill ha en höjd nivå. Såvitt jag kan förstå menade han att fastighetstaxeringen skulle ha fått slå igenom, men lät mig bara förklara följande för Bo Södersten, även om jag tror att han är fullt medveten om det: 1955 fick vi vår nuvarande schablonmetod, och det dröjde inte mer än två år förrän socialdemokraterna – som då var i regeringsställning – föreslog en sänkning av intäktsprocenten. Så småningom sänkte man också repartitions-talet när det gällde garantibeskattningen. Sedan dess har flera sänkningar företagits.

I dag är socialdemokraterna överens med regeringen om vilket förslag till skiktgränser för schablonbeskattningen totalt sett som skall gälla. Det är tveksamt vad socialdemokraterna syftar till när det gäller gäldrånkeavdragen, men alldeles bortsett från det är vi överens. Bo Södersten vill för sin del att månadskostnaden för många småhusägare skall öka med ungefär 250–300 kr., men det skulle skapa oerhörda problem. Motivet är bl. a. att förstärka de offentliga inkomsterna. Så talar självfallet en sann socialist som tycker att enskilda medborgare skall behålla mindre av sina inkomster och avstå mer till det offentliga.

Bo Södersten! Vi har i Sverige över 1 miljon småhusägare – det är viktigt att framhålla – som har skaffat sig sina småhus under de förutsättningar som bl. a. har skapats av tidigare socialdemokratiska regeringar. Det går inte att abrupt och väsentligt förändra dessa förutsättningar, såvida man inte accepterar att människor – som bostadsministern tidigare sade – flyttar från

hus och hem.

Herr talman! Uppriktigt sagt förstår jag inte hur Bo Södersten kan yrka bifall till socialdemokraternas reservationer, eftersom hans argumentation i stort sett var riktad just mot socialdemokraternas politik på det här området.

Anf. 31 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar att Bo Södersten och jag tydligen har i stort sett samma uppfattning om hur man skall kunna komma till rätta med orättvisorna i boendet. Bo Södersten tar framför allt upp tre saker som jag också tidigare har berört. Det gäller frågan om att ha en begränsning för ränteavdragen, att ha en skarpare realisationsvinstbeskattning och att skärpa intäktsschablonen.

Jag tycker emellertid, herr talman, att Bo Södersten glömde en mycket viktig sak – visserligen tror jag att vi är överens på den punkten, men jag vill ändå framhålla det. Det gäller framför allt frågan om de höga räntenivåerna. Om vi hade en låg och fast räntenivå för boendet skulle självfallet ränteavdragen och deras nuvarande konstruktion aldrig få den genomslagskraft som de har i dag. Därför vill jag komplettera med att säga att räntenivåerna naturligtvis bör sänkas. Vänsterpartiet kommunisterna har i flera fall framhållit att man bör ha en statlig bostadsbank med tanke på just detta med en låg och fast ränta. Då skulle man komma ifrån de ockerräntor på 20, 22 eller 24 % som i dag florerar på den här marknaden.

Anf. 32 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Tommy Franzén. Inte heller jag tror att det är så särskilt stor skillnad i substansen. Men jag tycker att man på vpk-håll har en alltför ytlig analys av bostadsmarknaden. Det går inte att här tala om spekulation, osv. Man måste ha klart för sig att det är väldigt grundläggande ekonomiska faktorer, teknologiska trender och annat, som gör att priserna på fastigheter har stigit mycket kraftigt under efterkrigstiden. Man måste förstå dessa orsakssammanhang och vidta de korrekta åtgärderna. Vi har alltså ett mycket kraftigt generationsproblem. Folk som bor i fullständigt identiska villor eller hyreshus, där kvalitetsskillnader m. m. är ganska måttliga, har helt olika boendekostnader eller hyror. Det måste vi komma ifrån, och då måste vi förstå vilka orsakerna är.

Sedan till Bo Lundgren. Bo Lundgren vill gärna försöka tala om det förgångna. Det är den gamla vanliga borgerliga tekniken att plötsligt, efter 1976, låtsas som om ingenting skulle ha hänt. Men glöm inte att ni faktiskt har haft makten i mer än fyra år. Någon gång måste ni ändå börja ta ansvar för era egna åtgärder. Bo Lundgren vet mycket väl att vi på socialdemokratiskt håll vill ha förändringar. Vi vill ha förändringar både beträffande schablonbeskattningen, realisationsvinstbeskattningen, som vi diskuterade i förra veckan, och gäldavdragen.

Det här är i och för sig inte en så enkel materia att hantera. Därför har vi också krävt en utredning. Ibland rör vi oss litet grand i rätt riktning. Det

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Villabeskattningen, m. m.

gjorde vi en aning i förra veckan. Men när vi rör oss i rätt riktning gör vi det med snigels fart. Och dessutom, ovanpå varje snigel sitter en blå moderat och försöker hålla t. o. m. snigeln tillbaka. Det är en viktig uppgift för oss att åtminstone kasta den där moderaten över ända, så att snigeln kan börja röra sig fritt.

Anf. 33 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag tänker avstå från att kommentera snigelavsnittet i Bo Söderstens inlägg. Jag uppfattade nämligen inte riktigt meningen i det hela. Är det så att socialdemokraterna, oavsett blå moderater eller ej, tänker bedriva politik i snigelfart? Jag visste inte att detta var syftet.

Jag vill säga en ganska väsentlig sak till Bo Södersten. Man har genom tiderna – och det är viktigt att se orsakssammanhanget – haft målsättningen att skapa likhet när det gäller olika boendeformer och besittningsformer. Därför har man infört en subventionering av hyresboendet. Det har också vidtagits andra bostadspolitiska åtgärder. Räntenivån är en annan när det gäller produktion av småhus än vid produktion av flerfamiljshus, osv., bl. a. för att kompensera de skillnader som i övrigt finns i beskattningshänseende när det gäller de olika besittningsformerna. Det intressanta är ju, att går man från den här teoretiska förklaringsmodellen och Bo Söderstens analys och ser på den enskilda människan i en hyreslägenhet eller i en villa, finner man ju att pengar skall betalas, om man får en 250, 300 eller 400 kr. högre kostnad per månad. I den bok som Bo Södersten har skrivit tillsammans med Bo Sandelin talas det om statsinkomster som i 1975 års penningvärde skulle öka med 6 miljarder kronor eller med 10 miljarder kronor i dagens penningvärde. Detta skulle innebära ännu drygare kostnadsökningar. De här människorna har svårt att klara det – mot bakgrund av oljeprishöjningar och andra kostnadshöjningar, som gäller såväl villaägare som dem som bor i hyreshus. Och det är deras – människornas – praktiska verklighet som vi bör diskutera framför den teoretiska analysen, även om den naturligtvis kan ha sina förtjänster. Och det är de människorna som har gjort att regeringen, i detta fall med stöd av socialdemokraterna – åtminstone än så länge – vill förändra villabeskattningsreglerna.

Det har naturligtvis hänt väldigt mycket sedan 1976, och det skulle föra alltför långt att här tala om exakt vad som har förevarit. Men fortfarande har jag, som sagt, den lilla undringen hur Bo Södersten – som ju tydligen är mer överens med Tommy Franzén än med Rune Carlstein – i det här fallet kan förespråka socialdemokraternas politik på villabeskattningsområdet.

Anf. 34 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Vad jag har talat om här är relativt måttliga höjningar. Jag har exempelvis sagt, att om vi med hjälp av en gradvis uppjustering hade låtit taxeringsvärdena följa med under den gångna perioden, då hade vi kanske haft en ökning av månadskostnaden för den normale villaägaren i storleksordningen 50–75 kr. Jag tror att de flesta hade kunnat bära den. Och ett sådant system skulle ha genererat – i förhållande till nuläget – inkomstök-

ningar i storleksordningen 4 miljarder kronor, som vi i sanning skulle ha behövt.

Men låt oss inte gå in på detaljer. Jag skulle ändå i min slutreplik vilja ta ett litet större grepp. Moderater talar ofta om den svenska modellen. De talar nostalgiskt om det förgångna och säger: Låt oss komma tillbaka till någon form av samförstånd. Men samförståndet skall inte gälla enbart när det är till moderaternas förmån, när det gäller återhållande av löner och annat, utan det bör också gälla på de här områdena.

Vi har ingalunda haft rättvisa på boendemarknaden på 1970-talet. Men samtidigt vet vi att moderaterna har varit ganska framgångsrika. Och de har i stor utsträckning nått sin framgång genom att vädja till olika former av gruppegoism. Jag begär inte att Bo Lundgren och hans gelikar skall tala om jämlikhet och rättvisa. Däremot borde de tala om ekonomisk effektivitet – och vi har inte det i dag. Vi har ju helt olikartade kostnadsförhållanden på bostadsmarknaden, kostnadsförhållanden som snedvrids på grund av det skattesystem vi har. Det är därför vi också har fått destruktiva effekter på vårt bostadsbyggande. Och det är dessa saker vi behöver motarbeta. Vi behöver få en rättvis bostadsbeskattning, eftersom endast en rättvis bostadsbeskattning kan vara effektiv. Och vi måste ha en effektiv bostadsbeskattning om vi skall få fart på bostadsbyggandet och om vi någon gång skall få fart på Sverige igen.

Talmannen anmälde att Bo Lundgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 35 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar berörs bl. a. ändrade regler för såväl villabeskattningen som arvs- och förmögenhetsbeskattningen.

Som framgår av betänkandet finns enighet i utskottet bakom betydande delar av förslagen. Beträffande villabeskattningen följer propositionen och utskottets betänkande i huvudsak de enhälliga förslag som fastighetstaxeringskommittén framlade. Vi är väl medvetna om den betydande höjningen av taxeringsvärdena, som kommer att ske i den nu pågående fastighetstaxeringen, och det har därför varit nödvändigt att också anpassa beskattningsreglerna för att inte icke önskvärda konsekvenser skall uppstå. Många onödiga skrämokott har riktats mot villaägarna. Exempel har visats där man räknat på de nya taxeringsvärdena och med nu gällande skatteregler – detta trots att det redan i februari 1978 i tilläggsdirektiv till fastighetstaxeringskommittén klart uttalades att också skattereglerna skulle ses över, så att höjningarna av taxeringsvärdena inte medför en sådan skärpning av småhusbeskattningen att den får ekonomiskt och socialt allvarliga konsekvenser.

Nu har riksdagen i dag att ta ställning till beskattningsregler både för villor och för arv och förmögenheter, och de förslag som skatteutskottet i sitt betänkande nr 11 lägger fram är också utformade så som det utlovades i

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Villabeskattningen, m. m.

tilläggsdirektiven 1978. Därmed skall väl den osakliga propaganda upphöra som förts under det senaste året.

En fråga som ofta diskuterats och som också diskuterats ganska mycket i dag är frågan om vi kan fortsätta med det nuvarande systemet för värdering av bostadsförmåner. Krav har ställts på geografiskt differentierade skiktgränser för att därmed skapa ett rättvisare underlag för bostadsbeskattningen. Men tillfredsställandet av sådana krav skulle säkert skapa mycket besvärliga gränsdragningsproblem. Ingen kan förneka att taxeringsvärdena kommer att bli olika om man jämför likartade villor belägna på skilda orter i vårt land. Men så är det också beträffande marknadspriserna. Och så länge marknadsvärdesprincipen tas som utgångspunkt för fastighetstaxeringen kommer man inte förbi problem som jag har nämnt. Andra värderingsgrunder för värdet av bostaden kan finnas, och alternativ bör nog tas fram – som jag tillsammans med Bo Lundgren och Börje Stensson också har framhållit i ett särskilt yttrande till fastighetstaxeringskommitténs betänkande. Även möjligheterna till avdrag för lönekostnader för reparationer bör prövas, givetvis under förutsättning att uppgift lämnas på vem som mottagit ersättningen. Ändras värderingsgrunden för uppskattning av bostadsvärdet skulle fastighetstaxeringen kunna förenklas väsentligt.

Nu har man frågat: Varför tillstyrker då inte utskottet det socialdemokratiska reservationsyrkandet? Vissa av dessa frågor har berörts eller berörs i pågående utredningar. Jag anser för min del att man bör avvakta dessa utredningar och även avvakta den pågående fastighetstaxeringen, innan man går in och kräver nya utredningar.

Beträffande förmögenhetsbeskattningen föreslås att det skattefria beloppet höjs till 400 000 kr. och att övriga skiktgränser räknas upp. Nuvarande förmögenhetsbeskattning fastställdes av riksdagen 1970, en mindre ändring gjordes 1975. Då höjdes fribeloppet från 150 000 till 200 000 kr. Samtidigt höjdes den övre gränsen för det lägsta skiktet från 250 000 till 275 000 kr.

I den socialdemokratiska motionen föreslås i förhållande till nuvarande beskattning en skärpning beträffande förmögenheter som överstiger 2 milj. kr. genom införande av en ny procentsats på 3 %.

I övrigt innebär det socialdemokratiska förslaget en mindre uppräknings av skiktgränserna i förhållande till förslaget i propositionen.

Förmögenhetsskatten är inte avdragsgill, och i kombination med inkomstskatten innebär förmögenhetsskatten ofta en hård beskattning.

När det gäller de verkligt stora förmögenhetsägarna utgör den s. k. 80–85-procentsregeln ett skydd. Det finns därför anledning att här beakta att inte tröskelstegen blir alltför branta.

Med målsättningen att de nya taxeringsvärdena inte väsentligt skall skärpa beskattningen och att de år 1970 fastställda grunderna i huvudsak skall gälla har utskottet accepterat det förslag som framlagts i propositionen.

För familjeföretagen föreligger särskilda regler som innebär en viss reducering av beskattningen i det i företagen bundna kapitalet. Departementschefen uttalar i propositionen att han under våren skall återkomma med förslag till ändring i beskattningen av det i företagen bundna kapitalet.

Målsättningen för förändringen skall vara densamma – de höjda taxeringsvärdena skall inte få urholka de lättnader som reduceringsreglerna i det nuvarande systemet ger.

Beträffande arvs- och gåvoskatten är utskottets ledamöter överens. Därför skall jag inte uppehålla mig vid den punkten. Socialdemokraterna har accepterat förslaget. Kommunisterna har en annan uppfattning. Det vet vi. Jag tror att uppfattningarna här är så pass oförenliga att vi inte kan åstadkomma någon jämkning.

Det har vid utskottsbetänkandet fogats andra reservationer. Bo Lundgren har i huvudsak berört dem. Jag vill endast beträffande reservation 3 säga att skillnaden egentligen är ganska liten. Där har vi genom ett domstolsutslag fått en situation som i dag är mer oviss än tidigare. I propositionen föreslås att man fastställer den regel som enligt praxis i huvudsak har tillämpats. Samtidigt säger departementschefen att bestämmelserna är avsedda som ett provisorium och måste tas upp till nya överväganden. Men nog måste det ändå vara bättre att under en övergångstid ha sagt någonting om vilka regler som skall gälla – det viktiga är ju sedan att man vill ha en översyn. Det har departementschefen sagt, och det har också reservanterna önskat. Jag skulle tro att oberoende av vilken linje man väljer så kommer man fram till samma ståndpunkt.

I reservation 5 berörs folkpensionärernas skatteregler. Jag vill understryka vad som har sagts tidigare, nämligen att de förändringar som där föreslås är grundade på de konsekvenser som fastighetstaxeringen kommer att medföra. En utredning pågår, och jag hoppas verkligen att denna snart skall bli färdig med sitt arbete, så att vi får bättre underlag för ett mer omfattande ställningstagande till folkpensionärernas skatter över huvud taget.

Herr talman! Detta är i huvudsak vad jag här skulle vilja framföra.

Rune Carlstein nämnde att socialdemokraterna föreslagit en skärpt beskattning på förmögenheter över 1 milj. kr. Det kanske framstår som om vi hade olika uppfattningar om vad den socialdemokratiska motionen innebär – det beror i någon mån på vilket utgångsläge man har. Om man utgår ifrån det förslag som regeringen har framlagt är det riktigt att däri föreslås en höjning av skattepliktsgränsen över 1 milj. kr. men också en viss skärpning redan från 600 000 kr. Utgår man från nuvarande regler kommer, som jag sade, skärpningen först vid 2 milj. kr. Jag vill för klarhetens skull understryka detta. Rune Carlstein och jag är överens om att skillnaderna inte är särskilt stora mellan propositionen och reservationen.

Bo Södersten och Bo Lundgren har redan haft en debatt här, och jag skall inte ge mig in i polemik med honom – jag vill endast konstatera att vi har haft *en* Bo Södersten, som har varit med vid utskottsbehandlingen och där företrätt en uppfattning som framgår av utskottsbetänkandet och att vi nu har *en annan* Bo Södersten här i kammaren, som företräder delvis andra ståndpunkter.

Herr talman! Med vad jag nu framfört ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande i dess helhet.

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

Skatteutskottets betänkande 1980/81:11

Mom. 1 (villabeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 17 för motion 123 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (översyn av bostadsbeskattningen m. m.)

I en förberedande votering biträdades reservation 1 av Erik Wärnberg m. fl. med 147 röster mot 17 för motionerna 123 och 1979/80:1554 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 153 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 158 för reservation 1 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 3 (repartitionstalet för vattenkraftsanläggningar)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservation 2 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 4 (förmögenhetsskatten)

I en förberedande votering biträdades reservation 3 av Erik Wärnberg m. fl. med 144 röster mot 17 för motion 123 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 156 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 141 för reservation 3 av Erik Wärnberg m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (skatteskalor m. m. för arvs- och gåvoskatterna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 123 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 6 (åtgärder för att skydda vissa grupper mot effekterna av taxeringsvärdehöjningar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 123 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 7 och 8 (värdering av bostadsrätter vid kapitalbeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 157 för reservation 4 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 9 (KBT och änkepension)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservation 5 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 10

Utskottets hemställan bifölls.

Civilutskottets betänkande 1980/81:7

Mom. 1 (parlamentarisk utredning)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservation 1 av Per Bergman m. fl.

Mom. 2 (särskilda regler om garanterad räntenivå för allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 17 för motion 150 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (upptrappning under viss tid av den garanterade räntesatsen för vissa egnahem)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservation 2 av Per Bergman m. fl.

Mom. 4 (engångsupptrappning av den garanterade räntesatsen för äldre bostadsrättshus)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservation 3 av Per Bergman m. fl.

Mom. 5 a och b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 c (räntenivån för nya hyres- och bostadsrättshus)

Vid votering medelst rösträkning avgavs 158 röster för bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering och 158 röster för bifall till utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen.

Kammaren beslöt med 159 röster att mom. 5 skulle återförvisas till utskottet. 158 röster avgavs för att kammaren omedelbart skulle ta ställning till mom. 5 c.

Civilutskottets betänkande 1980/81:8

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 17 för motion 109 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservationen av Per Bergman m. fl.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Villabeskatt-
ningen, m. m.*

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:12 om stimulans av aktiesparandet (prop. 1980/81:39).

Anf. 36 VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! Regeringen har, beroende på rikets dåliga ekonomi, framlagt förslag som skall minska de statliga utgifterna. Förslag har också lämnats om avgiftshöjningar. Den sammanlagda effekten av dessa förslag beräknas till 7 miljarder kronor. De s. k. sparåtgärderna medför minskade inkomster och sociala försäkringar för vanliga löntagare, barnfamiljer, pensionärer, sjuka och handikappade.

Alla ledamöter i riksdagen vet att vi efter fyra års borgerlig majoritet har otroligt dåliga statsfinanser. Statsskulden har ökat från ca 65 miljarder 1976 till ca 220 miljarder innevarande år. Statens underskott under innevarande budgetår beräknas till 55 miljarder. För nästa budgetår kan underskottet komma att uppgå till ca 70 miljarder.

Denna ekonomiska situation – eller låt oss kalla det kris – borde leda till åtgärder som syftar till att återställa samhällsekonomin. Dessa åtgärder borde då utformas så att de blir fördelningspolitiskt rättvisa. Men så är inte fallet. Det nu föreliggande förslaget om beskattning av inkomster från aktieinnehav gynnar enbart medborgare som har mycket god ekonomi.

Utskottsmajoriteten har, kanske för att tillfredsställa Björn Molin, föreslagit att skattesänkningen för ogift blir 2 250 kr. i stället för av regeringen föreslagna 3 000, och för gifta blir sänkningen 4 500 i stället för av regeringen föreslagna 6 000 kr. Björn Molin är ju folkpartisten som blev omskriven i tidningarna när han tyckte att man skulle beskatta alla inkomster lika, oavsett om de härrörde från kapital – alltså aktier eller annat sparande – eller från arbetsinkomster.

Tydligen är Björn Molin nu väldigt belåten med att det blir en liten liten förändring av regeringsförslaget, som han var totalt missnöjd med från början.

Åtgärden motiveras av både statsrådet och utskottet med att den på sikt skall förbättra landets ekonomi. Förslaget skall enligt deras åsikt leda till att flera medborgare, som tidigare inte innehåft aktier, kommer att i större utsträckning övergå till denna sparform. Förslaget skall också syfta till att främja tillkomsten av mer riskvilligt kapital i näringslivet.

Om det sista syftet skall uppnås – vilket också behövs, det skall villigt erkännas – är förutsättningen att också företagets tro på framtiden avsevärt förbättras och att detta ger upphov till utgivande av nyemissioner. Möjligen skulle då skattelättnad på nyemitterade aktier ha varit till en viss hjälp. Men det förslag som nu föreligger ger skattelättnader enbart för de personer som nu äger börsnoterade aktier. Den totala skattelättnaden kan uppskattas till omkring 250 milj. kr.

Regeringsförslaget har också givit till resultat en uppgång av kurserna på börsnoterade aktier – det blir alltså en god ekonomisk julklass till landets

tidigare rika människor genom detta förslag.

Vidare föreslås att schablonavdraget från reavinst på äldre aktier höjs från nuvarande 1 000 kr. till 3 000 kr. Det betyder en ytterligare fördel för de tidigare rika medborgarna.

Dessa skattelättnader skall naturligtvis ses i sitt rätta sammanhang. De borgerliga partierna har i många valrörelser lovat dessa grupper olika förmåner, bl. a. skattelättnader. För att bedriva valrörelsen, som skulle ge till resultat en borgerlig majoritet, satsade företag och enskilda personer stora penningssummor till de borgerliga partierna. Syftet var väl bl. a. att dessa placeringar skulle avkasta god förräntning. De spekulerade rätt.

Ett av förslagen i propositionen avsåg att man skulle begränsa möjligheterna att kvitta uppkommen reaförlust på premieobligationer mot erhållna reavinster på aktier. Det var ett bra förslag. Premieobligationer köps, ägs och innehas under sin giltighetstid av samma person i uppskattningsvis 93 % av fallen. Men när regeringens förslag blev offentligt möttes det av kraftigt högröstade och ibland hysteriska protester från spekulanterna eller de s. k. kvittarna. De var lurade och kunde ej längre lita på gällande regler, påstods det.

Grundregeln för premieobligationer var att dessa ej skall vara spekulationsobjekt. Men de s. k. kvittarna hade i skattelagarna upptäckt möjligheten till spekulering och därmed till snabba vinster.

Inför kritiken från dessa spekulanter har nu den borgerliga majoriteten i utskottet ändrat regeringsförslaget, så att ikraftträdandet uppskjuts ett år – om man nu inte ändrar sig. Regeringsförslaget stöds av ett enhälligt yttrande från finansutskottet, som jag förutsätter att alla ledamöter i utskottet står bakom, samt av den socialdemokratiska minoriteten i skatteutskottet.

Med det anförda, herr talman, ber jag få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer i skatteutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 37 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Återigen tvingas jag stå här och kritisera den borgerliga regeringens politik. Återigen har regeringen lagt förslag som gynnar dem som redan har sitt på det torra. Återigen försöker regeringen drapera omfördelningspolitiken i den ekonomiska nödvändighetens termer.

När regeringen lade fram proposition 39 sade den att det var för att stimulera aktiesparandet och därigenom främja tillgången till riskvilligt kapital i näringslivet och därmed industriell tillväxt – ett påstående som är mycket tveksamt och föga hållbart vid närmare granskning.

För det första: En generell skattelättnad för alla aktieägare inkl. alla dem som redan har aktier kan väl knappast skapa några nya resurser för företagen? Dessutom tillförs ju nya pengar bara vid nyemission. Om jag tar min sparade slant och rusar till Stockholms fondbörs och köper aktier som någon annan säljer, tillförs industrin därmed inga nya resurser.

Verkligheten bakom förslaget blir i stället den att Sveriges aktieägare genom det beslut som förmodligen fattas i dag får en extra julklapp, samtidigt som arbetares och tjänstemäns familjer tvingas titta extra djupt i plånboken för att se om det skall bli ett liv efter jul.

Sedan det blev känt att aktiebeskattningen skulle lindras har kurserna ökat rejält. Den samlade aktiestocken har enligt uppgift blivit 7 miljarder dyrare på någon månad. Och det betyder att de eventuella småsparare som man med den här reformen försöker locka att göra sin aktiedebut nu får betala mera för aktierna än de skulle ha fått göra för en månad sedan, medan de som säljer sina aktier berikas i motsvarande grad. De rika har blivit rikare utan att lägga två strån i kors. Medan regeringen går ut och talar om för de arbetslösa och andra att de skall arbeta sig ur krisen får finanshajarna arbetsfria inkomster – något produktivt arbete utförs inte.

Det är en skammens politik som förs av den borgerliga majoriteten.

För det andra: Jag är inte alldeles övertygad om att det fattas kapital ute i företagen. Och i varje fall är det inte huvudorsaken till att industrin stagnerar. Det är väl ändå strutspolitik att påstå att det är dålig likviditet som är orsaken till bristande investeringar, när man vet att huvudorsaken är att det ekonomiska systemet håller på att falla sönder bit för bit. Det finns pengar i företagen. Företagen sitter – för att citera Veckans Affärer – med nära nog rekordkassor. De har tillgångar i storleksordningen 45 miljarder, varav en hel del slussas ut på den grå marknaden i stället för att investeras i industrin. Det förhållandet kan man inte ändra på med den lättnad för aktieägare som nu föreslås.

Vidare har bankerna svarat på industriministerns kritik över att de inte lånar ut tillräckligt till näringslivet med att hävda att det inte finns intressanta projekt inom industrin att satsa på. Det är säkert också en stor del av sanningen bakom en stagnerande politik. Företagen investeringsstrejkar helt enkelt. Arbetarna är avtalsbundna och kan inte utnyttja strejken som vapen. Men kapitalägarna kan investeringsstrejka så fort det inte passar dem att placera pengarna där de gör största nyttan, dvs. i industrin. Myten om likvärdighet mellan arbete och kapital håller inte. Kapitalet kan hux flux inställa verksamheten utan att dras inför någon kapitaldomstol, medan arbetarna kan dras inför arbetsdomstolen.

Och här kan jag göra ett inpass till socialdemokraterna om löntagarfonderna. Det är tydligen så att fondfrågan nu i första hand är en finansieringsfråga. Det vill säga att arbetarna skall ställa upp med pengar när kapitalet sviktar. Hur fondförslaget slutligen kommer att se ut är inte klart, men så mycket kan väl ändå sägas att det kommer att bli problem med att undvika en sammanflätning med andra finansintressen.

Vidare anser vi från vpk att det avgörande för fondfrågan är hur fonderna skall användas och vem som skall ha makten i dem. Från vår sida ser vi gärna någon typ av samhällsfonder som skall kunna användas för att utveckla nya verksamheter i basnäringarna, och i de verksamheterna skall de arbetande ha det avgörande inflytandet.

Den socialdemokratiska reservationen är på den här punkten litet

svävande, och det är naturligtvis nödvändigt eftersom förslagen inte är klara. Men jag vill ändå nämna det, eftersom vi kommer att stödja reservation 1, även om vi skulle vilja skriva mer offensivt om kapitalbildning och om den framtida industripolitiken. Vi anser nämligen att den nuvarande kapitalbildningen och industripolitiken är huvudorsakerna till att det är stagnation i samhället.

Det är naturligtvis avsaknaden av en framåtriktad industri- och näringspolitik som gör att investeringarna stagnerar. Om man får tro några av de största företagsledarna litar de inte på regeringen heller. Det finns alltså många anledningar till att det inte investeras. Och det ändrar man inte på genom att lätta aktiebeskattningen på de första 7 500 kronorna i avkastning, som utskottet nu har ändrat förslaget till.

Herr talman! Det måste väl finnas någon verklighetsbakgrund bakom förslag till åtgärder. Men när man skall lätta beskattningen för arbetsfria inkomster, då duger tydligen vilka argument som helst.

För det tredje: Jag är inte övertygad om att de här lättnaderna ger något extra tillskott till företagen i form av riskvilligt kapital ens om det bleve nyemissioner av den omfattningen att det skulle ha någon betydelse.

Det är därför att den vanlige medborgaren i det vanliga hushållet inte har någonting att köpa aktier för. I nuvarande kristider är man glad om man kan få undan någon tusenlapp till hyra och att ha om det skulle bli kärtvt i familjeekonomi, eller om man kan få undan så mycket att det räcker till en omgång kläder inför vintern till barn som vuxit ur förra årgången kläder. Det är den ekonomiska verkligheten för flertalet i dagens Sverige. Är det någon som har råd att satsa i aktier är det de som redan har sådana eller har stora banktillgodohavanden.

Och regeringens förslag, som nu justerats något av utskottet, är ju konstruerat så att full effekt av skattelättnaderna inträder först när man har ett rejält aktieinnehav.

Ät dem som redan har skall varda givet. Det är en sammanfattning av den förda politiken. Att stimulera nya hushåll att göra aktieköp, som föreslås i propositionen, måste vara oerhört svårt när det är de som tidigare har som gynnas mest.

Så vill jag kommentera de övriga förslagen om reavinstlättnader och skattesparande litet grand.

Man har föreslagit en höjning av schablonavdraget från reavinsten vid försäljning av aktier. Återigen föreslår alltså regeringen lättnader i beskattningen av en arbetsfri inkomst.

Vi avvisar den höjningen med samma självklara argument – att det är direkt stötande med lättnader i beskattningen av arbetsfria inkomster samtidigt som vanligt folk får det sämre och har svårt att få sina hårt inarbetade inkomster att räcka till. T. o. m. den borgerliga regeringen eller vissa partier inom den borde väl böja sig något inför denna stötande politik.

När det gäller skattesparandet har vi hela tiden varit motståndare till detta system, där den som har tillräckligt mycket pengar att binda för tillräckligt

lång tid skall kunna få skattelättnader. Denna s. k. reform var en av de första på det här området som kom från de borgerliga regeringarna när de tillträdde. Den har visat vägen för mycket som kommit sedan dess vad gäller lättnader för kapitalägare. Vi kommunister kan inte gå med på en sådan politik.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna av Erik Wärnberg m. fl., som i samtliga fall bekräftar innehållet i våra motioner. Men jag yrkar också bifall till motion 138 yrkande 3 i den del som behandlas under punkt 2 b.

Anf. 38 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt oss först slå fast att det finns en del grundläggande synpunkter som vi är överens om. Företagens soliditet och tillgång till riskvilligt kapital måste förbättras. Vi är också överens om att allt samhällsnyttigt sparande bör stödjas. Hur dessa mål skall nås råder det dock vitt skilda uppfattningar om.

Oppositionen kan inte vara omedveten om att det gångna 1970-talet varit utomordentligt ogynnsamt för aktiespararna. De allra flesta som har sparat i börsnoterade aktier torde ha fått se sitt sparkapital halveras, om man räknar i fast penningvärde.

Företagens bristande soliditet, dvs. det egna kapitalets andel av det totala, har sjunkit de senaste 15 åren från 40 till 25 %. Speciellt i ett läge av vikande konkurrenskraft och med krav på ökade investeringar är detta mycket allvarligt. För företagen blir det både svårare och dyrare att skaffa fram det nödvändiga nya kapitalet.

Nyemissionsvolymen har sedan 1976 legat på en mycket låg nivå. Den har understigit en miljard kronor årligen, och i år blir det förmodligen inte mycket mer än 250 miljoner. Behovet av nytt kapital för att man skall kunna upprätthålla en hygglig export torde ligga närmare 3 än 2 miljarder per år.

Den ogynnsamma aktiebeskattningen har självfallet en stor skuld till den rådande situationen. De flesta med oss jämförbara länder har insett detta och gjort lindringar i dubbelbeskattningen. En del av dessa länder har t. o. m. samma politiska uppfattning som den Valter Kristenson företräder.

I detta sammanhang kommer Valter Kristenson med ett påstående och en insinuation som jag måste bemöta. Han säger att lagförslaget är en julklapp till redan rika människor. Nej, lagförslaget har en typisk låginkomstprofil, eftersom lättnaden för aktieutdelningar är maximerad till 2 250 kr. Majoriteten av landets 800 000 aktieägare tror jag inte betraktar sig som redan rika människor.

Vidare insinuerar Valter Kristenson att vissa företag stött regeringspartierna för att de själva så småningom skall få lättnader. Ja, vad man stött är fri företagsamhet, som med rätta kan betraktas som livsviktig för ett fortsatt välstånd i vårt land. Valter Kristenson bör ligga lågt i bidragsfrågan med tanke på vad som tvångsvis uttaxeras till det socialdemokratiska partiet från LO-medlemmar – oavsett om de är socialdemokrater eller om de sympati-

serar med något annat parti.

Jag är säker på att man innerst inne både från socialdemokratiskt och från kommunistiskt håll mer än väl begriper att det är nödvändigt för vårt framtida välstånd att en betydligt ökad mängd sparande verkligen kan flyttas över till riskvilligt kapital i stället för att placeras i improduktiva investeringar, som konst och diamanter, eller satsas på den legala spelmarknaden som i år omsätter mer än 5 miljarder – dvs. mer än vad som under samma tid säljs i fråga om premieobligationer.

Varför säger man då nej till regeringsförslaget om en lindring av skatten på aktieutdelningar? Ja, vpk gör det naturligtvis därför att man inte har det ringaste intresse av att vi skall ha en fungerande aktiemarknad.

För socialdemokraterna tror jag emellertid att tre skäl har varit utslagsgivande för deras ställningstagande mot regeringsförslaget:

1. Rent automatiskt säger man nej till praktiskt taget varje regeringsförslag.

2. Den kungliga svenska avundsjukan. Den marginalsattesänkning som lagförslaget innebär och som socialdemokraterna i andra sammanhang anser vara befogad går man emot, därför att det medför en lindring även för en relativt liten grupp högre inkomstagare. Att aktiespararna, som jag tidigare anført, fått se sitt sparkapital i fast penningvärde halverat på tio år, rör Valter Kristenson uppenbarligen inte i ryggen.

3. Det tredje och säkerligen mest avgörande skälet för att rösta nej är sannolikt att ett mera utbrett och fördelaktigt individuellt aktiesparande skulle medföra att svenska folket blev allt mindre benäget att acceptera framtida obligatoriska, kollektiva löntagarfonder.

Med ett sådant betraktelsesätt förvånar det inte heller att socialdemokraterna förutom att säga nej till skattereduktion för aktieutdelningar också säger nej till ökade möjligheter till aktiesparande inom ramen för det värdesäkra lönesparandet samt ökningen av schablonavdraget från realisationsvinst på äldre aktier.

När det gäller aktiesparandet och beskattningen i fråga om aktier har socialdemokraterna bedrivit ett anmärkningsvärt dubbelspel, alternativt gjort tidernas kovändning. Före valet 1979 var man ytterst positiv till aktiesparandet, men nu är tonen en helt annan.

Vad jag här har påstått bygger jag på den omfattande undersökning som aktiespararnas organisation gjorde sommaren 1979. Man frågade bortåt 400 valbara riksdagskandidater, och svarsprocenten var så pass hygglig som nära 70.

På den första frågan, om "det enskilda aktiesparandet är positivt för landets näringsliv", var det endast 4 socialdemokrater av 68 som svarade nej. 64 av 66 socialdemokratiska kandidater tyckte att sparandet i aktier skulle behandlas lika bra som eller bättre än sparandet i premieobligationer.

Även om Valter Kristenson tillhörde den minoritet som inte svarade på enkäten har man med ledning av resultatet anledning att tro att socialdemokraterna skulle ha haft en positiv inställning till aktiesparandet vid behandlingen av dagens proposition. Dubbelspelet, eller kovändningen,

kunde inte ha varit större. Valter Kristenson har kanske en förklaring.

De tre yrkandena i vpk:s partimotion 138 överensstämmer helt med s-förslagen och behöver därför inte ytterligare kommenteras av mig.

När det slutligen gäller de föreslagna begränsningarna i rätten att dra av realisationsförluster på premieobligationer mot realisationsvinster på aktie- och fastighetsförsäljningar har dessa förslag väckt berättigat uppseende, knappast så mycket i fråga om realisationsvinsten på fastigheter, men däremot i allra högsta grad när det gäller kvittning mot aktier. Det är knappast någon överdrift att påstå att handläggningen av det ärendet har varit mindre lyckad med tanke på att riksgäldskontoret bara några veckor innan lagförslaget läckte ut emitterade premieobligationer till 3 1/2 % överkurs. En del av denna överkurs, men långt ifrån hela överkursen, var motiverad av något förbättrade villkor. Alla de sparare som köpt dessa obligationer i god tro har i dagsläget förlorat hela överkursen och mer därtill. För dem som lånat pengar för att köpa obligationer är situationen helt naturligt än värre.

När man nu avser att göra sparandet i premieobligationer mindre attraktivt genom kvittningsförbudet, kan detta synas gynna sparandet i aktier. Detta vällovliga syfte motverkas emellertid också av förslaget om kvittningsförbud. I realiteten effektiviserar man realisationsvinstbeskattningen på aktier, vilket torde vara negativt för aktiesparandet och även ägnat att minska en önskad rörlighet på aktiemarknaden. Villkoren för riskkapitalet borde i stället förbättras och realisationsvinstbeskattningen minskas för att på sikt helt avskaffas, åtminstone på aktier som innehafts viss minsta tid.

Sveriges stora budgetunderskott erfordrar en mycket omfattande upplåning, som inte kan täckas av banksystemet. Därför är det nödvändigt att kunna placera premieobligationer hos allmänheten. Stimulerar man inte hushållssparandet i dessa former, blir kravet på utlandsupplåningen ännu större. Det nya förslaget kommer att minska benägenheten att köpa sådana premieobligationer, varjämte staten förlorar pengar dels på att lägre emissionskurser måste tillgripas, dels på att villkoren måste göras gynnsammare, om man vill uppnå en någorlunda hygglig försäljning.

Det är ett steg i rätt riktning att kvittningsrätten mot börsnoterade aktier nu föreslås bli bevarad även för nästa år. Därmed får man en mjukare övergång, får erfarenhet av hur marknaden fungerar under de nya villkoren, varjämte de två utredningar som ser över avdragsrätten och en eventuell registrering av obligationsinnehav hinner slutföra sitt arbete.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på de socialdemokratiska reservationerna och på vpk:s yrkande.

Anf. 39 VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall ta upp något av vad Knut Wachtmeister berörde. Han sade bl. a. att förslaget om skattelättnader för innehav av aktier har en klar låginkomstprofil. Jag vill fråga: På vilka siffror stöder Knut Wachtmeister sig? Vilka åger de flesta aktierna i vårt samhälle? Är det låginkomstta-

garna, eller är det inkomsttagare som har en skattepliktig förmögenhet, alltså i dag en förmögenhet överstigande 200 000 kr.?

Sedan detta att dessa rika människor har fått en bra utdelning. De var spekulanter och satsade valrörelse efter valrörelse stora pengar på att det skulle bli en borgerlig valseger. Sedan råkad det med tanke på landet och dess ekonomi tyvärr bli så, att de borgerliga vann valet 1976. Men nog har man fått en hygglig utdelning på sina satsade pengar, den saken är väl helt klar. Sedan började herr Wachtmeister dra in tvångsavgifter från fackför- eningsrörelsen till det socialdemokratiska partiet. Det finns inga sådana tvångsavgifter. Varenda kollektivanslutningsavgift, vartenda anslag som beslutas är utannonserade på avdelningarnas affischer. Varje medlem har rätt att gå till mötena och delta i besluten. Dessa bidrag betalas alltså helt frivilligt. Men vilka aktieägare i de bolag som har satsat pengar på moderata samlingspartiets framgångar har haft möjlighet att på en bolagsstämma bestämma om Skånska Cement, SKF eller andra företag, exempelvis ASEA, skall ge anslag till moderata samlingspartiet? Mig veterligen har inget sådant beslut fattats på en enda bolagsstämma, utan de besluten har bolagsstyrel- serna egenhändigt fattat.

Vad sedan gäller tidningen Aktiespararen och dess undersökning ger jag ingenting för trovärdigheten hos den tidningen. Där fanns exempelvis uppgiften om att jag inte hade svarat på en fråga. Jag svarade den tidningen två gånger. När det ändå kom ut att jag inte hade svarat ringde jag upp tidningen. Man bad om ursäkt och lovade att en rättelse skulle införas. Jag har inte sett tidningen efter den händelsen och jag vet inte om rättelsen är införd. Tag alltså inte de uppgifter som står i den tidningen för gott, herr Wachtmeister.

Sedan bara något litet om premieobligationer och om riksgälden, som gav ut ett premielån på 207 kr. att försäljas i oktober månad. Riksgäldsdirektören skrev följande:

”Vid fullmäktiges sammankomster den 6 och 13 november anmälde jag det förslag om begränsad avdragsrätt för premieförluster som regeringen vid sammanträde den 23 oktober beslutat framlägga för riksdagen. Riksgälds- kontoret hade orienterats om förslaget först vid ett möte i budgetdeparte- mentet den 20 oktober, dvs. någon vecka efter det att nyheten läckt ut och redan börjat påverka marknaden. Försäljningen av 1980 års tredje premielån till emissionskursen 207 hade just då avslutats.” – Felet är helt regering- ens.

Anf. 40 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste ändå ifrågasätta litet grand av motiven bakom den här reformen och det sätt på vilket den har presenterats – som en nödvändighet för att öka investeringarna. Visst har investeringarna gått ned, det är ostridigt. Det kan varje titt i statistiken bekräfta.

Men vad beror detta på? Bankerna säger: Vi lånar inte ut pengar till industrin, därför att vi saknar projekt. Och det är väl samma sak som att det inte finns någon offensiv industripolitik som skulle kunna presentera sådana

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

projekt som det vore intressant att satsa i.

Riksbankens företrädare säger att företagen i dag sitter på 45 miljarder – som de har i sina kassor eller på bank – som de inte investerar. Det måste också bero på samma sak – att det inte finns intressanta projekt, där de tycker att de kan få tillräckligt mycket tillbaka på sitt kapital.

Jag tror alltså inte att man löser problemet genom att lätta beskattningen på det sätt som här föreslås, utan jag tror att man måste börja i den andra änden. Om man diskuterar med utgångspunkt i en kapitalistisk politik och vill dra till sig kapital, då måste man föra en offensiv industripolitik med en medveten framtidssatsning. Det klarar inte den här regeringen. Därför lägger den fram sådana här förslag som – samtidigt som det garanterar en omfördelning från rik till fattig – gör sken av att regeringen vill påverka investeringarna. Om beslutet tas i dag skall det bli mycket intressant att se hur investeringsutvecklingen kommer att se ut det närmaste året.

Knut Wachtmeister säger att det förslag som regeringen presenterar med de här argumenten har låginkomstprofil. Ja – möjligen låga inkomster bland aktieägare. Om jag räknat rätt på de siffror som är presenterade i propositionen skall man alltså ha en aktiestock på 150 000 kr., som ger normal avkastning, för att kunna tillgodogöra sig 2 250 kr. i skattelättnad. Och den som har 150 000 kr. i aktier är ingen låginkomsttagare i vanlig mening.

Sedan anför man ändå i en skrivning strax intill att detta är till för att locka nya hushåll att börja köpa aktier. Vi vet ju hur mycket de har att köpa för som inte förut har aktier.

Sedan säger Knut Wachtmeister att människor som har pengar föredrar att placera dem i diamanter, konst och sådant. Ja, det är klart att de gör det. Men vidtag då några åtgärder som gör det omöjligt för dem att spekulera i sådan improduktiv verksamhet. Man har tydligen vaknat till nu när det gäller obligationsmarknaden, där man kvittar improduktiva vinster mot vinster på obligationer. Då var man snabb att vidta åtgärder, och jag vill gärna uttala beröm över att man föreslår åtgärder i propositionen.

Sätt åt dem som gör spekulationsvinster i stället för att göra det lättare för dem som redan har att tjäna mera! Det vore betydligt effektivare.

Knut Wachtmeister kör fram med det gamla vanliga påståendet att kommunisterna inte vill ha en fungerande aktiemarknad. Det är självklart att vi helst ser ett helt annat, samhällsnyttigt system – inte ett system där man lever på i huvudsak arbetsfria inkomster, samtidigt som industrin och samhället i övrigt håller på att rasa ihop.

Anf. 41 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag vidhåller påståendet att förslaget om begränsningar i beskattningen av aktieutdelningar har en låginkomstprofil, ty för den som har höga inkomster betyder en lättnad på 2 250 kr. mindre än för den som har en lägre inkomst.

Valter Kristenson talar om reservationsrätten. Ja, den finns visserligen, men vi har hört talas om ett flertal fall av mobbning när det gäller sådana som

öppet erkänt att han eller hon inte vill stödja det socialdemokratiska partiet inom en fackklubb.

Jag vill bara påpeka för Valter Kristenson att moderata samlingspartiet sedan mer än fyra år tillbaka inte tar emot några bidrag från näringslivet.

Valter Kristenson säger att han inte ger mycket för den enkät som Aktieägarnas förening gjorde sommaren 1979. Han svarade, säger han, men fick inte svaren publicerade. Ja, det var ju glädjande att Valter Kristenson svarade. Vi fick emellertid inte höra *vad* han svarade. Jag kan tillägga att de flesta av Valter Kristensons kolleger i skatteutskottet också hade svarat.

Vidare säger Valter Kristenson att det här med obligationsemissionerna inte var riksgäldskontorets fel. Nej, det har jag aldrig påstått. Jag har inte alls skylt på riksgäldskontoret – tvärtom påstod jag att det var en olycklig handling från regeringens sida, och det vidhåller jag.

Beträffande beskattning av aktier och aktieutdelningar kan man lägga till att de inte jämförs med arbetsinkomster, eftersom de ofta är förknippade med en skatt på förmögenhet. Aktier tas upp till 100 % av kursvärdet, medan fastigheter tas upp till 75 % av marknadsvärdet, och konst tas inte alls upp. Dessutom är aktieutdelningar sambeskattade, och det är inte arbetsinkomster.

Till Hans Petersson i Hallstahammar vill jag säga, när han påstår att man bör vidta åtgärder mot improduktiva investeringar i konst och annat, att saken har diskuterats. Men det är utomordentligt svårt att genomföra åtgärderna, och om man gör det är det fara värt att pengarna konsumeras i stället för att placeras i andra sparformer, som människor betraktar som mindre fördelaktiga.

Sedan vill jag bara konstatera att Hans Petersson är mera intresserad av statskapitalism och därför inte har mycket till övers för en väl fungerande aktiemarknad.

Anf. 42 VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! Knut Wachtmeister säger att man möjligen har reservationsrätt i fackföreningarna när det gäller avgifter eller anslag till socialdemokratiska partiet. Ja, är man inte med på den fackliga avdelningens möten, så har man reservationsrätt, om majoriteten beslutat att kollektivansluta avdelningen eller ge ett anslag till partiet.

Men hur är det med bolagens anslag till moderata samlingspartiet, vare sig de utgår nu eller utgick i miljontals kronor under tidigare valrörelser? Hade den enskilde aktieägaren någon reservationsrätt, herr Wachtmeister, mot de anslagen? Hade jag som köpare av ett företags produkter någon möjlighet att protestera, när man tog av den vinst som uppstod genom att jag var köpare av företagets produkter eller tjänster, och reservationslöst gav pengar till moderata samlingspartiet? Nu får de en god förräntning på de här anslagen; det går väl ändå inte att förneka.

När det gäller aktiespararnas tidning och deras enkät kommer sedan Erik Wärnberg att svara Knut Wachtmeister utförligare än vad jag har gjort. Jag

har talat om min egen roll i den historien, och jag har varnat Knut Wachtmeister för att tro på aktiespararnas uppgifter.

Anf. 43 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att herr Wachtmeister sade att det var olyckligt att ändra avdragsreglerna för obligationsvinsterna, som vi har diskuterat tidigare i dag. Men samtidigt accepterar han fortsatt spekulation i improduktiva verksamheter, i diamanter och liknande objekt som han själv nämnde. För att ändå få litet pengar till den aktiemarknad som han tycker fungerar så väl skall man lätta beskattningen där också, dvs. man skall på alla håll underlätta möjligheterna till snabba vinster för dem som redan har pengar. Detta är naturligtvis i avsaknad av riktig industripolitik, näringspolitik och en utvecklingsplan för samhället som skulle bygga på andra grunder. I stället släpper man helt efter för kapitalets önsknings. Det visade sig också i går, då man inte var beredd att göra ett dugg åt stora karteller med världsomspännande verksamhet. – Detta är vad herr Wachtmeister menar med en väl fungerande aktiemarknad.

Anf. 44 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Valter Kristenson frågade om han såsom köpare av varor har möjlighet att påverka det företag som tillverkar dessa varor, om det företaget tidigare har skänkt eller skänker pengar till något visst parti. Nej, det har han självfallet inte – och jag tror inte att vederbörande vara blir sämre för det. Men självfallet har Valter Kristenson möjlighet att bojkotta företag som han ogillar genom att inte köpa deras produkter.

Jag konstaterar att det i den här riksdagen finns en majoritet mot kollektivanslutning – men vi skall ju inte diskutera den frågan vid det här tillfället, och därför avstår jag också från att göra det.

Sedan kan jag bara tillägga beträffande reavinstskatten att man i det socialdemokratiskt styrda Norge nyligen beslöt att avskaffa realisationsvinst på aktier som innehafts i mer än två år. Där har man alltså större förståelse för en väl fungerande aktiemarknad.

Anf. 45 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Regeringen har under senare tid föreslagit en rad åtgärder för att förstärka landets ekonomi. De kan sägas vara av fyra slag:

1. Åtgärder för att bromsa den kommunala expansionen. De har av allt att döma givit resultat.
2. Vissa skatthöjningar för att bl. a. förstärka inkomstsidan i den statliga budgeten – momsen och punktskatterna höjdes av den urtima riksdagen.
3. Besparingar i statsverksamheten, främst manifesterade i besparingspropositionen.
4. Offensiva åtgärder för att öka den produktiva aktiviteten i ekonomin.

Det vi i dag diskuterar hör till den sist nämnda kategorin. Delvis på grund av det höga ränteläget, men också av andra skäl, har finansiella kapitalpla-

ceringar allt oftare kommit att te sig mer lönsamma än investeringar i produktiv verksamhet. Jag skall inte gå in på orsakerna till detta. Men det finns anledning att konstatera att ett sådant förhållande inte kan bestå under längre tid, om vi verkligen vill komma till rätta med balansproblemen i ekonomin.

Därför har regeringen bl. a. föreslagit lättnader i beskattningen av aktiesparande och ändrade regler för realisationsvinstbeskattningen, som gör att realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar i långt större omfattning än hittills blir skattepliktiga.

Även om dagens debatt bara rör ett par frågor, så är det ändå viktigt att erinra om det skattepolitiska och finanspolitiska helhetsperspektivet.

På flera områden får kapitalägarna som grupp finna sig i en skärpt beskattning. Den höjda realisationsvinstbeskattningen på fastigheter och den ökade fastighetsbeskattningen kan antas få en dämpande effekt på prisutvecklingen på fast egendom. Om den effekten mot förmodan uteblir, så kommer i stället en ökad del av värdestegringen att få betalas i skatt. I bägge fallen påverkas fastighetsägarnas förmögenhetsförhållanden.

Det är också regeringens uttalade mening att vi återigen bör pröva de tekniska möjligheterna att skärpa beskattningen även på s. k. alternativa placeringar. En sådan prövning görs f. n. i regeringskansliet.

De lättnader som nu föreslås i beskattningen av aktieavkastningarna får ses mot bakgrund bl. a. av dessa skärpningar. En viktig orsak till förslaget är dessutom naturligtvis att aktieinkomster i dag beskattas utomordentligt hårt.

Det har ibland sagts att förslaget i propositionen skulle innebära att aktieinkomster beskattas lindrigare än arbetsinkomster. Det är möjligt att lägga ganska vitt skilda förutsättningar till grund för en jämförelse av hur olika inkomstslag beskattas. Och det är då också möjligt att komma till vitt skilda slutsatser. Men jag tror att påståendet om en föreslagen förmånsbehandling av aktieinkomster bygger på en alltför begränsad syn. Utdelningarna tas ju i princip från vinstmedel som redan beskattats hos det utdelande bolaget. Förslaget innebär att denna betalda skatt till viss del behandlas som en innehållen preliminär skatt för den som får utdelningen. Fortfarande kommer emellertid hela skatten på utdelningen – bolagets och aktieägarens tillsammans – att vara högre än aktieägarens marginalsatt på t. ex. ett extraarbete.

Att lätta beskattningen på aktieinkomster är inte alldeles utan fördelningspolitiska problem. Men problemen har inte främst att göra med en jämförelse mellan beskattningen av utdelningsinkomster och arbetsinkomster. De fördelningspolitiska problemen uppträder även om man bara i någon mån lindrar den särskilt hårda beskattningen av erhållna utdelningar. Och det hänger samman med att aktieägandet är den mest ojämnt fördelade förmögenhetsformen.

Behovet av att kraftigt förstärka företagets lönsamhet och soliditet har påvisats bl. a. av långtidsutredningen. Utan en finansiell förstärkning av näringslivet blir det mycket svårt att utjämna de balansbrister som präglar

*Stimulans av
aktiesparandet*

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

svensk ekonomi.

Det råder enligt min mening inget tvivel om att det blir lättare att genomföra en önskvärd förstärkning av det riskvilliga kapitalets ställning om en sådan förenas med åtgärder i syfte att åstadkomma ett mer spritt och jämnare fördelat aktieäggande.

Olika möjligheter att på sikt lösa det här problemet studeras f. n. av utredningen om löntagarna och kapitaltillväxten. Men redan i ett mer kortsiktigt perspektiv än det som präglar utredningens arbete är det nödvändigt att stimulera intresset för aktieplaceringar. Man har då att utgå från rådande fördelning av aktieägandet. Det gäller därför att väga samman två skilda intressen. Det ena intresset är att stimulera så många kategorier som möjligt att satsa riskvilligt kapital i näringslivet. Det andra är att de begränsade lättnader i beskattningen som bedömts vara möjliga i första hand skall gå till det stora antalet små aktieinnehav.

Den här sammanvägningen av intressen har lett till att regeringen föreslagit lättnader i aktiebeskattningen i form av en skattereduktion med 30 % av mottagen utdelning upp till 10 000 kr. för ensamstående och 20 000 kr. för makar gemensamt. Dessutom har aktiefondsalternativet fått en förmånligare behandling i skattesparandet.

Utskottsmajoriteten delar propositionens synsätt. Men man vill med hänsyn till det rådande budgetläget sätta beloppsgränsen till 7 500 resp. 15 000 kr. Jag kan för egen del godta den avvägning som skatteutskottets majoritet gjort. Även om man sätter beloppen på en något lägre nivå än vad som föreslås i propositionen, så kommer aktiesparandet i fortsättningen att kunna hävda sig väsentligt mycket bättre än hittills vid en jämförelse med andra placeringsformer.

Det finns ingen anledning att dölja att regeringens syfte varit att göra aktier till ett intressant alternativ för människor med ett mindre sparkapital att förvalta. Det här är nämligen också en ideologisk fråga.

För den som ser en marknadsekonomi byggd på enskilt ägda företag som den för vårt land mest lämpade ekonomiska organisationsformen är det självklart att aktiebeskattningen måste vara sådan att aktier för vanliga människor framstår som en attraktiv placeringsform.

Däremot förstår jag att åtgärder som kan göra aktieägandet lockande för breda folkgrupper kommer olägligt för den som helst skulle se marknadsökonomi och enskilt ägda företag ersatt av något annat sätt att ordna ekonomin.

Som ett led i strävan att i större omfattning än hittills ta fram reavinster till beskattning och därmed något begränsa spekulativa värdestegringar på fast egendom föreslog regeringen i propositionen 39 att realisationsförluster på premieobligationer i fortsättningen endast skall få kvittas mot realisationsvinster på premieobligationer.

Premieobligationerna är riktade speciellt till småsparare. Det är staten som genom sin upplåning skapar och bestämmer reglerna för premiemarknaden. Därför är det enligt min mening alldeles extra stötande att premieobligationer blivit föremål för omfattande spekulativa operationer i

syfte att undvika skatt. Att den här marknaden haft klara spekulativa drag framgick med all önskvärd tydlighet av den häftiga reaktion som propositionens förslag föranledde.

Vilken slutsats skall man då egentligen dra, när det framgår hur spekulativ premieobligationsmarknaden varit? Inte kan väl slutsatsen bli att det är lämpligt att ta tillbaka det framlagda förslaget. Det blir ju inte mindre angeläget att stoppa spekulatören, därför att den, att döma av reaktionerna på och utanför börserna, haft en större omfattning än vad vi räknade med när propositionen skrevs. Det råder också stor enighet i riksdagen om propositionens principer i den här delen.

Förslaget i propositionen omfattade alla kvittningsmöjligheter. Utskottet har gjort den ändringen i propositionens förslag, såsom utskottets vice ordförande nyss redovisade, att realisationsförluster som uppkommer på premieobligationer under år 1981 bör få kvittas mot realisationsvinster på börsaktier under samma tid. Därefter skulle de i propositionen föreslagna reglerna gälla fullt ut.

Detta är en ändring av mindre betydelse och påverkar inte möjligheterna att stoppa de mer flagranta kvittningsfallen. Jag kan liksom i fråga om aktiebeskattningen acceptera utskottsmajoritetens förslag.

Jag förstär mycket väl att spekulanterna i realisationsförluster snabbt säljer ut sina innehav medan kvittningsmöjligheterna ännu består. Det är en effekt som man kunnat förutse och som inte går att göra något åt. Självfallet verkar detta pressande på kurserna, vilket f. ö. gör de avsedda förlusterna lättare att uppnå.

Men det är inte särskilt välbetänkt av andra obligationsinnehavare att nu, på grund av debatten kring regeringens förslag, sälja sina obligationer till rådande kurser. Det har nämligen skett en överreaktion på börserna. När den värsta uppståndelsen lagt sig och alla vunnit full klarhet om de regler som skall gälla i framtiden, så kommer det åter att uppstå en väl fungerande andrahandsmarknad för premieobligationer, där kurserna på de olika lånen bestäms av rådande kreditläge, återstående löptid och tidpunkten för nästa dragning.

När kurserna på andrahandsmarknaden stabiliserats efter spekulanternas uttåg kommer det också att uppstå efterfrågan på nya premiälån till villkor jämförbara med dem som hittills gällt.

Det viktigaste förslaget i propositionen är det som rör aktiebeskattningen. Jag har också, herr talman, ägnat huvuddelen av det här anförandet åt den frågan.

Det råder i dag en närmast total enighet om behovet att stärka företagens soliditet och tillgång på riskvilligt kapital. Även den socialdemokratiska oppositionen understryker detta i sin reservation till skatteutskottets betänkande. Däremot finns det betydande oenighet om hur en sådan förstärkning bör ske. Det framgår bl. a. av debatten kring propositionen om stimulans av aktiesparandet. I grund och botten rör det sig om olika uppfattning i fråga om det önskvärda och lämpliga i en marknadsekonomi byggd på i huvudsak enskilt ägda företag.

Den politiska riktning jag företräder ser inte några fördelar i att ytterligare beträda planekonomins väg. Visst behövs statliga insatser i näringspolitiken. Men det näringsliv som visat sig fungera bäst är byggt på enskilt ägda företag som tillåts vara lönsamma, decentraliserat beslutsfattande och stimulans till enskilt sparande. Regeringens proposition om stimulans till aktiesparandet är ett uttryck för denna syn. Oppositionens avståndstagande har till betydande del sin grund i en något annan syn på marknadsekonomins och den mer planstyrda ekonomins resp. möjligheter att tillgodose människornas önsknigar. Det är det som debatten i grunden gäller.

Anf. 46 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande om kvällssammanträde kl. 19.30 nu har anslagits.

Anf. 47 VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! Jag skulle bl. a. vilja säga följande till Rolf Wirtén. Han påstår att aktieinkomster beskattas hårdare än annan inkomst. Är det alldeles säkert? En årsinkomst på 40 000 kr. beskattas mildare om den kommer från utdelning av aktier än om den kommer från arbetsinkomst.

Sedan drar Rolf Wirtén in dubbelbeskattningen och hur vinsten uppstått i företaget. Det är rätt ointressant både för den som är anställd i företaget och för den som har aktier i företaget. Den som är anställd i företaget kanske varken gillar dubbelbeskattning eller utdelning. Då blir det ju mindre över som företaget kan betala ut till hans lön. Kom inte med sådana här tvärsäkra påståenden! När de analyseras visar det sig att de inte är alldeles riktiga.

Rolf Wirtén säger att förslaget skall ses mot bakgrund av att regeringen vill att mer riskvilligt kapital satsas i företagen. Om vi håller oss till Rolf Wirtén och mig, eftersom det är vi som diskuterar, och jag händelsevis har 10 000 aktier i Volvo som Rolf Wirtén köper av mig, får Volvo något mer riskvilligt kapital för att denna försäljning äger rum? Det är detta som sker på börsen nu och kommer att ske nästa år och även åren framöver. Det är ju först den dagen ett företag ger ut en nyemission som företaget tillförs friskt riskvilligt kapital. Jag sade tidigare att vi är intresserade av det, men vi måste först ändra företagets tro på Sveriges ekonomiska framtid. Bedömer de den som ljus kommer de att satsa på nyinvesteringar exempelvis i byggnader och maskiner. Det ger mer jobb och mindre antal arbetslösa. Men kan Rolf Wirtén och den borgerliga majoriteten åtminstone till en liten del lova att den skattelättnad som blir följd av förslaget kommer att återinvesteras – eller rättare sagt att det köps nyemitterade aktier för den – har man nått en del av syftet. Men kommer pengarna bara att användas till konsumtion, då har ni helt misslyckats.

Anf. 48 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Med anledning av att budgetministern i sitt anförande sade att så många kategorier som möjligt skall satsa pengar i aktier – det finns alltså en tanke om att detta med aktieägande skall bli var mans verksamhet –

skulle jag vilja fråga: Hur många hushåll kommer nu att etablera sig som aktieägare? Har regeringen gjort någon beräkning av det? Hur mycket friska pengar kommer att tillföras industrin? Eftersom det uppenbarligen är så att nya pengar bara kommer till vid nyemissioner, undrar jag om regeringen har gjort någon bedömning i det avseendet.

Vad som är klart är dock att samhället förlorar 200 milj. kr. i minskade skatteintäkter genom de föreslagna lättnaderna i aktiebeskattningen. Det är pengar som samhället går miste om. De pengarna måste kunna kompenseras, och det måste mer än väl kunna dokumenteras att motsvarande belopp kommer den industriella verksamheten till godo. Budgetministern säger att det är en grundläggande ideologisk skiljelinje som gör att oppositionen har en inställning och regeringen och regeringspartierna en annan. Ja, visst är det så.

Jag skulle vilja fråga budgetministern: Fungerar vårt näringsliv i dag? Är utvecklingen positiv? Kan kapitalintressena utveckla vårt land under 1980-talet? Har de klarat stålet? Kommer de att klara skogen? Har de klarat varven?

Vi vet ju av erfarenhet att det inte är så. Den kapitalistiska ekonomin och de som sägs stimuleras genom diverse skattelättnader i och med regeringens förslag har inte kunnat klara våra viktigaste verksamheter i det här landet. Varför tror budgetministern att det helt plötsligt skulle bli en förändring i det avseendet då man nu lättar på aktiebeskattningen?

Nej, det är nog så, att man står ganska handfallen inför den verklighet som finns omkring oss. Man har nu inga andra lösningar än detta halmstrå att lätta beskattningen för aktieägarna för att därmed ge åt dem som redan har. Och sedan tror man att det hela skall klara sig av sig självt. Det är den vanliga strutspolitikern.

Anf. 49 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är väl helt klart, Valter Kristenson, att av de sparformer som vi har att välja mellan har aktiesparandet under senare år varit den definitivt sämsta, sett ur den sparandes synpunkt. Det har sagts här tidigare att aktiespararna förlorat kanske hälften av sina tillgångar under 1970-talet – jag tror att det var det som Knut Wachtmeister sade. Jag har inte kollat just den uppgiften, men jag tror att Valter Kristenson skulle få mycket svårt att komma fram till något annat resultat än att det är aktiesparandet som varit särskilt missgynnade under senare tid.

Att dubbelbeskattningen är av intresse i sammanhanget är väl också, herr talman, alldeles givet. Vad frågan gäller är ju om vårt näringsliv skall kunna dra till sig det riskvilliga kapital som är en grundförutsättning för att det skall kunna verka. Om detta kapital är hårt beskattat vore det ju mycket underligt, Valter Kristenson, om man kände någon särskild stimulans att satsa på de formerna av sparande. Jag tycker inte att vi behöver se oss särskilt vitt omkring i samhället för att lägga märke till att det är de s. k. alternativa placeringarna i konstverk och i olika kapitalvärden som mer ligger på den privata förnöjelsens område: fritidsbostäder, båtar, mynt, guldjetonger och

mycket annat, som har dragit till sig det stora intresset vid sparande i Sverige under senare år. Tycker Valter Kristenson att det är bra? Tycker Valter Kristenson att det är bra att de formerna av sparande går före satsningar på aktiesparandet och därmed på uppbyggnaden av det riskvilliga kapital som är, som jag sade nyss, förutsättningen för att vi skall kunna få ett fungerande näringsliv och trygga jobb för de anställda? För mig är det helt klart att vi behöver göra denna lättnad i beskattningen, om det skall bli en god utveckling av vårt näringslivs funktionssätt.

Hans Petersson i Hallstahammar ställer en del frågor till mig. Han undrar hur många som nu kommer att dras till aktiemarknaden på grund av den lättnad i beskattningen som föreslås och som riksdagen förhoppningsvis nu är på väg att besluta. Jag tror varken Hans Petersson eller jag kan ange några exakta siffror. Det intressanta i dag är inte att som något statistiskt uppslagsverk redovisa vad förslaget får för effekter i antal personer eller antal kronor. Men avsikten är, som jag nyss har redovisat, att göra den här sparformen, som har så utomordentligt stor betydelse för vårt näringslivs funktionssätt, mera intressant.

Genom att vi inför ett tak är det de som startar ett småsparande i aktier upp till en viss nivå som kommer i fråga. Ingen intäkt av aktiesparande på mer än 7 000 kr. kommer att gynnas av förslaget. Det är alltså icke fråga om de stora aktieinnehavarna. De har slagit igenom taket för länge sedan. Det är de som startar ett sparande i aktier som kommer att ha nytta av förslaget. Vi har därför all anledning att tro att förslaget skall få effekten att vi breddar aktieägandet.

Jag har tidigare sagt att förslaget har en ideologisk karaktär. Hans Petersson hakade på det uttalandet. Jag vidhåller naturligtvis att det är så.

Hans Petersson undrar då om den blandekonomi vi i dag har i Sverige fungerar bra. Det är en försämrad konjunktur som i dag pressar vårt näringsliv – det vet vi båda. Vi försöker då att med olika stimulanser hålla uppe sysselsättning och verksamhet. Men påfrestningen finns där. Det är då oerhört väsentligt att den pressen i kommande lågkonjunkturer träffar företag som har en bättre styrka än de företag som i dag verkar har. Det är naturligtvis blandat – det finns i dag företag med god soliditet, men det är alltför många som har för dålig soliditet, och det är det som är det allvarliga. På något sätt måste vi stimulera ett sparande så att vi får upp soliditeten i företagen och därmed får företag som har en bättre styrka när de ställs inför lågkonjunkturer och strukturproblem. Jag undrar om Hans Petersson egentligen vill bestrida detta elementära faktum.

Det föreföll som om Hans Petersson snabbt ville glida över till ekonomier som han tycker skulle fungera bättre. Jag antar att det är statliga företag över hela linjen som är Hans Peterssons ideal. Han frågade: Har ni klarat stålet, har ni klarat skogen, har ni klarat varven? Det var de tre exempel som Hans Petersson anförde. Man har anledning att fråga sig om det är branscher som är präglade av ett privat ägande och där börserna spelar någon avgörande roll. Är det inte just den typen av företagsamhet som Hans Petersson talar för som

är dominerande på dessa tre sektorer? Jag tror man skall vara litet försiktig med att framställa just dem som det ideala.

Dra nu inte den slutsatsen, Hans Petersson, att jag därmed sagt att vi inte skall ha statlig företagsamhet eller producentkooperativ företagsamhet – det har jag inte sagt. Jag hävdar att vi behöver ha en blandekonomi av det slag som har byggts upp i Sverige och som jag tror är ett styrkebälte inför framtiden, en blandekonomi med olika ägarformer. Men då skall vi också acceptera att det i det svenska näringslivet finns utrymme för privatägd företagsamhet. Skall vi ha det, är det också nödvändigt att vi har en fungerande börs.

Låt mig, herr talman, sluta med att ställa några frågor till Valter Kristenson: Vill herr Kristenson bevara den svenska marknadsekonomin sådan som den nu ser ut, med ett stort inslag av privatägda företag? Om svaret på den frågan är ja, är det då inte en nödvändighet, Valter Kristenson, att börsen fungerar? Vad har Valter Kristenson för recept för att få fram ett ökat riskvilligt kapital, för att få de många människorna att spara i aktier, om han inte vill göra den här sparformen likvärdig andra sparformer? Det är bara det saken gäller.

Anf. 50 VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! På Rolf Wirténs sista fråga kan jag omedelbart svara klart och tydligt nej. Jag ställer inte upp på den ekonomiska politik som den nuvarande regeringen har bedrivit i fyra år, nämligen marknadsekonomi modell Bohman. Den har lett till att vi i dag har en förödande ekonomisk kris i vårt samhälle. Ekonomin kommer möjligen att vara återställd i balans när mina barnbarnsbarn lever och är förvärsarbetande. Den marknadsekonomin ställer inte Valter Kristenson upp på, var säker om det, Rolf Wirtén!

Sedan talade Rolf Wirtén om riskvilligt kapital. Marknadsekonomin modell Bohman har lett till att de svenska företagens likviditet nu uppgår till ca 45 miljarder. Varför placerar man inte dessa pengar i investeringar? De används i stället till placering, som ger 14,5 % eller kanske något mer, i något fall mindre. Det är alltså i dag ekonomiskt bättre att vara placerare än investerare. Det är marknadsekonomin modell Bohman som Rolf Wirtén ställer sig bakom.

Rolf Wirtén säger vidare att sparandet i aktier har varit dåligt. Kanske det var dåligt med vissa mått mätt, men det var relativt hyggligt ändå fram till valdagen 1976. Dagen efter valet 1976 var kurserna på börsen skyhöga, men sedan rasade de ner till bottenläge, när yran efter den borgerliga valsegern väl hade gått över.

I det bottenläget har aktiekurserna på börsen befunnit sig. Det är ni i regeringen som under de här fyra åren och väl det får ta ansvar för kursutvecklingen. Inte kan väl socialdemokraterna ta ansvar för den. Under den socialdemokratiska regeringstiden var det ju hyggliga kurser på börsnoterade aktier.

Sparandet i ädelstenar och allt vad det var Rolf Wirtén räknade upp tycker

jag är ett dumt sparande. Det är onyttigt, det är inte samhällsekonomiskt riktigt på något sätt, men det har ökat, vilket framträtt i allt starkare belysning, under den tid som ni har fört den ekonomiska politiken i landet. Det är väl ni som får ta ansvar för den utvecklingen. Varför skylla den på oss?

Anf. 51 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! När jag ställde frågan till budgetministern om man hade gjort några bedömningar av hur mycket friskt kapital som skulle komma till aktiemarknaden på grund av de här lättnaderna i beskattningen, tänkte jag att man kanske hade gjort några grova skattningar för att kunna motivera att man faktiskt drar undan ungefär två 200 milj. kr. från samhällets kassakista. Jag förstår att det är svårt att beräkna hur det kommer att slå, men någon typ av beräkning bör man väl ha gjort.

Går man verkligen rätt ut i luften med de här skattelättnaderna? Gör man det, då tycker jag att man avslöjar ännu mer att det egentligen är en åtgärd i syfte att lindra beskattningen för dem som redan har det väl beställt och inte en industripolitisk reform, eftersom man inte kan säga om det kommer några nya pengar eller inte.

Så tog Rolf Wirtén upp de exempel – stålet, varven och skogen – som jag anfört på näringar som har fallit samman under kapitalismen. Ja, visst har staten gått in. Men när har staten gått in i dessa verksamheter? Jo, när de har stått på konkursens rand. När de här båda, som man vanligtvis säger vara väl fungerande, aktiemarknaden och marknadsekonomin, totalt givit upp och faller ihop som en tom säck, då måste staten gå in för att rädda vad som räddas kan, för att vi över huvud taget skall ha t. ex. en stålindustri i detta land i framtiden. Det är så det har gått till, och detta är orsaken till att staten har gått in.

Budgetministern talar om blandekonomi. Som jag ser det har vi i vårt land blandat ägande. Staten äger, och enskilda äger. Men ekonomiskt har vi ju kapitalism. Finns det några industrigrenar eller verksamheter där vi har samhällsekonomiska överväganden av det måttet att man skulle kunna säga att något slags socialism är inblandat? Vad är blandekonomi, budgetministern?

Så vill jag på nytt gå till en av de näringar jag känner litet till, stålnäringen i Bergslagen. Vi vet ju nu att tusentals arbetare hotas med arbetslöshet i Bergslagen. Det är därför att marknaden faller samman. Den internationella stålkonjunkturen går rätt i botten. I dag läggs supermoderna produktionsanläggningar ned. Europas modernaste hytta har nyligen lagts ned. Det är ju inte precis avsaknaden av lättnader i aktiebeskattningen som gjort att denna marknad faller ihop. Hur skall man kunna rädda stålindustrin genom att lätta beskattningen på aktier, budgetministern? Har detta förslag en industripolitisk effekt, eller är det bara vanlig omfördelningspolitik? Jag tror det senare.

Anf. 52 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är ju helt klart att om man skall starta ett nytt företag eller utveckla ett företag, Hans Petersson i Hallstahammar, går det åt en del produktionsfaktorer. En viktig faktor är ett kapital som någon är beredd att satsa med en viss risk.

Det är den typen av ekonomi som vi har arbetat med i Sverige. Jag tror att vi måste göra det i fortsättningen också om vi skall kunna behålla vårt välstånd. Då är de förslag som nu läggs på riksdagens bord och som det strax skall tas beslut om av utomordentlig betydelse för att vi skall kunna få den nödvändiga offensiven i vårt näringsliv.

Jag har inte sagt att detta är den enda faktorn av betydelse. Självfallet betyder mycket sådana saker som löntagarnas beredskap att ställa upp i produktionen, att de har de grundförutsättningar som krävs i form av utbildning, att vi har en sådan miljö där de känner sig stimulerade att göra en god insats, och där bl. a. skattepolitiken spelar en väsentlig roll. Det är en annan del av problemet som är minst lika viktigt eller kanske viktigare.

Där finns också ett tredje led, nämligen att vi har en teknisk utveckling, en framtidshållning i produktionen, som vinner nya marknader för svensk industri.

Detta är åtminstone tre mycket centrala delar som behövs för att man skall kunna ha ett framgångsrikt näringsliv. Jag har aldrig enögt sett på uppbyggnaden av det riskvilliga kapitalet. Men erkänn, Hans Petersson och Valter Kristenson, att detta är av fundamental betydelse!

Då är det överraskande, herr talman, att Valter Kristenson – jag får nästan säga överraskande enkelt – glider bort ifrån de frågor jag ställde.

Jag har frågat Valter Kristenson om han är beredd att arbeta vidare med en blandekonomi i den meningen att vi skall ha utrymme för olika ägarformer, och där det privata ägandet skall ha sin chans att verka i det svenska näringslivet på samma sätt som hittills.

Det var min fråga. Om Valter Kristenson sedan hör med några konstiga öron, kan jag inte hjälpa det – han skakar nämligen på huvudet – men det var alltså min fråga i förra omgången.

På det svarar Valter Kristenson att han inte ställer upp på Bohmans ekonomiska politik. Men det har jag aldrig frågat om. Jag skulle inte förväntat mig något annat svar på en sådan fråga än nej, men det är tämligen ointressant för denna kammare och för de övriga som eventuellt lyssnar att Valter Kristenson har den inställningen. Med den politiska bakgrund han har vore det ju mycket överraskande om han ropade ja till vad moderata samlingspartiet föreslår i sin ekonomiska politik. Men det hör inte till denna debatt. Vad frågan gäller – jag upprepar det – är om Valter Kristenson och socialdemokraterna är beredda att fortsätta, såsom fallet var i det svenska näringslivet fram till 1976 då socialdemokraterna satt i ansvarig position, att värna om en fungerande börs, eller ej. Är svaret ja på den frågan, får man också se till att det blir en likvärdighet mellan dessa olika sparformer. Valter Kristenson sade ju, i likhet med mig, att det inte är bra med alternativa placeringar som icke ger produktion eller trygg sysselsättning för svenska

löntagare.

Om Valter Kristenson vid något senare tillfälle kan deklarerat att han håller fast vid den blandekonomi som jag här har definierat, finns det anledning att återkomma till debatten. Men det fordras alltså en ändring i förhållande till det undanflyktiga sätt som Valter Kristenson i dag förde debatten på.

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar och Valter Kristenson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 53 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Budgetministern underströk ganska tydligt att den fråga vi nu behandlar kan ses som en av de åtgärder som är nödvändiga för att vi skall komma till rätta med den ekonomiska obalans som vi har i detta land. Jag instämmer helt och hållet i de synpunkterna.

Budgetunderskottet och den brist på betalningsbalans som vi f. n. har fordrar en upplåning såväl inom landet som utomlands. Det mäste naturligtvis åtgärdas. Upplåningen inomlands är beklaglig, men det är framför allt utomordentligt viktigt att vi så mycket som möjligt begränsar utlandsupplåningen. Det kan vi egentligen bara göra genom att se till att vårt eget näringsliv blir konkurrenskraftigt, både på export och på hemmamarknad.

De förslag som har lagts fram i regeringens proposition 39 och som behandlas i utskottsbetänkandet syftar till att stimulera aktiesparandet för att på det sättet öka soliditeten i företagen och skapa möjligheter till nyemissioner som kan ligga grund för en nödvändig ökning av investeringarna. Ord som soliditet och kapitaltillgångar har diskuterats mycket i denna debatt. Det är egentligen inte förvånande, då det är just företagets soliditet, tillgången på eget kapital, som anses ha en avgörande betydelse för näringslivets vilja och möjligheter till nyinvesteringar.

Knut Wachtmeister lämnade i sitt inlägg uppgiften att soliditeten under den senaste femtonårsperioden har sjunkit från 40 till 25 %. Det kan kanske vara en förklaring till att investeringsviljan inte är vad den borde vara.

Det egna kapitalet kan höjas på olika sätt. Det kan t. ex. höjas genom att man plöjer ned vinsten i det egna företaget. Det kan också höjas genom nyemissioner. På den vägen ökar man aktiekapitalet.

En bred enighet råder om att det behövs nytt riskvilligt kapital till näringslivet. Detta understryks i utskottsbetänkandet, och det har också understrukits i motioner och reservationer från socialdemokraternas sida. Det är egentligen först i den senaste repliken som Valter Kristenson var litet tveksam till detta – i varje fall fick jag den uppfattningen.

Vi fick i morse i radion höra att socialdemokraterna och L.O har bestämt sig i löntagarfondsfrågan. I samband med den uppgiften redovisades att det till näringslivet per år behövs ett tillskott på 2 å 3 miljarder kronor i form av riskvilligt kapital. Nu är det inte någon tillfällighet att den här siffran 2–3 miljarder nämns. Det är belopp i ungefär den storleksordningen som många

olika av varandra oberoende utredningar kommer fram till är ett nödvändigt kapitaltillskott. Det råder också, såvitt jag förstår, en rätt bred politisk enighet om att belopp i just storleksordningen 2–3 miljarder under en tioårsperiod framöver är nödvändigt som kapitaltillskott i näringslivet, om vi den vägen skall kunna få balans i vår ekonomi.

De förslag i utskottets betänkande som vi har att ta ställning till skall jag gå igenom som hastigast. Det första förslaget, som innebär en stimulans av skattesparandet i form av en skattereduktion på aktierna, vill jag definitivt påstå skall ses som ett steg mot en lindring av den aktiebeskattning vi haft nu och som har varit en form av dubbelbeskattning. Denna dubbelbeskattning av aktier har betraktats som den klassiska beskattningen, på grund av att det här beskattningssystemet har använts världen över i nationer med samma ekonomiska system som vi har haft och har. I länder inom EG har man börjat tumma på det här, och egentligen är det nästan bara Sverige som har den fullständiga dubbelbeskattningen kvar. Vi får alltså se den här skattereduktionen som ett steg mot en lättnad i dubbelbeskattningen.

Att vi i skatteutskottet har ändrat en del i förslaget som kom från regeringen skall bl. a. ses som en begränsning på grund av att det kan vara lättare att gå över till de definitiva system vi väntar oss att få om ett par år när vi utrett frågan ytterligare. Det kan också med tanke på det ekonomiska läget finnas anledning att vi lägger oss på en lägre nivå. Valter Kristenson angav i sitt anförande att en viss herr Molin hade haft en ganska rejäl inverkan i det här fallet, och det finns väl ingen anledning att sticka under stol med just detta.

Jag vill ta upp en fråga till av dem som varit aktuella i debatten efter det att propositionen lades fram. Det gäller den ändring i beskattningshänseende som premieobligationerna utsätts för. Avsikten har varit att premieobligationerna skulle vara bärkraftiga av sig själva. Man skulle köpa dem för att få möjlighet att delta i vinstutlotningar. Under årens lopp har man börjat använda premieobligationerna för ett annat syfte, nämligen för att undgå skatt, som ett medel för skatteflykt. Man har kunnat dra på sig förluster på premieobligationerna som man har kvittat mot vinster på andra områden, t. ex. fastighetsförsäljningar och aktier – både börsnoterade och andra. Jag betraktar det som osunt att man har kunnat göra på det sättet. Därför vill jag med tillfredsställelse hälsa det förslag som regeringen har kommit med och som innebär att premieobligationerna får den ställning som det var avsikten att de skulle ha.

Förslaget som nu lades fram har kritiserats för att det kom alldeles för snabbt. Budgetministern är inte kvar i kammaren, men jag vill ändå gärna konstatera att jag, som också hör till ett regeringsparti, inte kan känna mig belåten med det sätt varpå den här frågan har handlagts i budgetdepartementet. Vi som har anknytning till riksgäldskontor och riksgäldsfullmäktige känner oss nog litet tagna på sängen av att förslaget kom så snabbt som det gjorde. Nog borde man ha kunnat informera riksgäldskontor och riksgäldsfullmäktige i så god tid att man kunnat sätta ett mer realistiskt pris på det senaste premieobligationslånet.

Det vi nu åstadkommer är att låta den s. k. kvittningsrätten gälla för börsnoterade aktier under ytterligare ett år framåt. Den möjligheten kan kanske innebära att vi får en mjukare övergång.

Låt mig beträffande den här punkten säga att jag blev litet förvånad över Knut Wachtmeisters sätt att uppträda som utskottets försvarare i det här sammanhanget. Han framstod på något sätt både som försvarare och opponent, och jag tyckte att hans formuleringar blev något egendomliga. Utskottsmajoriteten är ju helt enig beträffande den uppmjukning som jag här har redogjort för, och detta tycker jag att det finns anledning att slå fast.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 54 BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Innan jag går in på innehållet i det betänkande vi nu diskuterar vill jag kort uppehålla mig vid en mer administrativ fråga för riksdagen.

Proposition 39 om stimulans i aktiesparande innehåller såväl rent skattemässiga problem som frågor av mer samhällsekonomisk natur. Nu ansågs det tydligen enklast att hela propositionen hänvisades till skatteutskottet, och man förutsatte efter vad jag har förstått att finansutskottet skulle få tillfälle att framlägga sin syn på de direkt finansiella frågorna. Så skedde också genom ett yttrande från finansutskottet till skatteutskottet som har beteckningen 4 y. Skatteutskottet diskuterar även i sitt betänkande olika synpunkter i detta yttrande. Ytrandet har däremot inte fogats som bilaga till skatteutskottets betänkande, vilket väl nästan undantagslöst brukar vara fallet i sådana här sammanhang. Finansutskottets yttrande ligger därför i dag inte heller på ledamöternas bänkar, och för utomstående som läser betänkandet måste det därför vara svårt att få en fyllig uppfattning om de finansiella synpunkter som kan anläggas på denna fråga och som finansutskottet har anlagt i sitt yttrande. Ett mycket åskådligt exempel på den olycka – jag skulle vilja kalla det så – som här har inträffat är att en talesman för skatteutskottet t. o. m. påstod att det var ett enhälligt yttrande från finansutskottet beträffande väsentliga delar av de här frågorna. Men han har tydligen inte själv läst yttrandet, för det var inte enhälligt. De moderata ledamöterna har nämligen avgivit avvikande mening, och det hade varit rimligt att också de uppfattningarna kommit till uttryck i de kunskaper som skatteutskottets ledamöter här har redovisat.

Sedan är det ju onekligen så, att skattefrågor inte alltid – kanske inte ens oftast – är av begränsad skattenatur utan även har en viktig samhällsekonomisk aspekt. Det övergripande syftet med en viss åtgärd på skattepolitikens område kan ofta vara av rent finanspolitisk natur. Så synes uppenbart vara fallet med flertalet av de problem som behandlas i regeringspropositionen nr 39. Jag vill uttrycka en förhoppning om att samordningen inom riksdagen av dessa frågors handläggning i framtiden kommer att fungera på ett tillfredsställande sätt. Antingen måste man redan vid fördelningen av en proposition dela upp den i det som hänför sig till, som i det här fallet,

finansutskottet resp. skatteutskottet, eller också måste man som bilaga till betänkandet foga det yttrande som det ena eller det andra utskottet lämnar.

I fortsättningen kommer jag att uppehålla mig endast vid den del av propositionen som i första hand är av finanspolitisk art, nämligen den som behandlar kvittningsmöjligheterna mellan vinster och förluster som berör fastigheter, aktier och premieobligationer. Inom detta område har ju sedan länge funnits möjlighet för de skattskyldiga att fritt kvitta vinster och förluster. I propositionen hävdades att detta förhållande "har utnyttjats systematiskt av vissa skattskyldiga som har gjort mer betydande realisationsvinster på t. ex. aktier eller fastigheter".

Tekniken för dem som har gjort reavinster vid försäljning av fastigheter eller aktier sägs ha varit att kort före en premieobligationsdragning köpa obligationer, delta i dragningen och därefter sälja obligationerna till den lägre kurs som har uppstått efter dragningen. Det beskrivna sättet att utnyttja premieobligationer sägs vara "inte acceptabelt". Det är nog sällan som en ändring på ett så stort område som detta har gjorts utan att man egentligen med ett ord analyserar omfattningen av en viss företeelse och de ekonomiska och juridiska konsekvenser som de föreslagna åtgärderna kan medföra. Här vill jag instämma i vad Tage Sundkvist antydde i sitt anförande.

Det har uppstått diskussion om vilket förberedelsearbete som låg bakom förslaget. I pressen har det sagts att åtgärden kom till som ett hafsverk utan närmare analys av konsekvenserna. En regeringens närstående expert har häremot i pressen invänt att förslaget har förelegat och cirkulerat inom olika departement under flera månader och sålunda inte kan betecknas som något hugskott. Så mycket är under alla förhållanden klart som att den myndighet som i första hand berörs av förslaget, nämligen riksgäldskontoret, inte har beretts tillfälle att yttra sig. Tvärtom, endast ett fåtal dagar före propositionens framläggande emitterade, som här redan har nämnts, riksgäldskontoret ett nytt stort statslån till en överkurs av 3,5 %, dvs. en kostnad på 207 kr. för en premieobligation med ett nominellt värde av 200 kr.

Inte heller synes någon undersökning ha företagits av i vilken utsträckning man kan hävda att något missbruk av kvittningsmöjligheten har förekommit. Det är svårt att förstå varför man skulle kunna hävda att det vore missbruk att en person kvittade vinster och förluster på aktie- resp. premieobligationsinnehav. Det är väl egentligen inte konstigare än att ett företag har en förlustbringande och en vinstgivande produktion och låter förlusterna på den ena balanseras mot vinsterna på den andra. Enligt vissa på olika håll gjorda uppskattningar efter propositionens framläggande kan det vara högst några procent av premieobligationsaffärerna som skulle kunna falla under kategorin "kvittning till nedbringande av reavinster". Men dessa köp kan naturligtvis ändå slå ganska hårt på kurserna. Jag är därför inte helt överens med budgetministern när han förklarar att de starka kursfallen visar att det har varit en stor spekulering. På detta område liksom på många andra områden påverkas hela marknadens struktur, om några procent reagerar på

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

ett visst sätt.

Det är också svårt att förstå vad man i propositionen har menat med påståendet att tekniken "systematiskt" har utnyttjats av personer som har fått reavinster på fastigheter. "Systematiskt" innebär väl enligt vanligt språkbruk att en person alltid eller vid flera tillfällen företar en viss handling. Detta kan ju inte gälla en person som en eller två gånger i sitt liv säljer en fastighet. Gör han det å andra sidan yrkesmässigt och ständigt gäller andra skattebestämmelser.

Man kan till nöds förstå den spontana reaktion som människor i allmänhet har beträffande reavinster i samband med fastighetsförsäljning och den förståelse som alla förslag häremot möter. Grunden härtill är i realiteten kanske inte reavinsten som sådan utan snarare det förhållande att fastigheter liksom andra realvärden under inflationstider stigit i kapp med och ibland t.o.m. snabbare än inflationen. Detta har medfört en i och för sig mindre önskvärd förmögenhetsökning i förhållande till dem som har haft sina pengar placerade på t. ex. bankkonton.

Men därifrån till att speciellt vidta åtgärder mot reavinster är steget dock långt och en viss eftertanke kan vara önskvärd. Man får inte glömma att en person som vid fastighetsförsäljning har haft en reavinst på t. ex. 100 000 kronor och troligen har en marginalskatt på omkring 80 % endast får behålla 20 %, det vill säga 20 000 kr. med nuvarande skattesystem. Genom att strax före dragningen inköpa premieobligationer och sedan ta en kursförlust kan man med vissa sällsynta undantag endast uppnå en minskning av marginalskatten på reavinsten ner till 67 å 70 %. Och det bör observeras att detta blir svårare ju starkare kursfluktuationerna på premieobligationer är. Detta är en konsekvens som kanske bör ses i belysning av alla de demokratiska partiernas krav på en sänkning av marginalskatten för flertalet medborgare ner till 50 %.

Sedan bör man också ha klart för sig att man med det nu föreslagna systemet egentligen endast når en typ av utjämning och därtill den ofta minst fördelaktiga, just med hänsyn till vad jag sade om starka kursfluktuationer. Kvar står bl. a. möjligheten att genom något mer långsiktiga premieobligationslån få delta i dragningar och använda räntan som avdragsmöjlighet.

Vilka synpunkter man än må ha på de föreslagna åtgärderna ur den enskildes synpunkt, måste dock väsentlig och kanske t. o. m. avgörande vikt läggas vid verkningarna för samhället i dess helhet. Enligt vad vi hittills kan se har dessa varit näst intill katastrofala. Utgivandet av premieobligationer har i många år betraktats som en smidig och billig form för statens nödvändiga upplåning. Det har dessutom haft den fördelen att i väsentlig grad rikta sig till hushållen och småspararna samt utgöra ett lockande alternativ till investeringar i allehanda improduktiva föremål, såsom diamanter och frimärken, vilket också berörts i debatten.

Premieobligationernas popularitet har medgivit ständigt ökade emissioner för varje år. Innevarande år har man givit ut obligationer för drygt 4 miljarder kronor. För nästa år hade man planerat emissioner till ett sammanlagt värde av åtminstone 5 miljarder, varav 1 miljard skulle avse konvertering av gamla

lån. Efter publiceringen av regeringens proposition har premieobligationernas värde emellertid fallit så kraftigt att man i flera fall nått den gängse belåningsgränsen på 90 %. Ett obetydligt ytterligare kursfall skulle kunna medföra att bankerna tvingades kräva ytterligare säkerheter. Följden härav kunde bli tvångsförsäljningar och ännu större förluster för de enskilda.

Tron att dessa förluster i första hand kom att drabba innehavare av stora obligationsposter är nog ganska felaktig. Alla rapporter ute på fältet, dvs. bankkontor etc., visar i stället den upprördhet och förtvivlan som många småsparare har givit uttryck för, vilka kanske under många år lyckats skrapa ihop 20 000–30 000 kr. i form av premieobligationer. Det är också i stor utsträckning dessa människor som i panik sålt sina innehav, även om detta sakligt sett kanske inte varit befogat.

Läget är i dag sådant att riksgäldskontoret för ögonblicket icke som planerat om några månader vågar släppa ut ett nytt lån, allra minst naturligtvis inte till den överkurs som man så frejdigt tillämpade för bara ett par månader sedan. Om man senare över huvud taget vågar sig på en ny emission, föreligger inga förhoppningar om att ens komma i närheten av de planerade emissionernas storlek eller ens de belopp som emitterats under de gångna åren. Kanske kan man placera ett par miljarder, men pessimisterna siar om att det kanske endast blir möjligt att täcka värdet av de gamla obligationer som förfaller, dvs. omkring 1 miljard kronor.

Häri genom ställs staten inför svåra problem. Det gäller att fylla ut det gap i statens finanser som uteblivandet av nya premieobligationer till ett belopp av 3–4 miljarder skulle innebära, och detta i ett läge då man ännu inte kunnat hejda ökningen i statskulden. Det är möjligt att man något kan öka andra former av det sparande som man nu på olika sätt försöker stödja. Men det är svårt att tänka sig att man härigenom kommer att kunna täcka hela bortfallet.

Då återstår ingenting annat än att tvinga på banksystemet ytterligare statsobligationer, med andra ord att öka likviditetskraven. Detta innebär i sin tur minskade utlåningsmöjligheter för bankerna till privata investeringar av olika slag. Detta skulle åter försvåra den politik regeringen på detta område för.

Ökade utländska lån är självfallet redan i sig betänkligt och kan inte kompensera bortfallet av premieobligationsmarknaden, för så vitt inte vår import ökar i motsvarande grad och sålunda vårt bytesbalansunderskott ytterligare försämrats.

Nu har skatteutskottets majoritet som väl är lyckats ena sig om ett förslag att ikraftträdandet av ifrågakvarande bestämmelser skall skjutas framåt ett år. Den av mig förut omtalade regeringsexperten har i pressen hälsat detta förslag med belåtenhet, under motivering att detta skulle ge de enskilda ett år på sig att anpassa sin ekonomi efter de nya reglerna. Min tolkning eller i varje fall min uppfattning är en helt annan, nämligen att detta år skall ge regeringen och inte minst dess experter tid att på allvar tänka igenom den här frågan. Jag är övertygad om att man därvid kommer till det resultatet att flera av de tidigare framlagda förslagen var olyckliga. Ju förr detta sker, desto

bättre. Det ligger nämligen såväl i de enskildas som i statens intresse att man åter försöker skapa en aktiv premieobligationsmarknad. Det är möjligt att skadan redan är skedd, men det är min förhoppning att man genom olika åtgärder från såväl regeringens som riksgäldskontorets sida i väsentliga avseenden skall lyckas i dessa strävanden. Om samtidigt de överdrivna kursspekulationerna minskar kan detta endast vara till fördel.

Slutligen vill jag också, med anledning av vad som sagts i debatten här i dag säga att de olika åtgärder som man genomför för att underlätta och uppmuntra sparandet i aktier syftar till att man skall få nyemissioner. Den som något har studerat det här problemet måste väl veta att för att det skall vara möjligt för företagen att släppa ut nyemissioner måste kurserna och avkastningen på aktierna vara lockande. Självfallet utgår jag från att det måste ha varit regeringens avsikt. Vi får hoppas att detta också skall kunna genomföras.

Anf. 55 VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall för Bo Siegbahn villigt erkänna att jag gav en felaktig upplysning i mitt första anförande. Jag sade att det var ett enhälligt finansutskott som stod bakom det särskilda yttrandet. Det fanns en reservation, och det upptäckte jag när jag tittade i mina papper. Den reservationen var undertecknad av Bo Siegbahn plus två andra moderata ledamöter.

Det betyder att ni inte heller den gången var eniga med regeringen om dess proposition. Däremot var folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna helt eniga med regeringen om att spekulationen i premieobligationer skulle försvinna.

Ordföranden i finansutskottet sade i finansdebatten att man glömmer bort att regeringen sätter stopp för den spekulativitet i premieobligationer som gått ut på att människor genom att sänka sin skatt tillfogat sig själva avsiktliga realisationsförluster.

Anf. 56 BO SIEGBAHN (m) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att vi i vårt särskilda yttrande föreslog att ikraftträdandet skulle uppskjutas ett år i avvaktan på vad som sedan skulle hända. I den meningen är vi således överens med skatteutskottets majoritet.

Anf. 57 ROLF ANDERSSON (c):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av detta ärende, där vi har att ta ställning till ett antal åtgärder för att stimulera aktiesparandet, har skatteutskottet också behandlat min motion om beskattningen av kooperativa föreningar. Eftersom innehållet i motionen avviker från de frågor vi hittills diskuterat, vill jag kort fästa kammarens uppmärksamhet på de betydande olikheter i beskattning som nu finns mellan olika företagsformer.

Det är verkligen otillfredsställande att vi på område efter område infört

direkt diskriminerande skillnader när det gäller företagens ekonomiska miljö. Jag tänker då i första hand på den rad av åtgärder som vidtagits under senare tid för att underlätta aktiebolagens kapitalanskaffning och där motsvarande möjligheter inte öppnats för t. ex. de kooperativa företagen. Låt mig nämna de viktigaste.

Den s. k. Annell-lagen har ändrats, vilket medfört vidgade möjligheter att skattemässigt få göra avdrag för utdelning av nyemitterat aktiekapital.

Genom ökade kapitalresurser kan fjärde AP-fonden arbeta mer aktivt på aktiemarknaden.

Genom en ändring av försäkringsbolagens placeringsreglemente har man ökat dessa stora kapitalförvaltares möjligheter att köpa aktier.

Det privata aktiesparandet har främjats genom tillkomsten av aktiesparfonderna.

Så sent som i onsdags fattade vi beslut om möjlighet för anställda inom ett företag eller en koncern att spara i aktiesparfond, där det uteslutande ingår aktier i företaget eller koncernen i fråga.

I dag fullföljer vi allt detta med en rad nödvändiga och – vill jag betona – mycket välkomna åtgärder för att ytterligare stimulera aktiesparandet. Det är naturligtvis verkligen otillfredsställande att inga motsvarande förbättringar av kapitalmiljön kommit de kooperativa företagen till del.

Kapitalförsörjningen utgör en huvudfråga för Kooperationens utvecklingsmöjligheter. För försörjning med eget kapital är de kooperativa föreningarna hänvisade till insatser från medlemmarna samt till internt inom företagen genererade medel. Resultatutvecklingen har de senaste åren varit svag och inom vissa branscher negativ. Speciellt skogsägarrörelsen brottas med våra ekonomiska problem, vilket ju blivit dramatiskt belyst under de senaste veckorna.

Ökningen av eget kapital har varit otillräcklig, och kapitalbehovet har i stigande grad tillgodosetts genom ökning av skulder. Härigenom har de kooperativa företagens soliditet och ekonomiska ställning försämrats. Soliditeten i näringslivet i stort har också försämrats, men det måste beaktas att de kooperativa företagens soliditetsnivå hela tiden har varit lägre än för näringslivet i övrigt. Detta medför att motståndskraften inom vissa branscher mot konjunkturförändringar blir liten samt att erforderliga investeringar kanske ej kunnat genomföras, då skuld- och räntebelastningen blir för hög.

Herr talman! Min motion har fått en mycket positiv behandling i skatteutskottet, varför jag självfallet inte har anledning att yrka annat än bifall till utskottets hemställan. Jag utgår då från att kooperationsutredningen, som man hänvisar till, kommer att arbeta snabbt och att den verkligen tar upp kapitalförsörjnings- och skattefrågorna i hela deras vidd. Särskilt viktigt är det då att vi får till stånd en översyn av dubbelbeskattningseffekten även för andra företagsformer än aktiebolaget.

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

Anf. 58 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vad som föranledde mig att begära ordet var Knut Wachtmeisters yttrande att socialdemokraterna på grund av aktiespararnas enkät skulle ha ändrat åsikt, gjort en helomvändning.

Även jag har svarat på den enkäten, men jag tycker att man bör tala om för Knut Wachtmeister att enkäten var sådan att den inte bör tillmätas någon som helst betydelse. Som ett bevis på detta skall jag kanske åberopa vad som hände mig.

En man ringer mig från en främmande ort och gör sken av att vara en bekant som vill ha råd när det gäller att placera pengar. Jag gav honom då de råd som jag kunde ge. Så småningom började det hela att verka frågeformulär, varför jag till sist frågade honom: Det här har du verkligen inte formulerat själv, eller hur? Då tvingades det fram att det var en enkät från Aktiespararnas riksförbund som det gällde att besvara. Än i dag har han aldrig sagt att det skulle publiceras.

Jag misstänker att många fler än jag har blivit utsatta på det här sättet. Det var inget fel i vad jag gjorde. Jag gav de råd som jag ansåg vara riktiga, och dessa placerades in på rätt ställe i enkäten. Det var egentligen inget fel, alltså. Men det går tydligen till på det här sättet.

Om man nu skall tillmäta enkäten något värde är att säga att flertalet socialdemokrater svarade – precis som Knut Wachtmeister sade – att de ville att aktiesparandet skulle vara likvärdigt med andra sparformer. Det tycker även jag att det skall vara, och det har det också varit tills nu. Men i den proposition som vi i dag behandlar blir det inte likvärdigt utan favoriseras oerhört mycket jämfört med vad som är fallet med andra sparformer. Det är detta som vi vänder oss emot. Socialdemokraterna vill alltså ha sparformer som är likvärdiga. För att få en ökning av sparandet vill vi jämställa alla sparformer. Vi vill inte ha speciella, gynnsamma regler för dem som spar i aktiesparfonder och för dem som säljer aktier vid realisationsbeskattningen eller att de som får utdelning till en del skall befrias från skatt, osv.

Vi vill alltså inte vara med om detta, eftersom det är en favorisering. I stället vill vi ha ett generellt, stort gynnande av allt slags sparande. Om detta har vi motionerat, så att saken blir behandlad här i kammaren.

Det är synd att statsrådet inte är kvar i kammaren, han var tvungen att gå. Annars skulle jag också ha velat bemöta honom, eftersom även han sade att han vill ha likvärdiga sparformer. Han menade att det i dag inte är likvärdiga sparformer, därför att vi har dubbelbeskattning. Då skulle jag vilja säga att aktiesparandet inte är den enda formen av sparande som råkar ut för dubbelbeskattning. Inkomster beskattas ofta både en och två och tre gånger innan skatteprocessen är färdig. Det sker alltså i många andra sammanhang.

Vi får skilja mellan små egna rörelser och ett aktiebolag som sådant, som är en egen juridisk enhet, där man placerar pengar – precis som vilket annat sparmoment som helst. Därför är de börsnoterade företagen inte att jämställa med små egna rörelser, utan de är egna juridiska personer, som har sina egna regler, egna beskattningsmöjligheter osv.

Det sägs här att det är dubbelbeskattningen man vill åt, att det är just dubbelbeskattningen som gör att folk inte köper några nya aktier. Då måste man väl också tala om att det i dag praktiskt taget inte finns någon dubbelbeskattning vad gäller nyemitterade aktier. Genom Annell-lagstiftningens tillkomst och utvidgning har företagen i dag avdragsrätt för utdelningar upp till 10 % vartenda år och för utdelningar på nyemitterade aktier intill 100 % av den nyemitterade aktiens värde. Det betyder att en dubbelbeskattning på nyemitterade aktier inträffar först sedan man delat ut 100 % – och det kan man vänta med under en tidsperiod av 20 år. På det sättet har alltså dubbelbeskattningens verkningar undanröjts när det gäller nyemitterade aktier – och det var ju de som skulle hjälpas.

Det förslag som föreligger betyder alltså att man ger ytterligare skattelettnader till dem som får utdelning samtidigt som företaget har samma förmån. Man ger alltså en dubbelförmån, och det är det som gör att denna sparform blir gynnsammare än andra.

Jag har räknat ut att om ett hushåll i dag vill utnyttja alla de nya sparformer inom aktiesparandet som vi nu håller på att ta ställning till, kommer det hushållet att få över 1 000 kr. i månaden i lättnader i beskattningen jämfört med vad som gäller för arbetsinkomster. Vi tycker att det är en orimlig favorisering just av aktiesparandet, och därför går vi emot förslaget.

Sedan vill jag besvara en fråga som Valter Kristenson har fått och bitt mig besvara. Socialdemokratin är fortfarande anhängare av ett blandekonomiskt system, där företagsformer av alla slag får finnas, och vi vill naturligtvis också ha en fungerande börs som skall sälja aktier. Men det är svårt att säga vad som är en fungerande börs. För nog är det en fungerande börs även om där säljs sådana aktier som inte ökar i pris. – Vi vill alltså har kvar blandekonomin, det är ingen tvekan om den saken.

Låt mig sedan besvara herr Siegbahns fråga varför finansutskottets yttrande inte finns med i handlingarna. Det beror helt enkelt på att skatteutskottet har fått så mycket yttranden på sista tiden som det inte har begärt att vi har bestämt oss för att bara ta in i trycket de yttranden som vi antingen har berett ett annat utskott tillfälle att avge eller som vi har begärt in. Det är anledningen till att finansutskottets yttrande inte finns tryckt här.

Anf. 59 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag beklagar om Erik Wärnberg i den enkät som Aktiespararnas riksförbund gjorde blev uppringd av en person som inte var lämplig för sitt jobb. Det förefaller som om så var fallet. I så fall kunde väl Erik Wärnberg ha sagt att han vägrade publicering av sina svar på frågorna. Jag blev själv uppringd av en person som kom från mitt distrikt, och denne man var ytterst korrekt. Jag hoppas att de som talade med Rune Carlstein, Bo Södersten, Bo Forslund och Curt Boström, för att nämna exempel på andra ledamöter från skatteutskottet som också har svarat, var bättre skickade för sin uppgift än vad uppenbarligen den var som frågade Erik Wärnberg.

Tisdagen den
16 december 1980

*Stimulans av
aktiesparandet*

Sedan till själva frågan, som löd: Tycker ni att sparande i aktier skattemässigt bör behandlas sämre än, bättre än eller lika bra som sparande i premieobligationer? Hela 99 % av de tillfrågade menade att aktierna skattemässigt skall behandlas minst lika bra som premieobligationer. Jag sade i mitt första anförande att blott 2 av 64 socialdemokrater tyckte att det var fel att de beskattas sämre. Som det nu är beskattas inte vinst på premieobligationer alls eller också med 20 % medan aktiebolagens vinster, även efter den reform som vi om en liten stund förhoppningsvis kommer att besluta om, har ett sämre läge. Mot den bakgrunden förstår jag inte att man över huvud taget kan ifrågasätta svaren på de där frågorna. Jag tycker att slutsatsen borde ge sig själv genom den massiva uppslutning som ja-alternativet fick i enkäten.

Anf. 60 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Jag kanske skall upplysa herr Wachtmeister om att jag inte visste och fortfarande inte har fått något besked om att svaren skulle publiceras. De har publicerats helt och hållet utan min vetskap. Jag misstänker att detsamma skett i många andra fall, och därför tillmäter jag inte den här enkäten något som helst värde.

Sedan är det så att vi nu håller på och försöker försvåra spekulationer. Vi har försökt med premieobligationer, och det kommer enligt budgetministern att göras försök på andra områden också. Då kommer vi alltså att försämra möjligheterna på den sidan, och det är en lika viktig funktion som att förbättra den på aktiesidan.

Jag tror fortfarande att de som svarade på den här enkäten aldrig hade en aning om att man skulle röra in dubbelbeskattningen, utan man trodde hela tiden att det var en form för att spara i aktier, precis som att spara på bank eller köpa andra värdepapper.

Det är på det man har svarat, och inte på någon fråga om dubbelbeskattning.

Anf. 61 ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Jag har två skäl att i den här debattens slutskede begära ordet. Det ena skälet är att Valter Kristenson vid ett par tillfällen har pekat på att finansutskottets majoritet när det gäller kvittningsrätten för premieobligationsförluster och vinster på aktier har tillstyrkt propositionen. Det andra skälet är att Bo Siegbahn i sitt anförande nyss framförde synpunkter på dessa frågor.

Jag vill för det första understryka att de justeringar som skatteutskottet gjort vad gäller rätten att kvitta reavinstförluster på premieobligationer mot realisationsvinster på andra värdepapper inte innebär något avslag på propositionen. Det innebär inte heller någon annan syn på de osunda kvittningsmöjligheterna än den som redovisas av finansutskottets majoritet.

Tvärtom säger skatteutskottets majoritet att man ”i princip instämmer i departementschefens och finansutskottets bedömningar av denna fråga”.

För det andra är det för mig helt omöjligt att dela den uppfattning som redovisas i den avvikande mening som moderaterna fogade till finansutskottets yttrande. Där förs, precis som i Bo Siegbahns anförande nyss, en mycket kraftig argumentering för behållen kvittningsrätt mellan resultaten av premieobligationsaffärer och affärer med andra värdepapper, och slutsatsen måste rimligtvis bli ett bifall till moderatmotionen.

Men i denna huvudfråga – nämligen om kvittningsrätten skall bibehållas eller om den skall avskaffas – tillstyrker skatteutskottet liksom finansutskottet propositionen och avstyrker moderatmotionen, och det finner jag vara det väsentliga.

Mom. 1 (skattereduktion för aktieutdelning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 157 för reservation 1 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 2 a (aktiesparandet)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 157 för reservation 2 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 2 b (avskaffande av skattesparandet)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 17 för motion 138 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (schablonavdraget från realisationsvinst på äldre aktier)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 157 för reservation 3 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 4 (realisationsförlust på premieobligationer)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 157 för reservation 4 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 5 och 6

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Kammarens sammanträden den 17 och 18 december

Anf. 62 TREDJE VICE TALMANNEN:

På begäran av personalen har talmannen – efter samråd med de valda ledamöterna av talmanskonferensen – beslutat att något kvällsplenum inte hålls i morgon, onsdagen den 17 december. Däremot kommer kvällsplenum att anordnas torsdagen den 18 december.

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (KrU)*

Fortsattes överläggningen om kulturutskottets betänkande 1980/81:13 om besparingar i statsverksamheten, m. m. (prop. 1980/81:20).

Anf. 63 TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Den 29 och 30 september i år, alltså för knappt tre månader sedan, hade Nordiska rådet en konferens i Göteborg, där jag deltog. Statsrådet Britt Mogård höll då ett kulturpolitiskt tal, där hon även tog upp Nordsatfrågan och pläderade för Nordsat. Senare på konferensen begärde centerpartisten Gunnel Jonäng ordet och förklarade då, att Britt Mogård i denna fråga inte representerade regeringens uppfattning. Hon argumenterade sedan engagerat mot Nordsat.

Med detta i minnet har jag desto svårare att förstå centerns så plötsligt ändrade ståndpunkt i utskottet. Det hade varit intressant att här i kammaren få höra Gunnel Jonängs syn på detta nya ställningstagande, och jag blev förvånad när jag såg att hon saknades på talarlistan.

Fru talman! Eftersom vi genom den tidigare offentliga debatten i ämnet vet att Gunnel Jonäng inte varit ensam inom centerpartiet om sin uppfattning, ser jag med spänning fram mot den kommande voteringen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 64 STURE PALM (s):

Fru talman! Det är en märklig debatt som förts beträffande den del av besparingspropositionen som berör Nordsatprojektet. När socialdemokraterna i sin reservation gått regeringen till mötes har den borgerliga utskottsmajoriteten avvisat dessa besparingsansträngningar. Man borde ha kunnat vänta att de borgerliga skulle ha accepterat den socialdemokratiska oppositionens medverkan och visa någon liten medkänsla med sina hårt pressade partivänner i regeringen.

Men nej, Nordsat vill man ha och tycks mena, att det får kosta vad det kosta vill.

Jag har på nära håll sysslat med denna fråga i Nordiska rådets kulturutskott. De svenska socialdemokraterna har i någon tidningsartikel påstått företräda en ståndpunkt här hemma och en annan i Nordiska rådet, men jag vill bestämt tillbakavisa detta påstående. Det måste bygga på någon massmedial missuppfattning.

Ända sedan Nordsatutredningen framlades har de svenska socialdemokratiska representanterna efterlyst besked om projektets reella kostnader och dess finansiering. Något tillfredsställande besked på våra frågor har vi inte fått.

Detta är naturligtvis oroväckande. då avsikten varit att Nordiska rådets nästa session, som hålls om ett par månader i Köpenhamn, skall diskutera denna fråga. Det är därför som Nordiska rådets kulturutskott med stort

intresse har väntat på ministerrådets förslag. Vid vårt senaste sammanträde i Köpenhamn fick vi ta del av ministerrådets promemoria av den 21 november.

Det är en skäligen mager produkt, och väsentliga områden är efter flera års utredningsarbete fortfarande inte genomlysta. Det gäller så väsentliga frågor som bl. a. kanalantal och kanalfördelning, reklam och översättningsnivå samt fördelningen av utgifterna.

Det är främst på dessa områden som vi har ställt våra frågor. För att bereda Nordsatfrågan har vi inom rådet utsett en arbetsgrupp, som först skall strukturera problemen innan resp. sakutskott och kulturutskottet kan presentera hela materialet för sessionen.

Arbetsgruppen har inte fått ett tillräckligt konkret material att behandla. Denna behandling kan inte öka tilltron för förslagens realism, och i denna fråga krävs det verkligen bästa möjliga faktaunderlag, även om vi just nu befinner oss i jultomtarnas och de långa önskelistornas månad.

Inom socialdemokratin finns ett stort intresse för utveckling av TV-samarbetet i Norden. Men det måste ske på människornas villkor – inte genom att kulturpolitiken styrs av en teknologisk kapplöpning – något som bl. a. framhållits av utskottsordföranden Georg Andersson i dennes inlägg här i kammaren. Avgörande måste vara våra kulturella behov i stort. Det vore en olycka om vi gav oss in i ett så dyrt projekt att fältet av ekonomiska skäl måste lämnas fritt för en kommersiell reklamfinansiering. De kommersiella intressena finns rikt representerade bland de mest ivriga förespråkarna.

Om det är viljan eller förmågan som har saknats för att tränga djupare i dessa frågeställningar kan jag inte bedöma. Men vad jag än en gång vill erinra om är att många av våra frågeställningar förblivit obesvarade. Det är mot en sådan bakgrund det finns skäl för en ytterligt kritisk hållning.

I detta läge vill jag understryka att ett nej från oss till det föreliggande Nordsatprojektet inte innebär att vi avvisar den fortsatta utvecklingen inom satellittekniken i övrigt.

Mot den bakgrunden är den kommunikationssatellit som betecknas Tele X av stort intresse. Här finns en teknik som radikalt kan utveckla främst de framtida telekommunikationerna, som i dag bygger på en snart 50 år gammal teknik.

Ett realistiskt projekt som är av stort intresse för telebolagen och även ger utrymme för ett par nordiska TV-kanaler – som kan drivas till betydligt lägre kostnader – bör bli grundligt diskuterat i anslutning till frågan om det framtida nordiska TV-samarbetet. Läger vi till detta det gamla goda ordspråket "man måste rätta munnen efter matsäcken" hade vi förväntat att även de borgerliga besparingsivrarna skulle ha varit lyhörda.

De möjligheter som Tele X öppnar framhölls av oss svenska socialdemokrater när vi diskuterade Nordsatfrågan i Nordiska rådets kulturutskott vid det tidigare nämnda mötet i Köpenhamn.

Det är tydligen denna konstruktiva debatt som förorsakat missuppfattningar på något håll. Med detta projekt i bakgrunden borde vi kunna bli

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (KrU)*

eniga om att lämna det vidlyftiga, mycket kostsamma och starkt kritiserade Nordsatprojektet för att i stället föra en mer jordnära och realistisk diskussion om exempelvis Tele X.

Det är beklagligt att dessa synpunkter inte har fått utrymme i den nu pågående debatten. Men jag förmodar att ministerrådet tvingas att diskutera de här frågorna vid den fortsatta behandlingen om det framtida TV-samarbetet i Norden. Jag tror också att det vore av värde om debatten beträffande det framtida nordiska TV-samarbetet kunde befrias från den mer hejdlösa agitationen i dessa frågor, då det borde stå klart att stora medborgargrupper i de nordiska länderna i dag har angelägnare kulturella och materiella behov att tänka på än de som kan rymmas inom Nordsatprojektet.

Fru talman! Med det anförda vill jag markera att jag kommer att rösta för den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 65 ANNA ELIASSON (c) replik:

Fru talman! Sture Palms inlägg ser jag närmast som ett försök att bringa reda i de olika uppgifter som förekommit om vilken inställning socialdemokraterna i vårt land, och även i de andra berörda nordiska länderna, har.

För min del vill jag nu närmast ta upp frågan om kostnaderna för detta projekt. Sture Palm säger att majoritetens ståndpunkt är att detta får kosta vad det vill. Jag vill bara rikta hans, liksom övriga ledamöters i kammaren, uppmärksamhet på att majoritetens ståndpunkt just innebär att kostnaderna spelar en stor roll i sammanhanget. Vi pekar just på att de stora kostnader ett förverkligande av Nordsat skulle medföra gör att det är tveksamt om projektet kan och bör realiseras. Det är den mening vi vill föra fram till regeringen. Det är ett skäl att pröva andra alternativ under den tid som återstår innan Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet slutgiltigt skall ta ställning i frågan.

Anf. 66 STURE PALM (s) replik:

Fru talman! Anna Eliassons inlägg visar ju att även ni borde ha befriat er från belastningen av Nordsat från början i utskottsarbetet. Vi har från socialdemokratiskt håll – vi fick också stöd från andra betydelsefulla grupper i de nordiska partierna – hävdad att Tele X är ett mycket intressantare objekt och mycket rimligare ur ekonomisk synpunkt än Nordsatprojektet. Vad jag velat markera med mitt inlägg är att vi i åratal ställt frågan vad hela projektet i vid mening kommer att kosta och inte fått något besked. Det har varit omöjligt. Därför borde vi kunnat göra upp med detta projekt, avfärda Nordsat i ett sammanhang och diskutera Tele X som en vettig lösning med klara telekommunikationsintressen i bakgrunden.

Anf. 67 ANNA ELIASSON (c) replik:

Fru talman! Den ståndpunkt utskottets majoritet intagit innebär att man har möjlighet att närmare studera de alternativa lösningarna under den

närmaste tiden. Däri ingår bl. a. – förutsätter jag från min sida – en diskussion om vad Tele X kan innebära i sammanhanget.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Anf. 68 GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! Tyra Johansson var intresserad av att få veta hur jag skulle rösta i detta ärende mot bakgrund av att jag vid olika tillfällen har diskuterat Nordsatfrågan och då uttalat min negativa inställning till projektet. Det har skett vid olika tillfällen, bl. a. vid den kulturkonferens som Nordiska rådet anordnade. För att inte hålla Tyra Johansson i spänning skall jag redan nu avslöja hur jag kommer att rösta.

Det är fortfarande så, att jag inte tror på Nordsat men däremot på ett vidgat kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna. Detta är också centerpartiets uppfattning i den här frågan. Utskottsmajoriteten har i sin skrivning just framhållit att man skall pröva andra lösningar, innan slutlig ställning tas till Nordsatprojektet. Jag tycker det överensstämmer helt med mina synpunkter och önskemål att man skall pröva andra lösningar.

Man måste väl acceptera den verklighet som råder. Nordiska ministermötet har kommit överens om att Nordiska rådet skall göra ett ställningstagande i Nordsatfrågan före 1981 års utgång. Då menar jag att man i det nordiska samarbetets intresse måste acceptera det och ge projektet den tid som behövs.

Utskottsmajoriteten talar också om kostnaderna, något som även för mig är en viktig del i argumentationen. Man säger att en satsning på den här nordiska satelliten kan komma att medföra så stora kostnader att det av den anledningen måste anses tvivelaktigt om projektet kan och bör realiseras.

Jag kommer alltså fram till den slutsatsen att jag med den uppfattning jag har i frågan om Nordsat mycket väl kan rösta på utskottsmajoritetens förslag, och jag avser att göra det. Jag yrkar med detta bifall till utskottets hemställan.

Anf. 69 TYRA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är bara att konstatera att Gunnel Jonäng gått i samma fälla som centerpartisterna i kulturutskottet. I övrigt är hennes ställningstagande kanske inte så intressant för mig som för hennes centerpartistiska väljare. Men de kanske är luttrade vid det här laget.

Anf. 70 GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! Tyra Johansson talar om en fälla, men jag har litet svårt att förstå hur den fällan ser ut och var den finns. Jag kan inte finna att det är gillrat något slags fälla i utskottsmajoritetens skrivning.

Jag har väldigt stark känsla för de uttalanden som görs av centerns riksstämmor, och jag har självfallet ett ansvar gentemot centerns väljare i mitt eget län. Men jag kan inte se att mitt ställningstagande här på något sätt innebär en förändring i förhållande till min tidigare deklarerade uppfattning. Den överensstämmer också helt med centerns uppfattning. Jag tror inte att det blir några problem för mig.

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (KrU)*

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (KrU)*

Anf. 71 TYRA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är väl självklart att om man såg fällan gick man inte i den. För att förkorta dagens debatt vill jag bara hänvisa till vad som sades i samma debatt när den började i fredags.

Punkt 1 (barnfilmrådet)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för det av Eva Hjelmström under överläggningen framställda yrkandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes med 218 röster mot 95 för den i reservation 1 av Ingrid Diesen m. fl. anförda motiveringen.

Punkt 2 (ungdomsorganisationerna)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 17 för det av Eva Hjelmström under överläggningen framställda yrkandet.

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes med 215 röster mot 98 för den i reservation 2 av Ingrid Diesen m. fl. anförda motiveringen.

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 4 (finansieringen av radio/TV)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 155 för reservation 3 av Georg Andersson m. fl.

Punkt 5

Mom. 1 (nordisk TV-satellit)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 156 för reservation 4 av Georg Andersson m.fl.

Mom. 2 (alternativ till nordisk TV-satellit)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 17 för motion 1979/80:511 av Lars Werner m. fl. i motsvarande dcl.

11 § Besparingar i statsverksamheten, m. m.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:18 om besparingar i statsverksamheten, m.m. (energifrågor) (prop. 1980/81:20).

Anf. 72 NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Proposition 1980/81:20 bil. 13 tar upp åtgärder för att spara energi inom näringslivet. Stödet från staten till sådana åtgärder kommer att trappas ned och förändras. Därigenom räknar man med en besparing på 40 miljoner detta budgetår och 231 miljoner nästa budgetår.

Detta är naturligtvis en rent budgetbunden bedömning. Om en samhälls-ekonomisk värdering skulle göras, skulle man säkert finna att denna besparing i stället medför förlust.

Med hjälp av statlig stödverksamhet kan man inom näringslivet fortfarande få åtgärder som sparar olja mycket billigare än inom t. ex. bostadsbyg-gandet. Jämförelsen mellan industri och bostäder pekar mot förhållandet ett till tio.

Lönsamheten i åtgärderna kan inte, som antyds i propositionen, utan stöd tillgodogöras inom hela näringslivet. De små och medelstora företagen har ofta inte kapital tillgängligt för investeringarna och får därför dras med onödigt stor oljeförbrukning och onödiga driftkostnader. Man kan i propositionen och utskottsbetänkandet iaktta hur de regerande partierna nu snart helt har glömt bort de mindre och medelstora företagen.

Att spara olja är med hänsyn till utvecklingen i världen och sambandet mellan oljeberoende och lågkonjunkturer så angeläget att vi socialdemokra-ter inte kan ge oss till tåls med den handlingsförklaring som regeringen uppenbarligen har råkat ut för i energipolitiken. Utskottsmajoriteten delar något av vår otålighet och förutsätter att en rikstäckande plan och ett program för oljeersättning snarast presenteras. Man föreslår ett uttalande av riksdagen om etanol, metanol och om kol.

På tre punkter måste emellertid oppositionen nu driva på ytterligare. Med en investering på en miljard kronor kan man bygga en katalytisk kracker, en anordning för att ur tjocka oljor framställa bensin. Härigenom skulle man inför en avspärning lättare kunna klara lagring och försörjning. Vi vidhåller vad vi har framhållit tre gånger tidigare i år, att det är angeläget att staten engagerar sig här. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Det framstår som allt angelägnare att en plan för utveckling av den svenska raffinaderiverksamheten och den petrokemiska industrin snarast framläggs. Bl. a. för att underlätta energipolitiska överläggningar med Norge måste ett program läggas fast för svensk petrokemisk industri i framtiden. Vi får inte fundera längre. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Ett upphandlingsbolag för energiteknik skulle främja utvecklingen på detta område. Även här måste vi driva på. Därför yrkar jag bifall till reservation 3.

Slutligen vill jag rikta uppmärksamheten på de två särskilda yttrandena,

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (NU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (NU)*

där vi än mer har dokumenterat vår otålighet med den nuvarande energipolitiken.

Anf. 73 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Vi har från vänsterpartiet kommunisternas sida i detta sammanhang på nytt aktualiserat frågan om reaktorerna 11 och 12. Vi anser fortfarande att det är mycket angeläget att rikta uppmärksamheten på att det finns pengar att spara här. Vi vänder oss med skärpa mot den uppfattning som utskottet nu på nytt ger uttryck för i betänkandet att vpk inte skulle acceptera folkomröstningens resultat. Utskottet skriver att "samtliga riksdagspartier utom vänsterpartiet kommunisterna anser att inriktningen av den framtida energipolitiken bör grundas på resultatet av folkomröstningen". Det tycker vi är ett ganska grovt missbruk av språket. På valsedlarna talades det om högst 12 reaktorer. Ingenting i det svenska språket säger att det då måste bli just 12 reaktorer. Det har vi sagt många gånger tidigare och det förtjänar att upprepas så länge denna falska användning av språket förekommer i samband med debatter om energipolitiken och kärnkraftsutbyggnaden. Högst 12 reaktorer kan lika väl betyda 10 som 12.

Den utveckling som kärnkraftspartierna har drivit fram och fortfarande driver låser naturligtvis upp oss alltmer i denna utveckling. Forsmark 3 och reaktor 11 vid Upplandskusten i mitt eget hemlän skrider allt snabbare mot sin fullbordan. Många stora beställningar är utlagda, byggnadsverksamheten är i full gång och rent ekonomiskt blir naturligtvis för varje vecka som går möjligheterna att spara allt mindre. Fortfarande finns det dock betydande kapital att ta till vara om utbyggnaden stoppas. Kostnaderna för Forsmark 3 har beräknats till 5,8 miljarder kronor i dagens pris. En stor del av det kapitalet är uppbundet i beställningar och annat. Men det återstår fortfarande ca 2,3 miljarder som inte ännu är uppbundna. Dessutom är 0,7 miljarder avsedda för initialbränsle, alltså själva laddningen.

Oavsett hur man ser på det ekonomiskt kommer det alltid att vara lönsamt att inte ladda. Det finns alltså fortfarande möjligheter att spara på utbyggnaden av reaktor 11, Forsmark 3, fast möjligheterna naturligtvis minskar för varje vecka – för varje dag, hade jag så när sagt.

När det gäller Oskarshamn 3 är naturligtvis förutsättningarna att spara ännu bättre, eftersom arbetena inte kommit så långt där. Reaktorn har kostnadsberäknats till 5,5 miljarder i 1979 års penningvärde. Det har hänt mycket på det inflatoriska området sedan dess, och i dagens penningvärde är kostnaden – som kan jämföras med kostnaden för F 3 – uppe i nära 6 miljarder. Här finns också beställningar utlagda, men det återstår fortfarande 2,7 miljarder av den beräknade kostnaden som inte utlagts i beställningar eller bundits på annat sätt.

Sammanlagt skulle det för de här båda reaktorerna fortfarande finnas omkring 5 miljarder obundet kapital i dagens penningvärde. Och det kan naturligtvis bli mer också. Även om man skulle avbryta beställningar och det blir fråga om straffavgifter o. d. kan man naturligtvis genom förhandlingar med leverantörer skaffa fram åtskilliga miljoner.

Det kommer alltid att vara lönsamt att avbryta och icke ladda kärnkraftsreaktorer i Sverige. Och i dessa hårda tider – som alla talar så mycket om – är det ett angeläget sparmål att minska investeringar på det här området. Vi vet ännu inte hur dyrt det i verkligheten kommer att bli när sluträkningen skall betalas en bit in på nästa sekel för utbyggnaden av dessa kärnkraftsreaktorer.

Jag vill därmed, fru talman, yrka bifall till yrkandet i vpk:s motion.

Anf. 74 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Den proposition som vi nu behandlar, 1980/81:20, handlar om besparingar i statsbudgeten, alltså om hur vi skall kunna minska underskottet i statens finanser. Bl. a. har industrin över statsbudgeten detta budgetår fått 225 milj. kr. i bidrag till energisparåtgärder. Eftersom sparåtgärderna nu är lönsamma avskaffas bidraget, och statsbudgeten lättar alltså med motsvarande belopp.

Samtidigt kommer vi som nästa ärende i dag att behandla förslaget att inrätta en fond som finansieras med avgift på olja och som bl. a. skall stödja just energibesparande åtgärder inom industrin med ca 500 milj. kr. om året, bl. a. genom fördelaktiga lån. Det blir alltså en fördubbling av stödet, inte en nedtrappning.

Ingen har opponerat sig mot denna goda idé – att ekonomiskt belasta det vi vill spara på och se till att det finns investeringskapital till det vi vill satsa på, främst hushållning och användning av torv och förnybara energiresurser.

Utskottet tillstyrker enhälligt propositionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Däremot har oppositionen använt den här propositionen till att ånyo väcka en hel rad gamla förslag, som gång på gång behandlats i riksdagen. Det är förslag som inte har mycket med besparingar i statsbudgeten att göra.

Näringsutskottet har redan tre gånger i år påpekat att regeringen följer OK:s planer på en katalytisk kracker i Brofjorden. Utskottet utgår från att regeringen tar initiativ om det är behövt. Reservation 1 avstyrks alltså.

När det gäller reservation 2 och 3 om raffinaderier och petrokemisk industri och om upphandlingsbolag på energiområdet anser vi att de frågorna bör ses i ett energipolitiskt sammanhang. Därför vill vi ge oss till tals tills regeringens energipolitiska proposition läggs fram, vilket väntas ske inom några månader.

Vpk upprepar kravet på ett uttalande från riksdagen om att Forsmark 3 och Oskarshamn 3 inte skall byggas.

För någon månad sedan frågade Thorbjörn Fälldin de segrande linjerna i folkomröstningen vad de menade med *högst* tolv reaktorer. Det var ju omsorgen om elförsörjningen som hävdades som motiv för kärnkraftsutbyggnaden under kampanjen. Nu har det blivit klart för alla att tillgången på el är betydligt större än man räknade med. Man borde självfallet avbryta byggena på de reaktorer som inte ens behövs. Men de partier som segrade i folkomröstningen och som utgör en stor majoritet i denna kammare vägrar att ta reson. Fixeringen vid kärnkraften har uppenbarligen andra orsaker än

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (NU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (NU)*

elbehovet.

Det är emellertid den vinnande sidan i folkomröstningen som har ansvaret för hur många kärnkraftverk som skall byggas i vårt land. Vi på den förlorande sidan kan inte kräva att de inte skall utnyttja det godkännande de fick av en majoritet av folket att bygga tolv aggregat.

Linje 2 måste ju vara medveten om att man vann därför att de röstade var rädda för elbrist. Det var knappast för att kunna ersätta några procent olja, som till ett lägre pris och mer framtidsinriktat kan ersättas på annat vis, som folk röstade på 2:an.

Nog är det förfärande att de som är ansvariga för linje 2 själva inte drar några slutsatser i fråga om det nuvarande elöverskottet! Jag förstår ingenting av det här!

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 75 NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Vi har som Birgitta Hambræus vet ett talesätt i Dalarna som lyder: Snåln åt upp gåln. Det betyder att den som är snål äter upp hela gården.

Att spara är ju berömvärdt, men att spara så att man fördärvar sina möjligheter till utveckling i fortsättningen är att vara som snåln som åt upp gåln. Att spara 1 miljard kronor på en katalytisk kracker är enligt vår mening inte särskilt förnuftigt. Det kan noteras att även utskottsmajoriteten i sin skrivning lutar åt att pengarna borde anvisas för det här ändamålet.

Det är emellertid så, att vi som opposition måste driva på. Vi kan inte i likhet med utskottsmajoriteten – som fru Hambræus sade – nöja oss med att avvakta. Det gäller särskilt inom energipolitiken, där man uppenbarligen hängt upp sig på någonting. Där måste vi driva på, därav våra reservationer.

Jag noterar som en liten egendomlighet att utskottets talesman klagar på sina kolleger inom utskottsmajoriteten när hon talar om kärnkraften och dess utbyggnad. Utskottsmajoritetens utlåtande på den här punkten är ju entydigt.

Mom. 4 (katalytisk kracker)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 156 för reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 7 (plan för raffinaderier och petrokemisk industri)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 156 för reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 9 (upphandlingsbolag på energiområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 156 för reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 11 (byggande av reaktorerna 11 och 12)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 18 för motion 96 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Stöd för åtgärder
för att ersätta olja,
m. m.*

12 § Stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:19 om stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m. (prop. 1980/81:49).

Anf. 76 NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! I proposition 1980/81:49 har regeringen föreslagit fyra saker:

1. En särskild beredskapsavgift för oljeprodukter,
2. Ändring i lagen om bensinskatt,
3. Att vissa grunder skall antas för stöd till åtgärder för att ersätta olja eller spara energi och
4. Att inkomster som svarar mot en föreslagen höjning av den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter skall fonderas hos riksgäldskontoret och disponeras på ett särskilt sätt.

Det är mycket viktigt att den här oljeersättningsfonden alldeles från början kan fungera smidigt och effektivt. Men med den lösning som har föreslagits i propositionen är det stor risk för att det kommer att uppstå en svacka i stödverksamheten. De frågor som den kommitté som propositionen föreslår skall syssla med handläggs redan nu av industriverket. Kommittén man har föreslagit skall börja arbetet redan inom några veckor. Den sakkunskap om de här aktuella stödåtgärderna och erfarenheterna av effekterna av sådan här verksamhet som är samlad inom industriverket bör enligt reservanternas mening inte skingras utan komma verksamheten till godo. Det gäller inte minst för kommunernas energiplanering. Industriverket följer kommunernas verksamhet när det gäller energiplanering och har alltså den samlade överblicken över den verksamheten.

Enligt propositionen skall industriverket även fortsättningsvis svara för stödet till utbildning och rådgivningsverksamhet på det här området. Det kan då inte, enligt vår mening, vara lämpligt att en tillfällig organisation nu inrättas för att under ett års tid handha den här stödverksamheten. Den kommitté som är föreslagen i propositionen kommer att repliera på resurser som redan finns inom industriverket. Det är därför enligt vår mening mindre lämpligt – för att inte säga olämpligt – att ytterligare ett organ nu tillskapas på energiområdet.

En särskild kommitté kan inte heller underlätta det ställningstagande som statsmakterna kommer att få göra när det gäller myndighetsorganisation på det här området. Det föreslås därför av reservanterna att industriverket skall

Tisdagen den
16 december 1980

*Stöd för åtgärder
för att ersätta olja,
m. m.*

handha administrationen av den föreslagna oljeersättningsfonden. Jag hemställer, fru talman, om bifall till den reservationen.

Anf. 77 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Låt mig börja med en allmän deklaration.

En övergripande målsättning även för energipolitiken måste vara att stärka Sveriges ekonomi. Energipolitiken måste därför självfallt syfta till att främja en bättre bytesbalans, ökad sysselsättning och tryggad energiförsörjning. För att vi skall nå detta mål måste huvudinriktningen av politiken vara att bättre nyttja inhemsk energi, vårt tekniska kunnande och vår kvalificerade arbetskraft samt att förbereda en mjuk övergång till ett mera elströmssnålt samhälle i början av nästa sekel, samtidigt som vi så effektivt som möjligt nyttjar den elström som vi under 1980- och 1990-talen kan producera till rimlig rörlig kostnad.

Fru talman! Man kan utan överdrift påstå att inrättandet av oljeersättningsfonden markerar en ny fas i svensk energipolitik. Vi går ett steg vidare från enbart stöd till sparande och demonstrationsanläggningar till ett aktivt stöd för ny fullskalig teknik som kan spara och ersätta olja. Staten delar de kommersiella risker som alltid finns innan ny teknik eller välkänd teknik i nya system blivit prövad i praktisk drift under ganska lång tid. Det gäller också under den tid som nya marknader upparbetas, infrastruktur byggs ut och drifterfarenheter byggs upp. Det finns i dag mycket välkänd teknik som i ny tillämpning kan spara och ersätta mycket stora mängder olja. Det är oljeersättningsfondens uppgift att stimulera detta, genom att hjälpa till med finansieringen och genom att delta i de kommersiella risker som kan finnas.

Utskottet uttalar att stödet skall ha en klar energipolitisk inriktning. Detta innebär att stöd bör ges till teknik som grundas på varaktiga, helst förnybara och inhemska energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Stöd bör ges till exempelvis teknik som baseras på solenergi, torv, flis, biomassa och kol samt teknik för framställning av syntetiska bränslen. Utskottet understryker särskilt att teknik som grundas på inhemska bränslen bör prioriteras. Bland de åtgärder som särskilt nämns såsom angelägna att understödja märks anläggningar för omvandling och distribution av energi och anläggningar för utvinning, bearbetning och hantering av olika energislag, inkl. investeringar i infrastruktur. Teknik grundad på inhemska bränslen skall prioriteras. I propositionen framhölls även att större värmepumpar och system för energilagring bör kunna bli aktuella för stöd.

Mot den här bakgrunden har utskottet också konstaterat att sådana anläggningar som avses i motionen bör kunna uppfylla kriterierna för stöd. Utskottet avstyrker därför motion 1980/81:142 i den här aktuella delen.

Fru talman! Låt mig något kommentera den nämnda motionen som handlar om hushållning med energikvalitet.

Det är viktigt att vi konstaterar att vi aldrig förbrukar energi men väl energikvalitet. Därför är grunden för en god energihushållning en medveten hushållning med energikvalitet. Elström har en mycket hög kvalitet och är

därför speciellt värdefull och användbar. Vi utnyttjar på intet sätt elström-
mens förnämliga kvalitet, om vi direkt nyttjar den för lokaluppvärmning eller
för framställning av tappvarmvatten.

Den elström som vi har disponibel under 1980- och 1990-talen är värd ett
bättre öde än att direkt stoppas in i vårt värmesystem för att värma våra
bostäder och lokaler några grader.

Vid planeringen av hur vi bäst skall nyttja tillgänglig elström måste vi bl. a.
beakta hur viktigt det är att utjämna elströmsförbrukningen mellan sommar
och vinter samt tillgången på billig eller gratis energi av låg kvalitet – låg
temperatur – som kan kvalitetsförbättras med hjälp av värmepumpar och
elström.

Det är lätt att konstatera att tillgången på elström och billig lågvärd energi
överensstämmer väl i tiden.

Svårigheterna att utnyttja denna lyckliga omständighet är i huvudsak
två:

Den lägre energiförbrukningen när tillgången är som störst;

Våra värmesystem är uppbyggda efter system som var riktiga när energin
var billig.

Skall vi rätt utnyttja värmepumpar, måste vi sänka temperaturen i våra
värmesystem. Gjorda utredningar visar att detta är fullt möjligt och i t. ex.
nya fjärrvärmenät klart lönsamt. I befintliga värmeanläggningar måste vi i
första hand inrikta oss på att klara låga temperaturer när det är plusgrader
eller några få minusgrader ute.

Vid kallare väderlek måste t. v. traditionell eldning komplettera värme-
försörjningen. Anpassningen av befintliga fjärrvärmenät bör i första hand
ske genom noggrann reglering av drifttemperaturer, större och effektivare
undercentraler samt besparingsåtgärder i fastigheterna.

De lägre drifttemperaturerna ger väsentligt lägre värmeförluster i
kulvertsystemen, och med dagens energipriser betalar detta på sikt hela eller
huvuddelen av anpassningskostnaden. Det är stora mängder energi som kan
sparas på det här sättet: i storleksordningen 4–5 miljoner kubikmeter olja
kan ersättas.

Vår totala energianvändning per år enligt den officiella redovisningsme-
toden är ca 440 TWh brutto. Om vi lägger tillsammans allt energibrukande
för lokaluppvärmning – bostäder, service och industri – och tappvarmvatten,
får vi storleksordningen 200 TWh brutto per år. Av detta förbrukas
uppskattningsvis 70–80 TWh i sådan bebyggelse där fjärrvärme, blockcen-
traler eller större enskilda anläggningar är aktuella.

Om vi studerar ett vanligt varaktighetsdiagram för ett värmesystem som i
viss mån har anpassats till lägre temperatur, finner vi att ca två tredjedelar av
värmebehovet kan täckas med vattentemperaturer som är lämpliga för
eldrivna värmepumpar med bibehållen god värmefaktor – en värmefaktor på
1:3. Av nämnda 70–80 TWh kan med väl känd teknik 45–50 TWh ersättas
med i princip en tredjedel elström och två tredjedelar spillvärme och
solenergi – solenergi då i form av luft, havs-, sjö- och grundvatten samt
jordvärme och spillvärme, t. ex. från renat avloppsvatten och olika typer av

*Stöd för åtgärder
för att ersätta olja,
m. m.*

*Stöd för åtgärder
för att ersätta olja,
m. m.*

industriell spillvärme. Omräknat i olja motsvarar detta en förbrukning av 4 à 5 miljoner kubikmeter olja. Till detta skall läggas de möjligheter som finns för motsvarande ersättningar i enskilda, mer glest liggande fastigheter.

Framtida handlingsfrihet är ett av våra viktigaste moment i energipolitiken. Större värmepumpar kan alternativt, och ofta med mycket god ekonomi, drivas med bränsle- eller gasmotor samt ångturbin. Därmed bevarar vi en stor handlingsfrihet att i framtiden använda t. ex. torv, flis, metangas och etanol. Fördelen med denna driftform är att värmepumpens temperaturområde höjs ett tiotal grader utan att värmefaktorn försämras. Mycket viktigt är också att i en stor värmepumpsanläggning av detta slag förbrukas bara ca en tredjedel så mycket bränsle som om motsvarande värmemängd skulle produceras i en vanlig hetvattencentral. På det sättet blir de kvantiteter alternativt bränsle som skall till i framtiden rimligare.

Självklart är att det innebär stora miljömässiga fördelar att slippa bränna 4 à 5 miljoner kubikmeter olja eller motsvarande mängd kol. Luftföroreningarna minskar. Dyra och inte helt riskfria transporter försvinner. Infrastrukturen för kol behöver inte alls byggas ut i samma omfattning.

Utskottet instämmer här med den socialdemokratiska motionen att ett kraftigt stöd till introduktion av kol i stor skala inte bör ges. Utskottet poängterar också på flera ställen att det är inhemska energikällor som bör främjas. Tankegångarna när det gäller spillvärme och solvärme förenad med värmepumpar ligger alltså i linje med utskottets ställningstagande.

Viktigt är också att detta kan innebära ökad sysselsättning. Modernisering och utbyggnad av våra värmesystem kommer att ge en betydande sysselsättning.

En mycket översiktlig bedömning tyder på att tillverkning och installation av värmepumpar med en sammanlagd effekt av 1,5 miljoner kW kostar i storleksordningen 3 miljarder kronor. Detta motsvarar ca 15 000 årsarbeten. Därtill kommer arbetet med komplettering av undercentraler, reglerutrustning osv.

Målsättningen borde vara att genomföra denna utbyggnad under 1980-talet.

Jag vill sedan göra en personlig fundering i anslutning till oljeersättningsfonden. Jag har tidigare sagt – och det har även utskottet gjort – att detta är ett steg i rätt riktning, ett steg framåt. Men oljeersättningsfonden får för små resurser. För att effektivt kunna främja den här skisserade utbyggnaden bör oljeersättningsfonden tillföras ytterligare resurser. Då den föreslagna utökningen av fondens verksamhet i första skedet syftar till att främja en effektiv användning av den disponibla elströmmen, borde det vara naturligt att skaffa nödvändiga resurser från den "överlönsamma" befintliga vattenkraften. En avgift på t. ex. 2 öre/kWh för all elström som produceras i vattenkraftverk färdigställda 1978 eller tidigare skulle ge minst 1 miljard i årligt tillskott till oljeersättningsfonden och ändå på intet sätt motivera någon som helst höjning av elpriset hos konsumenterna. Det skulle även ge elkraftbolagen en fin möjlighet till avsättning av ström under vår, sommar och höst, något som måste vara mycket angeläget för dem.

*Stöd för åtgärder
för att ersätta olja,
m. m.*

Fru talman! Jag vill också med skärpa slå fast att ett av de viktigaste argumenten för att centern är emot hetvattentunneln från Forsmark är att vi anser att alternativet som redovisas i motion 1980/81:142 är mycket bättre. Det är lönsammare och ger mer oljeersättning per insatt krona. Det är miljövänligare och ger mer sysselsättning och framtida handlingsfrihet. Totalt kan det ersätta fem-tio gånger så mycket olja som hetvattentunneln från Forsmark. Kostnaderna är av ungefär samma storleksordning. Det borde inte vara svårt att välja. För centern är det självklart att arbeta för det bästa alternativet. Att märka är också att hetvattentunneln inte ger några konkreta effekter förrän i slutet av 1980-talet.

Motion 142 tar också upp frågan om lägre temperaturer i våra värmesystem. Utskottet har avstyrkt motionen i den delen, men det har skett med påpekandet att dessa saker redan är väl observerade. Utskottet förutsätter att berörda myndigheter tar tag i dessa frågor.

En annan viktig fråga, där utskottet ställt sig bakom motionsförslaget, är rådgivningen till framför allt de mindre företagen. Till en del av förslaget har utskottet inte tagit ställning utan överlämnat det till den kommande energipropositionen. Det gäller energirådgivning till jordbruket och trädgårdsnäringen. Men det är helt klart att utskottet bedömer detta som en mycket viktig fråga och förutsätter att den kommer att lösas på ett fullgott sätt i samband med energipropositionen.

En annan viktig fråga gäller nedre gränsen för lån från fonden. Där har utskottet genom ett uttalande föreslagit att gränsen skall vara 50 000 kr. i stället för de 300 000 kr. som föreslagits i propositionen. Det har visat sig under de överläggningar vi haft i utskottet att det främst är de mindre företagen som behöver och värdesätter denna låneform. Det är också i de små företagen som många nya initiativ tas. Dessa till synes små besparingar kan som idéer bli mycket värdefulla. Därför har utskottet ansett det angeläget med denna sänkning av den nedre gränsen.

Vad till sist gäller organisationen vill jag säga att vi inte har varit överens om denna i utskottet. Utskottets majoritet har mot den bakgrund som redovisas i betänkandet tillstyrkt att en särskild kommitté får i uppdrag att handha stödverksamheten på energiområdet. Kommitténs uppgifter är tidsbegränsade, och syftet med dess tillsättande är att underlätta en framtida helhetslösning av organisationen på energiområdet. Utskottet finner det angeläget att den erfarenhet som redan finns företrädd inom statsförvaltningen tillvaratas i största möjliga utsträckning. Det är enligt utskottets mening angeläget att oljeersättningsfonden verkligen kan fungera effektivt från början – om detta är vi också helt överens.

Utskottet förutsätter vidare att fonden nära samarbetar med industriverket. Utskottet framhåller också att det är viktigt att fonden kan repliera på de erfarenheter och den kunskap på detta område som finns inom industriverket.

Det är helt klart att utskottet menar att det måste bli ett mycket klart samband mellan den verksamhet som i dag bedrivs inom industriverket och

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Stöd för åtgärder
för att ersätta olja,
m. m.*

de resurser som ställs till kommitténs förfogande.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 78 NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Ivar Franzén har som vanligt med stor sakkunskap och på ett ingående sätt redovisat alla de förväntningar som vi ställer på oljeersättningsfonden. Av hans redovisning framgår klart att denna fond måste hanteras med största erfarenhet och utan att svårigheter uppstår i inledningskedet. Därför vore det äventyrligt att överlämna fondens handhavande till en kommitté i stället för till industriverket, som har de av herr Franzén efterlysta resurserna och all kompetens på området. Det är gott argument för reservationen.

Anf. 79 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag menar att utskottsförslaget till alla delar tillgodoser den gemensamma strävan att få en väl fungerande oljeersättningsfond redan från den 1 januari nästa år. Hade inte utskottsmajoriteten trots att den lösningen varit fullt möjlig, skulle vi kanske ha övervägt reservanternas förslag. Men vi tror att man med en klar anknytning till industriverket och med utnyttjande av de resurser som finns där både skapar en från början fungerande oljeersättningsfond och bibehåller friheten att i framtiden lösa frågor som sammanhänger med ett mera omfattande energiverk – eller vad den nya organisationen nu skall kallas.

Anf. 80 NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Utskottsmajoriteten och herr Franzén är blåögda, men det är ju svenskt att vara blåögd. Vi skriver i dag den 16 december. Det var Lucia för några dagar sedan, och det är snart julhelg. Hur skall denna kommitté kunna fungera till nyåret? Det är något helt orimligt i den tanken. Vi har dock ett fungerande industriverk, som kan dessa frågor och som har resurser.

Anf. 81 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Vi har upprepade gånger sagt att också vi räknar med ett utnyttjande av det kunnande, framför allt av den bakgrundskunskap som finns inom industriverket i de frågor som det gäller. Vi menar att det bör vara fullt möjligt för organisationen att få ett flyt i verksamheten genom den kunskap och den verksamhet som finns inom industriverket.

Mom. 1–6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 140 för reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

13 § Besparingar i statsverksamheten, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkanden 1980/81:6 om besparingar i statsverksamheten, m. m. (prop. 1980/81:20) och 7 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 (prop. 1980/81:25).

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Anf. 82 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Trafikutskottets betänkanden 6 och 7 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 83 KURT HUGOSSON (s):

Fru talman! Regeringens s. k. sparplan har redan vid ett flertal tillfällen varit uppe till behandling i kammaren, och nu har turen kommit till den del av detta dokument som berör kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. Åtskilliga omdömen har fällts om denna proposition, och jag skall inte upprepa alla de negativa synpunkter som framförts i debatten. Jag är medveten om att man i det ytterst prekära statsfinansiella läge som landet hamnat i måste undersöka alla de möjligheter som står till buds för att spara och därmed medverka till att reducera det budgetunderskott som i den kommande budgetpropositionen enligt tidningsuppgifter beräknas uppgå till 70 miljarder kronor.

Men, fru talman, de förslag till besparingar som framförs i den s. k. sparpropositionen utgör till ringa del reella besparingar. Det handlar i stället om att övervältra kostnader på kommunerna, höja taxor och avgifter på olika samhällseliga tjänster, och det kan man ju alltid diskutera, men det är svårt att kalla sådant för besparingar. Ett annat genomgående tema i sparpropositionen är att man önskar försämra samhällsservicen för landets medborgare och då framför allt för de grupper i samhället som har det sämst och för vilka samhällsservicen i stället borde öka.

Fru talman! Kommunikationsministerns bidrag i sparpropositionen är ett slarvigt för att inte säga hafsigt ihopkommet dokument, som leder till de negativa konsekvenser som jag redan nämnt. Man har höjt priserna på järnvägen, och man aviserar att man skall fortsätta med detta för att komma till rätta med SJ:s stora underskott, som uppstått under den borgerliga regeringsperioden. Man riskerar därmed allvarligt den lågprissättning som man nyligen genomfört. Man vill inskränka servicen för glesbygdens folk och för dem som bor i våra skärgårdsområden genom att göra inskränkningar i färjeservicen. Man önskar avgiftsbelägga vissa färjor, och i propositionen diskuteras en privatisering av denna verksamhet. Man avser övervältra kostnader på kommunerna genom att reducera anslaget till statskommunala vägar i nästa budget med 50 milj. kr. Vidare menar kommunikationsminis-

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Besparingar i statsverksamheten, m. m. (TU)

tern att man snabbt skall lägga ner ett 60-tal av våra vägstationer, som svarar för servicen och underhållet av våra vägar. Därigenom åstadkommer man inte bara en försämrad service, utan de trafiksäkerhetsmässiga mål som riksdagen tidigare varit överens om kan inte heller hållas. Genom denna åtgärd och reellt minskade anslag för drift och underhåll av våra vägar kommer vägverket att tvingas friställa ca 900 L-tjänstemän och ca 1 000 R-tjänstemän, dvs. vägmästare och vägarbetare, på lokal nivå – sammanlagt nära 2 000 anställda.

Riksdagsbeslutet 1979 om trafikpolitiken innebar för vägväsendets del bl. a. att vägverket fick en grund att stå på för planeringen av den framtida väghållningen på någorlunda lång sikt. Beslutet innebar att riksdagen tog ställning till att driftverksamheten skulle drivas till en sådan nivå att vägnätet kunde hållas vid nuvarande kvalitetsnivå, dvs. så att någon kapitalförstöring av vårt vägkapital inte skulle äga rum.

Beträffande vägbyggnadsverksamheten innebar riksdagsbeslutet om trafikpolitiken med dess krav på ökad ambitionsnivå för investeringsplaneringen enligt vår tolkning att man, dvs. den borgerliga majoriteten, åtminstone var beredd att slå vakt om innehållet i de flerårs- och fördelningsplaner som, grundade på regeringens direktiv, hade upprättats och fastställts att gälla 1979–1988. I dessa planer utgör kravet på förbättrad trafiksäkerhet ett starkt argument. Satsningarna på det medelstora och mindre trafikstarka vägnätet av regionalpolitiska skäl är också markanta.

Vägverkets medelstilldelning för år 1981, dvs. året efter det trafikpolitiska beslutet, innebar att de riktlinjer som angivits i riksdagens beslut ej har följts. Beträffande driftverksamheten på det statliga vägnätet har 1980 års medelstilldelning räknats upp med ca 8,5 %. Eftersom man nu vet att fördyringen blir 13 % mellan 1980 och 1981 och eftersom man dessutom under 1980 och 1981 måste disponera ca 40 milj. kr. av driftmedel för den av Tjörnbrokatastrofen föranledda färjetrafiken kommer 1981 års driftanslag att i realiteten understiga 1980 års anslag med ca 238 milj. kr.

Eftersom såväl 1979 som 1980 års medelstilldelning med ett par hundra miljoner kronor per år understeg det belopp som erfordras för att vägnätet skall vidmakthållas, alltså för att inte någon kapitalförstöring skall äga rum, innebär förslaget för 1981 att vi avlägsnar oss ytterligare från möjligheterna att vidmakthålla vägnätet intakt. Detta är särskilt allvarligt med hänsyn till trafiksäkerheten och framkomligheten på våra vägar.

Innehållet i besparingspropositionen samt i regleringsbrevet innebär att anslagen till byggande av såväl statsvägar som statskommunala vägar under den närmaste femårsperioden kommer att mer än halveras i reala termer. Till detta kommer att en stor del av kostnaden för en ny Tjörnbro och för färja under byggnadstiden måste tas från ordinarie investerings- och driftanslag, om regeringsförslagen som vi nu har framför oss vinner riksdagens gillande.

I sparpropositionen och regleringsbrevet för nästa år har möjligheterna att utföra vägbyggnadsverksamhet med AMS-anslag eller konjunkturstimulerande medel icke med ett enda ord berörts. Vägverket håller som bekant,

efter riksdagens beslut om det, en beredskap av färdigprojekterade vägbyggnadsobjekt i landets olika delar för att vid behov kunna ta emot sådana medel.

Men, fru talman, nu verkar det trots en tilltagande arbetslöshet ha blivit ett totalstopp när det gäller medel från AMS till vägbyggandet. Under tidigare år har ca 500 miljoner per år kommit vägväsendet till del via denna kanal. Här har nu arbetsmarknadsministern som sagt satt totalstopp, trots att arbetslösheten ökar från vecka till vecka. Man kan verkligen undra vad som är orsaken till det.

Senareläggningen av flerårs- och fördelningsplaneobjekten innebär att ca 400 fler polisrapporterade trafikolyckor beräknas inträffa fram till 1985. Betraktas hela planperioden, dvs. t. o. m. 1988, stiger antalet polisrapporterade trafikolyckor som skulle kunna förhindras med en utbyggnad enligt planerna till ca 1 800. Det är alltså konsekvensen av sparplanen och regleringsbrevet. Vi går med öppna ögon att fatta ett beslut som enligt vad man kan beräkna innebär att antalet trafikolyckor kommer att öka med 1 800.

Ett 60-tal förbifarter som har planerats kommer att senareläggas, vilket innebär att redan hårt prövade tätortsinnevanare får vänta ytterligare ett antal år på förbättring av boendemiljö och trafiksäkerhet. Av dessa förbifarter kommer ca 30 över huvud taget inte att kunna påbörjas under planperioden, som sträcker sig till 1988.

Kraftiga nedskärningar av driftanslagen till vägväsendet har alltså varit nödvändiga vid utformandet av 1980 års budget. För 1981 års verksamhet måste ytterligare nedskärningar på ca 238 milj. kr. ske. Detta innebär att jämfört med 1980 måste år 1981 bl. a. följande inskränkningar av verksamheten ske:

Vi måste minska sandningen av våra vägar med 17 %, vi måste minska belägningsunderhållet ytterligare med 15 %, grusvägsunderhållet sjunker med 10 %, beläggningen av grusvägar måste vi minska med 25 % och de trafiksäkerhetsförbättrande åtgärderna måste minskas med 40 %. Detta innebär att t. ex. sandningen, som är viktig på vintervägarna, på det sekundära vägnätet i stort sett endast kan utföras punktvis i vägsål, i kurvor och på backkrön. Det är alltså ett hot mot trafiksäkerheten.

Fru talman! Sammanfattningsvis vill jag konstatera att de drastiska sänkningar av medelstilldelningen till landets väghållning som aviseras genom 1980 års regleringsbrev och genom besparingspropositionen kommer att få allvarliga konsekvenser, såväl kortsiktigt som långsiktigt, för väghållarens möjlighet att hålla vägnätet i det skick som samhället kräver.

Förslagen kommer troligtvis också att nödvändiggöra för vägverket att friställa personal, eftersom de stora reduktioner av medelstilldelningen som det kommer att bli fråga om inte kan klaras på annat sätt än genom friställning av personal. Det är omöjligt att klara detta genom naturliga avgångar och omplaceringar.

Vägverkets personalstat, som i dag består av ca 4 700 tjänstemän, fördelade på central, regional och lokal nivå, måste om förslagen går igenom

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

minska till ca 3 800 eller med 900 man. Personalstaten för s. k. R-tjänstemän på lokal nivå – det är huvudsakligen vägmästare och vägarbetare – uppgår i dag till ca 5 400. Denna personalgrupp måste minskas till ca 4 400, dvs. en minskning med 1 000 man. De riktpunkter som vägverket arbetar med för personalinnehavet år 1983 måste drastiskt sänkas.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag göra några korta kommentarer i anslutning till de reservationer som vi socialdemokrater har fogat till utskottsbetänkandet.

I reservation 1 säger vi nej till att ge kommunikationsministern en inblankofullmakt att vidta den organisationsförändring för vägverket som är beskriven på ett utomordentligt vagt sätt i propositionen.

Om man skall uppnå den besparingseffekt på 10–20 milj. kr. per år som antyds i propositionen, leder detta enligt uppgift i trafikutskottet av ledningen för vägverket till att uppemot 60 vägstationer måste plockas bort. Det skulle få kraftiga effekter på möjligheten att klara vägunderhållet och att på vintern hålla vägarna öppna i våra skogs- och glesbygdsområden, ty det är ju främst dessa områden som kommer att drabbas.

Det leder vidare, som jag redan sagt, till personalinskränkningar, dvs. friställning och omflyttning, vilket inte minst från regional- och arbetsmarknadspolitiska synpunkter är katastrofala följder för de här delarna av landet.

För oss socialdemokrater är det vidare otänkbart att medverka till ytterligare privatisering av denna del av vägverkets verksamhet. Vi vet att under de senaste åren har just kostnaderna för inhyring av maskiner och fordon ökat med 20 % per år. Fortsätter vi den utvecklingen, blir det allt mindre del av de medel som vi ställer till vägverkets förfogande som går till reellt vägunderhåll och vägservice i form av grusunderhåll, snöplogning och åtgärder för att minska trafikolycksfallsriskerna.

Fru talman! Vad jag nu har sagt innebär givetvis inte att vi socialdemokrater säger nej till att vägverkets organisation anpassas så att man kan genomföra en rationell och effektiv driftverksamhet. Detta innebär naturligtvis att även den lokala driftorganisationen till viss del måste förändras. Samhällsekonomiska hänsyn liksom berättigade krav på service inom olika delar av vägnätet nödvändiggör emellertid en omsorgsfull prövning av varje organisationsförändring. Detta krävde också riksdagen i samband med budgetbehandlingen i våras.

De nu aviserade förändringarna, utan något egentligt beslutsunderlag, skulle få förödande konsekvenser för såväl trafiksäkerhet som vägunderhåll. Det är inte heller godtagbart att eftersätta servicen på grusvägarna och tätortsvägarna. Direkt förödande för trafiksäkerheten är majoritetens skrivning om att man i tätortsområdena kan lägga ner vägstationerna och helt förlita sig på entreprenadverksamhet. Att avskaffa vägverkets lokala driftorganisation inom områden där vi har den högsta trafikintensiteten motsätter vi oss alldeles bestämt.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

I reservation 2 säger vi nej till de föreslagna försämringarna i färjeservicen

och indragningar av färjor. Vi accepterar inte heller en avgiftsbeläggning av färjorna och anser det helt uteslutet att man skall låta privata intressenter ta över vissa statliga färjor.

Förvisso finns det områden där man kan diskutera besparingar, men detta förslag är exceptionellt urbotat dumt. Att försämra servicen för människorna i glesbygden och i våra skärgårdsområden, det kan vi aldrig vara med om. Vägverket, som på kommunikationsministerns uppdrag undersökt möjligheterna att göra besparingar genom att minska färjeservicen, säger också blankt nej.

Men förvisso finns det, fru talman, möjligheter till långsiktiga besparingar på detta område, besparingar som också leder till förbättrad service och som samhällsekonomiskt sett är utomordentligt räntabla. Spara därför, herr kommunikationsminister, långsiktigt! Ersätt färjelederna där så kan ske med broar! Vägverkets inventering visar klart att det är den bästa besparing man kan göra långsiktigt. I rådande konjunkturläge med stigande arbetslöshet och sjunkande aktivitet inom byggsektorn och på anläggningsidan är det den typ av offensiva satsningar som bör komma till stånd. Vi har därför från socialdemokratisk sida föreslagit att 50 miljoner skall ställas till förfogande för brobyggen som omgående kan komma till stånd och som finns upptagna i flerårsplanerna och i långtidsplanerna. De broprojekt man bör starta med är följande:

En bro vid Bjursundsström i Kalmar län.

En bro över Liljedalssundet i Värmlands län.

En bro vid Brosundet i Skaraborgs län.

Broar mellan Bockholmen och Klädesholmen samt mellan Hamburgsund och Hamburgö i Bohuslän.

En bro mellan Ekhammar och Björksund i Sörmlands län samt broar vid Pitsundet, Anttis, Kuoksu och Killingi i Norrbottens län.

Dessa krav finns upptagna i reservation 2 och jag yrkar alltså, herr talman, bifall till denna reservation i alla dess punkter.

I reservation 3 säger vi från socialdemokraterna nej till en reduktion av anslagen på 50 miljoner till statskommunala vägar. Om anslaget för 1982 minskas med 50 milj. kr. i förhållande till 1981 års anslag leder det till sådana förskjutningar att de igångsättningar som kommunerna räknat med under nästa år enligt fördelningsplanen kommer i gång först 1984. Till detta kommer att vissa av objekten redan är i gång eller är så långt komna i planerings- och projekteringsarbetet att man inte kan stoppa dem utan stora kostnader för kommunerna. Kommunerna tvingas därför ta över statens kostnader för att fullfölja projekten. Man kan alltså inte, herr talman, binda sig för en neddragning av väganlagen på det föreslagna sättet utan att först ha låtit vägverket se på vilka effekter det leder till i gällande flerårsplaner. Från detta anslag kommer också bidragen till kollektivtrafiksatsningar, som vi från vår sida anser mycket angelägna. Jag yrkar alltså bifall till reservation 3.

Reservationerna 4 och 5 kommer senare i debatten att behandlas av Bertil Zachrisson och Birger Rosqvist, varför jag nu endast yrkar bifall till

desamma.

Slutligen vill jag, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till trafikutskottets betänkande nr 7 och som avser tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81.

I denna tilläggsbudget tar kommunikationsministern upp anslag till byggandet av en ny bro till Tjörn samt tillfälliga båt- och färjeförbindelser under byggnadstiden. De totala kostnaderna för detta beräknas uppgå till 210 miljoner, men statsrådet anvisar endast 135 miljoner för att täcka kostnaderna. Resterande 75 miljoner får inrymmas inom ordinarie anslag till drift och byggande av statliga vägar. Av de 75 miljoner som således skall inrymmas inom ordinarie medel utgör 40 miljoner driftmedel för bl. a. båt- och färjeförbindelserna.

Med hänvisning till vad jag tidigare sagt om den orimligt låga medelstilldelningen när det gäller driftanslagen kan vi socialdemokrater icke godta denna uppläggning, som ju innebär att Tjörnkatastrofen skall leda till ytterligare eftersatt vägunderhåll i andra delar av landet. Vi kräver därför en uppräknig av anslaget, i förhållande till regeringens förslag, med 40 mil. kr.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att en katastrof i Bohuslän inte får leda till ökade trafikolycksfallsrisker i andra delar av landet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar:

Anf. 84 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Redan i sparpropositionens inledning framhålls faran med att sänka trafikstandarden och underlåta att förnya trafikaneläggningar. Från vänsterpartiet kommunisterna instämmer vi i detta, och vi vill dessutom betona att kommunikationsverkens investeringar skapar en betydande marknad för svensk industri. Det finns ett gammalt ordspråk som säger att "snålheten bedrar visheten". Nedskärningar i den offentliga sektorn, och då inte minst på kommunikationsområdet, kan således bidra till en ytterligare försämring av ekonomi och sysselsättning.

Med utgångspunkt i vpk:s motion 1980/81:105 kommer jag här att framföra några synpunkter på propositionen och trafikutskottets betänkande nr 6, och jag börjar med vägväsendet.

Då det gäller vägverkets omorganisation kan det vara skäl att crinra om vad decentraliseringsutredningen påpekade i samband med sin granskning av vägverket. Utredningen säger: "Den kartläggning av det nuvarande vägplaneringssystemet som statskontoret gjort för vår räkning visar att vägverkets centralförvaltning ingriper i detaljarbetet under vägprojekteringen på regional nivå." Man fann vid denna kartläggning att också de regionala vägförvaltningarna var strängt upptagna med planering, antingen på planeringskontoret, kanslikontoret och driftkontoret eller inom gruppen för enskilda vägar. De personer som är sysselsatta inom administrationen tenderar att bli fler än de som är sysselsatta i praktiskt arbete med vägarna.

Vägstationer läggs ned och vägarbetarkåren skärs ned samtidigt som entreprenörer övertar alltmer av jobben. Detta förhållande kritiseras skarpt av facket.

Vi har i vår motion pekat på ett förhållande som verkligen fördyrar vägväsendet i vårt land – uppsplittringen av verksamheten på olika administrationer. Vi nämner därvid att AMS har en egen vägbyggnadsapparat. Det skulle kunna tilläggas att även domänverket och kommunerna har byggt upp egna resurser på vägsidan. I vissa Norrlandslän svarar AMS för uppåt två tredjedelar av vägbyggandet. Och som alla vet byggs vägarna inte under den tid då det ur ekonomisk synpunkt vore mest ändamålsenligt utan när situationen på arbetsmarknaden kräver det. Och det är inte säkert att de båda tidpunkterna sammanfaller. Var och en begriper att detta är ägnat att öka statens kostnader. Systemet försvårar samtidigt en långsiktig och enhetlig inriktning av vägbyggandet. En ryckig och kortsiktig verksamhet leder alltid till fördyringar i jämförelse med en långsiktig och rationell användning av såväl maskinutrustning som yrkeskunnig arbetskraft.

Utskottet försöker bortförklara våra synpunkter på denna uppsplittring med att "väg- och arbetsmarknadsverkens byggnadsorganisation i väsentliga delar har skilda funktioner och arbetsuppgifter". Men det håller inte, eftersom båda dessa verk har byggt upp egna resurser och egen administration för samma sorts arbeten, vilka till sist skall kontrolleras och godkännas av vägverket.

Vi gör alltså gällande att ett enhetligt vägbyggnadsorgan för hela landet skulle leda till besparingar och ökad effektivitet. Det går enligt vår mening att spara in genom att skapa en mera sammanhållen verksamhet. Detta är ett förhållande som under många år har påpekats av vägarbetarkåren.

Kurt Hugosson ställde nyligen frågan varför arbetsmarknadsstyrelsen får minskade anslag för sina vägbyggnadsprojekt. Förklaringen är inte så komplicerad. Inom AMS har man kommit underfund med att den sysselsättningskapande effekten blir allt mindre vid vägbyggande, och AMS visar därför mycket riktigt ett avtagande intresse för beredskapsarbeten av detta slag. Dagsverkskostnaderna anses bli alltför höga. Vill man verkligen spara in på vägsektorn måste den helt enkelt befrias från rollen som dålig regulator på arbetsmarknaden, en roll som f. ö. innebär att den ordinarie vägarbetarkåren minskas till förmån för tillfälliga, korta jobb med dålig trygghet. Det är enligt vår mening en slösaktig och ineffektiv ordning som landet för eller senare måste upphöra med. Vi kan inte fortsätta med den här splittrade ordningen i all oändlighet.

Regeringens idé att spara pengar genom att dra in färjeleder tycks följa regeln att de som redan har det besvärligt med kommunikationerna skall få det ännu sämre. Åtgärderna har inte bara skapat oro utan också skapat motståndskamp. I ett avseende tycks också motståndet och opinionen ha burit frukt, eftersom utskottet synes ha stannat för en skrivning som rimligen måste tolkas som ett avslag på departementschefens propåer om att avgiftsbelägga färjeturerna.

Då det gäller indragning av färjeförbindelser svävar utskottet på målet.

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Utskottet säger sig vara "tveksamt till lämpligheten". Men det finns anledning att nu av utskottet kräva klarare besked på denna punkt. Jag frågar därför utskottets talesman här: Kommer t. ex. färjeleden Hornö-Veda i Västernorrland att dras in? Den berörda befolkningen vill ha besked och vänder sig gärna till den representant de har i riksdagen för att få detta besked. Vad skall jag svara? Kommer färjeleden att dras in? Det vore värdefullt att få ett klart besked.

Så några ord om vägbyggnadsverksamheten och de av regeringen föreslagna inskränkningarna. Vi biträder här de synpunkter som framförs i reservation 3 och vill särskilt understryka vikten av medel för en förbättring av kollektivtrafiken, inte minst i tätorterna. Förslaget ger inte utrymme för någon rejäl satsning på detta område. Vägkostnaderna hör nära samman med vägnätets belastning. I många län dominerar det trafiksvaga vägnätet, bestående av lågbäriga grusvägar. Ofta anlitas detta vägnät för t. ex. timmertransporter, och det årliga anslaget är ofta otillräckligt för att ens tillnärmelsevis klara den s. k. vidmakthållandenivån, dvs. ge möjlighet att åtgärda den årliga förslitningen. Frågan om bärigheten blir det dominerande problemet för de vägansvariga.

I detta sammanhang vill jag hänvisa till vpk:s förslag om överförande av tung landsvägstrafik till järnvägarna. I motion 1979/80:547 föreslog vårt parti åtgärder för att åstadkomma en ur samhällsekonomisk synpunkt ändamålsenlig samverkan mellan lastbils- och järnvägstrafik, bl. a. genom utveckling av kombinationstransporter. I stället för en slösaktig konkurrens mellan bil och tåg måste idén med lastbärare och dragbilar mera bestämt utvecklas. En verksamhet i blygsam skala pågår redan, men här finns stora utvecklingsmöjligheter som är ägnade att minska trycket och därmed investerings- och underhållsbehovet på landsvägarna, i synnerhet i de fall landsväg och järnväg går parallellt, vilket ofta är fallet i vårt land. Landsvägsnätet klarar f. ö. inte ytterligare belastning utan enorma kapitalinsatser för vidmakthållande av bärigheten. I vår motion 1980/81:105 har vi i anslutning till frågan om SJ framhållit att överförandet av tung trafik till järnväg leder till besparingar, eftersom vägverkets kostnader för underhåll då kraftigt kan minska.

Herr talman! Jag vill övergå till att något kommentera förslagen beträffande statens järnvägar. I motion 1979/80:210 om upprustning av statens järnvägar har vänsterpartiet kommunisterna framfört sin grundsyn på järnvägens roll inom ramen för en helt ny trafikstruktur, vilken vi kortfattat beskrivit i motion 1979/80:193 om en ny trafikpolitik. Då det gäller åtgärder för att förbättra SJ:s ekonomi finns det all anledning att erinra om de samhällsekonomiska fördelarna med järnvägstransporter.

Såväl vad gäller trafiksäkerhet som vad gäller miljö- och energihushållning är fördelarna för samhället med en ökad järnvägstrafik helt styrkta. Jag vill än en gång framhålla – och det är dokumenterat i officiella utredningar – att ett konsekvent utnyttjande av järnvägen för långväga tunga transporter skulle innebära minskade krav på anslag till vägnätet, eftersom detsamma avlastas de mest krävande trafikdelarna. En sådan trafikpolitisk strategi skulle dels medföra sparsamhet med resurser, dels innebära möjlighet att på

sikt eliminera SJ:s bokföringsmässiga underskott.

Tidigare års försummelse när det gäller SJ:s investeringar har medfört ett stort ackumulerat behov av förnyelse. Men även inom SJ kan en mindre byråkratisk organisation ge ökad effektivitet och slagkraft. Den av personalorganisationerna sedan många år krävda omorganisationen med bl. a. två i stället för nuvarande tre nivåer i företaget har kommit i gång i form av Verksamhetsorganisation 80, VO 80. Denna har förhoppningsvis förutsättningar att ge SJ en bättre organisationsstruktur, eftersom man dragit in folk från basarbetet för att de skall medverka i planeringen.

Både i propositionen och i betänkandet talas på många ställen om vikten av rationaliseringar och minskad personal. SJ:s personal har sedan 1951 praktiskt taget halverats. Det har skett en minskning från 74 000 anställda till 38 000 anställda år 1979. Denna hårda neddragning av personalantalet samt bristen när det gäller nyrekrytering har i dagsläget skapat stora problem.

Av 3 800 lokförare går 2 300 i pension under de närmaste sex åren. Allt oftare måste tåg inställas, inte bara på grund av lokbrist utan även på grund av brist på personal. Då nu rekrytering och utbildning av ny personal plötsligt måste forceras fram – samtidigt som järnvägen får ökade trafikuppgifter – inträffar en kris i verksamheten. Materielen utnyttjas inte på ett tillfredsställande sätt. Således händer det att hundratals lok och personvagnar står stilla i brist på kapacitet för reparationer och underhåll. Brister när det gäller organisationen och resurser liksom ambitionen att minska personal i tron att det är vägen till bättre resultat får alltså i stället negativa effekter med dåligt utnyttjande av kapital och dessutom sämre kvalitet på servicen. Detta tar sig bl. a. uttryck i en kroniskt dålig tågföring.

Bl. a. av dessa skäl ställer sig vpk avvisande till den i propositionen framförda grundtanken att effektiviteten på ett enkelt sätt skulle bli bättre genom att personalstyrkan nedbringades. I stället bör den tekniska upprustningen i syfte att rationalisera betraktas som en möjlighet att avlasta en redan hårt pressad personal.

I det läget talar utskottet om återhållsamhet med nyrekrytering. Då vill jag fråga utskottets talesman: Gäller den återhållsamheten lokförarna? Gäller den tågpersonalen, gäller den verkstadspersonalen? Eller vilken personal gäller den? Den personal som sliter på tåg och stationer samt i verkstäder vill gärna ha ett svar. Som fackligt engagerad får jag ofta frågor om detta. Därför vore det verkligen bra om jag härifrån kunde vidarebefordra vad utskottet menar med sin personalindragning.

Då det gäller SJ:s långsiktiga investeringar förordar nu regeringen och utskottet den av departementschefen föreslagna investeringsramen. Härigenom riskerar man nedskärningar, som enligt SJ kan bli omfattande. Bl. a. kan dessa nedskärningar drabba det s. k. trafiksvaga nätet. Är man inom utskottet medveten om att exempelvis upprustningen av inlandsbanan riskeras?

Av SJ:s reaktion på den från departementets sida tänkta investeringsplanen framgår det tydligt att man varnar för att det program som gäller det trafiksvaga nätet inte kan genomföras. Jag vill därför veta om man inom

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten.
m. m. (TU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

utskottet verkligen har klart för sig att en långsiktig investering av det slag som man här förordar också får negativa konsekvenser när det gäller de bandelar som man tidigare har varit beredd att framhålla som värda att satsa på, t. ex. inlandsbanan.

Vpk förordar SJ:s huvudalternativ som varande det mest realistiska och det mest offensiva. Vi har också noterat att departementschefen nu medger i propositionen att leasing av material medför högre räntekostnader än finansiering över budgetanslaget. Det har vi sagt tidigare, och det är bra att vi nu har vunnit förståelse för denna tanke.

Då det gäller taxepolitik och prissättning anser vi att dessa medel kan vara verksamma för att uppnå en samhällsekonomiskt nyttig trafikstruktur. Men taxeinstrumenten måste användas med största varsamhet, varvid företagsökonomiska aspekter nog måste vägas mot samhällsekonomiska effekter. Dessa grundtankar återfinns f. ö. i 1979 års trafikpolitiska beslut. Enligt vår mening kan en strukturplan inte enbart fixeras till den företagsekonomiska lönsamheten, vilket synes vara den dominerande tanken bakom propositionen. Vi riskerar då, herr talman, ett återfall till den trafikpolitik som var vägledande före 1979 års trafikbeslut.

Herr talman! Sedan några ord om betänkandets förslag beträffande sjöfarten. Då det gäller uppläggning av ytterligare en isbrytare i beredskap, förutom Thule, vill vi inte tillstyrka en sådan åtgärd, eftersom vi önskar full garanti för Norrlandshamnarnas öppethållande även under svåra isförhållanden. En ytterligare press på återstående isbrytarkapacitet kan medföra negativa ekonomiska konsekvenser, och då gör man ju ingen inbesparing.

På samma sätt anser vi att förslaget om att avgiftsbelägga isbrytartjänster i syfte att skapa incitament för minskning av anspråken på isbrytartjänster kan innebära risker. Tvärtom kan incitament skapas för att spara på åtgärder för driftsäkerheten, men driftsäkerheten måste prioriteras.

Låt mig, herr talman, till slut nämna något om förslaget att dra in bidraget till sjöfolkets fria hemresor. Vpk röstade för det 50-procentiga bidraget i samband med behandlingen av den sjöfartspolitiska propositionen. I princip anser vi att redarna skall svara för denna sjöfolkets resekostnad, men tyvärr synes inte garantier kunna skapas för att så blir fallet. Då kan sjöfolket drabbas av en försämring, och vi motsätter oss därför ett borttagande av statsbidraget i enlighet med vad utskottet föreslår.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion 1980/81:105 i anslutning till utskottets hemställan under rubriken Vägväsendet punkterna 1 och 2 a, under rubriken Statens järnvägar punkt 1 och under rubriken Sjöfart punkterna 1 och 2 samt under rubriken Postväsendet punkt 2.

Med hänvisning till trafikutskottets betänkande 1980/81:7 motsätter vi oss förslaget att med 40 milj. kr. minska vägverkets driftanslag för byggande av statliga vägar. Här stöder vi reservationen.

Anf. 85 RUNE TORWALD (c):

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Herr talman! Jag avstår ifrån att mera ingående kommentera Kurt Hugossons och Sven Henricssons utförliga kommentarer beträffande konsekvenserna av nedskärningar av vissa vägenslag, som aviseras i den aktuella propositionen. Vi får ju möjlighet att diskutera detta mera i detalj, när vi skall ta ställning till budgetpropositionens förslag på dessa punkter. Låt mig bara helt stillsamt notera, att trots vissa farhågor av samma slag i våras, då vissa vägenslag skars ned, har ju faktiskt utvecklingen varit den att vi i år torde få de bästa trafiksäkerhetssiffror som vi någonsin har haft.

Låt mig sedan säga några ord om utskottets behandling av tänkbara besparingsåtgärder i fråga om färjetrafiken. Kommunikationsministern har i propositionen redovisat förhoppningar om att man genom besparingsåtgärder, vilka endast får medföra ringa olägenhet för bygden, skulle kunna spara 15 milj. kr. i den statliga färjeverksamheten. Av vägverkets redovisning framgår klart, att detta inte är möjligt om man håller fast vid förutsättningen "ringa olägenhet för bygden".

Låt mig därför redovisa vad utskottet anför på s. 6-7 i sitt betänkande TU 1980/81:6:

"Utskottet har i och för sig inte något att erinra mot att – på detta liksom på andra områden – besparingar görs där så kan ske utan större olägenheter. Såsom framhållits i motionerna kan de föreslagna åtgärderna dock såväl i kommunikationshänsende som i övrigt innebära kännbara försämringar för människor i glesbygder och sådana som redan nu har sämre kommunikationer än andra. Det kan sålunda bli svårare för dem att på lika villkor delta i sin kommuns politiska och kulturella liv. De kan vidare åsamkas kraftigt ökade kostnader för arbetsresor m. m. Även kommuner och landsting kan få väsentligt höjda kostnader för exempelvis skolskjutsar och färdtjänst.

Från rent samhällsekonomiska synpunkter synes de föreslagna åtgärderna även i övrigt kunna innebära försämringar.

Mot bakgrund av det anförda ställer sig utskottet tveksamt till lämpligheten av att indragningarna – på det sätt som föreslås i propositionen – genomförs. Utskottet kan för sin del tillstyrka att så sker *endast* i de fall detta *uppenbarligen medför ringa olägenhet för bygden*.

Frågor om indragningar eller tidtabellsändringar skall vidare – såsom hittills – avgöras efter samråd med berörda länsstyrelser och kommuner.

Utskottet ställer sig också – liksom vägverket – avvisande till att avgiftssystem för viss färjetrafik införs.

Utskottet förutsätter slutligen att bedömningen av den inventering av sparmöjligheterna inom färjetrafiken, som av vägverket gjorts, snart möjligt redovisas för riksdagen.

Vad utskottet nu anfört bör av riksdagen ges regeringen till känna."

Som vanligt – nödgas jag säga – har i anslutning till sparpropositionen väckts ett antal motioner med krav på brobyggen på olika håll i landet. Tidigare har sådana motionskrav alltid avvisats av eniga utskott. Låt mig bara redovisa hur motioner om byggande av bro vid Bjursunds ström behandlats vid några tidigare tillfällen.

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

I motion 1979/80:923 av Ivan Svanström m. fl. krävdes en tidigareläggning av Bjursundsbron. I TU 1979/80:9 anför ett *enigt* utskott på s. 15 avslutningsvis följande med anledning av denna och ett antal andra motioner med liknande yrkanden: "då även de av motionärerna aktualiserade projekten enligt utskottets uppfattning bör prövas i den för handläggning av vägärenden m. m. stadgade ordningen avstyrks de nämnda motionsyrkandena".

I motion 1978/79:462 av Ivan Svanström och Torsten Gustafsson krävs att regeringen prövar möjligheterna att snarast bygga en bro i betong, alternativt stål, vid Bjursund. I TU 1978/79:11 avstyrker ett *enigt* utskott på s. 17 denna och ett antal liknande motioner på samma grunder som i nyss återopade betänkande TU 1979/80:9.

I motion 1975/76:326 av herrar Svanström och Andersson i Nybro begärs bl. a. att en bro snarast möjligt skall byggas vid Bjursunds ström. I TU 1975/76:11 avstyrker utskottet på s. 18 bl. a. nyssnämnda motion med följande formulering:

"Under hänvisning till vad utskottet sålunda anfört samt då enligt utskottets uppfattning de av motionärerna aktualiserade frågorna bör prövas i den för handläggning av vägärenden stadgade ordningen avstyrks motionerna i fråga."

I motion 1973:485 av herrar Svanström och Andersson i Nybro krävs bl. a. att en bro byggs vid Bjursunds ström. Även då – med en socialistisk majoritet i utskottet – avstyrktes denna och en rad andra motioner med liknande yrkanden av ett *enigt* utskott i TU 1973:1 på s. 7–8 under hänvisning till gällande regler för handläggning av vägärenden.

Herr talman! Mot denna bakgrund är det knappast förvånande att utskottsmajoriteten avstyrker såväl Bjursundsmotionen som de övriga bromotionerna under hänvisning till att vi anser att de aktualiserade projekten bör prövas i den för handläggning av vägärenden stadgade ordningen.

Vad som däremot kan ha föranlett socialdemokraterna att i utskottet nu reservera sig mot beslutet är gåtfullt. För det kan väl ändå inte vara så enkelt att anledningen är den att på dessa motioner i år råkar socialdemokraterna vara undertecknare?

Rolf Sellgren kommer att kommentera järnvägsavsnittet, varför jag förbigår dessa frågor i detta inlägg.

När det gäller pågående organisationsöversyn inom vägverket, vill jag – när det gäller den centrala och regionala organisationen – bara understryka, att utskottet kräver att eventuella ändringsförslag snarast kommer att underställas riksdagens prövning.

Beträffande den lokala organisationen inom vägverket vill jag till protokollet läsa in ett avsnitt av vad utskottet anför på s. 4 i betänkandet: "Utskottet vill med anledning härav framhålla att vid den fortsatta prövningen bör tillses att vägstationerna få en i möjligaste mån lämplig lokalisering för att klara grusvägsservicen. För att klara dagliga livsmedels- och skogstransporter, skolskjutsar etc. framstår det som mycket angeläget

att trygga en godtagbar grusvägsstandard året runt. Beträffande vinterväghållningen i tätorter får då möjligheterna prövas att i ökad utsträckning utnyttja entreprenörer.”

Med detta vill utskottet ha sagt att när medelstilledningen är knapp, så måste den lokala organisationen vara så uppbyggd och baserad att den på bästa sätt kan klara det viktiga grusvägsunderhållet, som måste pågå sju till nio månader om året. Vinterväghållningen i tätorterna pågår ju mycket kortare tid och kan – såsom redan sker på många håll – utan egentlig olägenhet klaras med hjälp av entreprenörer.

När det gäller reservationerna 3, 6 och 7 nöjer jag mig i övrigt med att hänvisa till utskottets skrivning i dessa frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet 1980/81:6 på alla punkter.

I betänkandet 1980/81:7 behandlas tilläggsbudget I med vägverksanslag för fyra olika ändamål, varav ett avser ett återuppförande av den nedseglade bron över Askeröfjorden vid Tjörn. Det är ju uppenbart att sådana katastrofer får stora ekonomiska konsekvenser för flertalet samhällssektorer. Man kan givetvis ha olika uppfattning om hur mycket som skall bäras av vägbyggnadssektorn. Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning att göra någon annan bedömning än den som regeringen gjort och som innebär att ungefär en tredjedel av den totala kostnaden får täckas genom omfördelning av andra insatser inom vägverkets ansvarsområden. Jag ber att även här i övrigt få hänvisa till utskottets skrivningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till alla punkter i hemställan i betänkandet 1980/81:7.

Anf. 86 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att herr Torwald inte vill kommentera konsekvenserna när det gäller driftunderhållet på vägsidan, för det är ju rent förödande att vi får en utveckling som innebär att vi på två år tappar mer än 400 miljoner för att bibehålla vägkapitalet i reala termer. Jag säger detta mot bakgrund av det beslut som vi fattade i riksdagen i samband med behandlingen av trafikpolitiken 1979, då herr Torwald var med om att skriva följande: ”Underhållet måste hållas på en sådan nivå att någon kapitalförstöring inte sker och måste vidare ges en inriktning mot en ökad trafiksäkerhet. Den fortsatta planeringen bör således utgå från en högre ambitionsnivå när det gäller vägbyggandet.”

Jag förstår att herr Torwald vill glömma detta i dag och inte vill kommentera det.

Jag vill beträffande färjeverksamheten framhålla att det är bra att utskottsmajoriteten säger nej till privatisering och avgiftsbeläggning. Men vi hade väntat oss att utskottsmajoriteten direkt skulle avstyrka propositionen i den här delen. I varje fall hade vi väntat oss att centerpartiets representanter, som säger sig företräda glesbygdens och skärgårdens folk, skulle säga nej till den här typen av besparingar. Vi bedrog oss emellertid, och nu har herr Torwald läst upp en mängd olika utskottsbetänkanden från olika år, där vi

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

avstyrkt enskilda motioner. Men, herr Torwald, för ett par år sedan hade vi något som kallades stålbroprojektet. Då beslutade vi bl. a. att vi skulle plocka fram Stallbackabron, och vi tog fram ytterligare broprojekt genom att använda AMS-medel. I det konjunkturläge som vi befinner oss i och då vi behöver göra besparingar på sikt anser vi att vi självfallet skall ta fram de projekt som finns färdigplanerade. I dessa fall finns det också klara krav i riksdagen, och vi utgick från att vi skulle få stöd av alla de borgerliga representanter som under tidigare år i riksdagen och i länsstyrelsen har krävt att de här broarna skall byggas.

Vidare är det ganska avslöjande att Rune Torwald inte med ett enda ord vill närmare kommentera konsekvenserna för glesbygden av den här organisationsöversynen. Hur man än vrider och vänder på saken, finner man:

För det första att ett 60-tal vägstationer, lokaliserade till glesbygden och Norrland, på grund av regeringsförslaget som Rune Torwald tillsammans med sina centerpartistiska vänner accepterat i alla dess punkter, måste försvinna under de närmaste åren.

För det andra att förslaget leder bl. a. till försämrat grusvägsunderhåll. Det innebär att vi inte kan förse våra grusvägar med beläggning och att det, i händelse av snöfall, kommer att ta åtta timmar innan man över huvud taget kan komma ut och ploga vägarna i glesbygden. Detta accepterar Rune Torwald.

För det tredje – och jag noterar att Rune Torwald icke med ett ord berör det – att man vill ge regeringen en in blanco-fullmakt att pruta 50 milj. kr. på det statskommunala vägnätet. Men när vi behandlade denna fråga i våras stod Rune Torwald här och utlovade att anslaget skulle ökas i kommande budget och att vi därifrån skulle kunna göra ökade satsningar på kollektivtrafiken.

Jag förstår att Rune Torwald inte vill kommentera det här, eftersom han tidigare har gett sådana utfästelser. Jag tycker det är ganska avslöjande hur centerpartiets representant har tvingats att kapitulera för moderaterna i kommunikationsdepartementet.

Anf. 87 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Vi är väl alla medvetna om att sparpropositionen medför en dubbling av riksdagens budgetarbete – det är ju att gå igenom samma sak två gånger: först får vi göra det nu och sedan får vi göra det i januari.

Eftersom det är ont om tid har jag begränsat mig till att i det här sammanhanget ställa en enda fråga till Rune Torwald. Jag kan inte se någon skillnad mellan propositionens skrivning beträffande färjeverksamheten och utskottets skrivning. I propositionen står att man skall kunna dra in färjor där det medför ringa olägenhet för bygden. Utskottet använder samma uttryck: ringa olägenhet för bygden. Därför är det berättigat att ställa frågan, vad vi skall svara berörda människor. Vad skall jag svara t. ex. dem som använder färjeleden Hornö–Veda – de trakter där jag har mina väljare – när de frågar: Innebär det här beslutet att vår, som vi tycker, angelägna färjeled är räddad?

Kan jag svara dem att den är räddad, Rune Torwald, eller skall jag säga att beslutet innebär att den fortfarande är hotad av indragning? Jag nöjer mig med den frågan.

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Anf. 88 RUNE TORWALD (c) replik:

Herr talman! Låt mig först notera det ganska säregna förhållandet att en ledamot i vägverkets styrelse anser att man när det gäller enskilda vägprojekt skall kunna frånga den handläggningsordning som har varit den normala, dvs. att alla de här projekten skall prioriteras på ett speciellt sätt och att detta skall ske i vägverkets regi. I de fall Kurt Hugosson anför har ju initiativen i regel kommit från vägverket – det har mig veterligt icke i något fall varit någon enskild motion i riksdagen som lett till att medel har anvisats till någon speciell bro, utan prövningen har då redan skett genom kontakter mellan regeringen och vägverket.

När det gäller glesbygdsvägarnas plogning påstår Kurt Hugosson att den skulle försämrats om propositionen vinner bifall. Men det är snarare tvärtom så, att enligt utskottsmajoritetens skrivning är denna plogning en av de angelägna åtgärderna. Är det ont om pengar så måste man först och främst tänka på att glesbygdsvägarna skall hållas öppna och i stånd. Det är där vi har de dagliga livsmedelstransporterna, skolskjutsarna och allt annat. Det är alltså vägverkets skyldighet att tillse att de vägarna fungerar. Det kan visserligen innebära att standarden på dessa vägar inte kan bli särskilt hög, men att de skall hållas öppna och farbara är alldeles uppenbart. Det kan, som sagt, innebära att vi inte får så mycket svarta vägar som vi skulle ha önskat oss.

När det till sist gäller frågan om färjor kan riksdagen inte ta ställning till enstaka färjelinjer – och riksdagen har aldrig tagit ställning till sådana. Det är även där förhandlingar mellan vägverket, länsstyrelse och andra organ. Jag kan naturligtvis inte säga vilken situation den eller den färjan råkar ha som avgör om den skall vara kvar eller inte. Mycket talar ju för att flertalet färjor har sådan struktur att de inte kan avvecklas, eftersom riksdagen samtidigt har ställt kravet att en avveckling inte får innebära annat än ringa olägenhet för bygden. Men det är naturligtvis inte möjligt för oss att peka ut hur situationen är vid varje enskild färja, utan Sven Henricsson får försöka att på det lokala planet ta reda på vad förhandlingarna leder fram till.

Anf. 89 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Det är, Rune Torwald, på intet sätt förvånansvärt att en ledamot av vägverkets styrelse talar sig varm för att vi skall bygga de här broarna. Låt mig läsa upp vad generaldirektören sade vid sitt besök i trafikutskottet: "Enligt vägverket bör de höga kostnaderna för färjdriften mötas genom en extra satsning på en del broprojekt, som ersätter färjor. Ett tiotal sådana objekt har en samhällsekonomisk avkastning på över 15 %." Det är just de broarna vi har föreslagit. Därför är det mycket egendomligt att man nu av formalistiska skäl skall avvisa detta. Att herr Torwald inte har någon känsla för sysselsättningsproblemet kan jag till nöds begripa. Men att

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

han av formalistiska skäl säger nej till broprojekt som herr Torwald och många av hans partivänner i länsstyrelser och i riksdagen fört fram krav på är för mig helt obegripligt.

Sedan vill jag erinra herr Torwald om att när vi diskuterade varvsfrågorna för några år sedan, så ansåg herr Torwald att vi skulle tidigarelägga en massa broprojekt, eftersom varven då skulle få möjligheter att bygga.

Sedan måste jag få återkomma till det här med trafiksäkerheten och driftunderhållet av våra vägar. Det är ett rent häpnadsväckande uttalande som herr Torwald gjort i dag. Han säger att trots att driftanslagen har urholkats, så kommer vi under 1980 att få en av de bästa trafiksäkerhetssituationer vi haft. Skall man dra någon slutsats av herr Torwalds uttalande skulle vi över huvud taget sluta att satsa på trafiksäkerheten genom vägunderhållet.

Sedan säger herr Torwald att vi får satsa våra resurser på glesbygden. Innebär detta, herr Torwald, att vägverket i våra tätortsområden, som har 90 % av trafiken, inte skall bry sig om vägunderhållet och inte bry sig om att hålla vägarna öppna under vintertid?

Det är ju ändå så att i det trafikpolitiska beslutet år 1979 har riksdagen – såvitt jag vet har riksdagen ännu icke upphävt detta beslut – dragit upp riktlinjer som vägverket skall arbeta efter i sin driftverksamhet. En styrande faktor – och kanske den viktigaste – är att man skall se till att hålla trafikolycksfallsriskerna nere. Man skall slå vakt om vägkapitalet, och man skall se till att vi har en god framkomlighet. Det är utifrån de utgångspunkterna som vägverket har att hantera de begränsade medel som nu ställs till dess förfogande.

Anf. 90 RUNE TORWALD (c) replik:

Herr talman! Det står trots allt vägverket fritt att inom sina ramar prioritera de broar det gäller, om verket finner detta lämpligt. Om det ger den bästa avkastningen att bygga dessa broar, skall verket naturligtvis satsa på det, så att man kan slippa färjetrafik och driftsvårigheter. Det är något som herr Hugosson som ledamot av vägverkets styrelse har stora möjligheter att påverka. Det finns alltså på den punkten inget motsatsförhållande mellan oss. Vad det gäller är att det inte är riksdagen som skall göra detta.

Kurt Hugosson pekade på att jag sagt att vi skulle tidigarelägga vägprojekt för att sysselsätta varven. Ja, det sade jag, men jag pekade inte ut några vägprojekt, för jag ansåg att det skulle vara vägverkets uppgift att komma fram till vilka broar man i första hand skulle inrikta sig på.

När det är ont om pengar får man vidare i första hand prioritera insatser för framkomlighet och andra åtgärder som är nödvändiga för att trafiken skall fungera, i andra hand standardhöjande insatser. Framkomligheten i glesbygden är ett livsvillkor för att näringslivet och livsmedelsförsörjningen skall kunna fungera. Det är inte tillräckligt att ha aldrig så väl fungerande trafikleder inne i städerna, såvida vi inte får in mjölken dit varje dag. Då kommer man från städerna snart att tala om att vi får avstå från att i Göteborg, i Stockholm och på andra håll bygga en del stora trafikmaskinerier

med planskilda korsningar osv., som skulle dra enorma kostnader och i stället får koncentrera oss på att se till att vägnätet i stort fungerar.

Andre vice talmannen anmälde att Kurt Hugosson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 91 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Riksdagsbeslutet 1979 om den nya trafikpolitiken innebar för järnvägens del en vändning. För det första så skulle enligt beslutet ett samhällsekonomiskt synsätt prägla järnvägens trafikarbete och inte snäva lönsamhetsmål. För det andra skulle järnvägen ges en mycket mera central roll i trafikarbetet. För det tredje skulle gods föras över från landsvägstrafik till järnvägstrafik. Och för det fjärde skulle en långsiktig investeringsplan göras upp för att förnya SJ och möta nya trafikkrav.

Detta rådde det mycket stor enighet om. Men vad har de borgerliga regeringarna gjort för att förverkliga det? Inte ett dugg. Tvärtom fortsätter med växande styrka den urholkning av SJ:s ekonomi som inleddes 1976.

Krisekonomin präglar ju f. n. hela vårt samhällsliv. Vanskötsel av sällan skådat slag präglar samhällsekonomin. Detta leder lätt till en stor nonchalans mot vad som kan uppfattas som detaljer i den miljardrullning som pågår. Efter 1976 har SJ emellertid fått ett ackumulerat underskott på mer än 2 miljarder. Investeringsprogrammet är eftersatt. De satsningar som görs är ofta illa planerade.

Personalen är överansträngd till bristningsgränsen. Vore det inte för dess stora solidaritet med företaget skulle situationen vara ännu värre. Stora brister i säkerhetsplaneringen har avslöjats i samband med de senaste olyckorna. Personalen är tröttkörd. Bristen på lokförare, som är en följd av usel personalplanering, orsakar nästan dagligen förseningar och svåra störningar i tågföringen.

Svensk allmänhet är tålig. Men man behöver inte vistas länge på Stockholms Central eller åka särskilt långt på tåg för att uppleva hur det jäser. Visst är lågpriset bra, men måste vi för den skull behandlas som boskap när vi åker tåg? Pendeltågseländet är nu i full sving igen i Stockholms förortstrafik.

Ett bra sätt att se till att Sverige fungerar är att se till att folk kan komma i tid till jobbet. I det här huset är SJ numera en visa. Här hålls knappt ett sammanträde utan att någon kommer för sent på grund av tågförsening.

Kritiken mot SJ är i dag massiv, och även om SJ:s ledning får ta på sig en del av ansvaret, så är huvudorsaken till krisen regeringens vanskötsel av SJ:s ekonomi.

Vi har från socialdemokratiskt håll länge krävt en stark förbättring av investeringsverksamheten och en bättre långtidsplanering. Det har vi avhånats för här i kammaren. Nu kryper regeringen så till vida till korset att den medger behovet av en strukturplan och en reell höjning av investeringarna. Men vad är det löftet värt i dessa tider? Med en inflation på 14 % kan Ulf Adelsohn då garantera att vi i januari får en påspädning av SJ:s

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

investeringar på bortåt 20 %? Det är ju vad som krävs för att klara både inflationsskyddet och löftet om 5 % reell förbättring.

Jag misstänker att det blir dåligt med pengar. I stället skall antagligen taxorna höjas kraftigt. I känd gårdfarihandlarstil lockar man folk med lågpriser, och när de väl gjort sig beroende av järnvägen kommer prishöjningarna slag i slag. Den andra metoden som skall användas, utöver taxehöjningar, är tydligen rationaliseringar på personalsidan. Det innebär en ännu hårdare personalpolitik. Det departementschefen skriver om rationaliseringar, t. o. m. stora rationaliseringar på olika områden, är mycket illavarslande. Är det meningen att tågen skall gå obemannade till slut?

Till detta kommer oron över de många svåra olyckorna. Den oron måste mötas med kraftigt ökade säkerhetsinvesteringar. Men om det skall ske på bekostnad av andra investeringar flyttas ju bara problemen från ett område till ett annat. Låt mig i det här sammanhanget på nytt fråga kommunikationsministern: Varför tillsätter inte regeringen en opartisk kommission för att utreda olyckorna? SJ:s generaldirektör har införd trafikutskottet välkomnat en sådan utredning. Varför bromsar regeringen detta? Jag vill gärna ha besked.

Jag vill också säga några ord till de borgerliga företrädarna i utskottet. Känner ni inte ett dugg blygsel för det ohämmade dubbelspel ni bedriver inför svenska folket? Ena året fattar ni i full enighet med oss socialdemokrater viktiga principiella och praktiska beslut för att ge järnvägen en bättre ställning. Andra året är ni beredda att skrinlägga alltihop. Nu skall SJ tillbaks till den gamla ordningen igen med nedmontering av glesbygdsservice och regionala tjänster och koncentration till de lönsamma delarna av nätet. Ni har t. o. m. mage att låtsas som om de uttalanden som departementschefen gör i den s. k. sparpropositionen är helt i linje med 1979 års beslut. Varför i all sin dar skall man då fatta nya beslut och göra nya uttalanden?

Moderaterna är åtminstone lätt generade och skyller på samhällsekonomin. Men centerpartister och folkpartister är helt skrupelfria i sitt dubbelspel. Inte är det underligt om folk förlorar förtroendet för politiken under sådana förhållanden – om det som var svart ena året blir vitt nästa.

Vad skall vi då göra?

Ja, för det första skall vi se till att säkerhetsinvesteringarna vid SJ ökas kraftigt och snabbt. Det är vår skyldighet att se till det med tanke på de brister som avslöjats. Vi skall påskynda införandet av ATC och kommunikationsradio, förnya SJ:s lok-, person- och godsvagnar. Hela vagnmaterialet är i behov av en kraftig upprustning med tanke på de krav som den nya trafiken ställer, och de löften vi har utställt om en förbättrad kollektivtrafik för resenärerna. Förtroendet för SJ hos företag och allmänhet måste återställas. Det gäller att förbättra regulariteten i tågföringen och återskapa tilltron till järnvägen som ett säkert transportmedel. Av särskild vikt är det att se över godstrafikutrustningen. Debatten om SJ blir ofta bunden till betraktelser om persontrafiken, men i själva verket är godstrafiken väl så intressant ur utvecklingssynpunkt för SJ:s del. Nu är åtskilliga av godsvagnarna omoderna

och i det närmaste oanvändbara. De passar inte dagens transportteknik. I dag tvingas SJ att avstå från lönsamma transporter på grund av brist på lämpliga godsvagnar. Utnyttja därför svensk industri! Planera investeringarna så att den svenska industrins kapacitet utnyttjas på ett effektivt sätt! Förnyelsen av person- och godsvagnar skall ske genom beställningar hos svensk industri. Även nya banor är av stort intresse i de områden där trafiken kan väntas utvecklas. Det är utomordentligt bra arbeten att sätta i gång i en lågkonjunktur som den vi har just nu, precis som de broprojekt som alldeles nyss har diskuterats. I morgon skall vi här i kammaren diskutera ett annat sådant intressant projekt, nämligen ett nytt spår ut till Arlanda. Men det finns flera andra ställen där SJ:s spårkapacitet behöver höjas. Jag behöver bara erinra om den sorglustiga behandling som regeringen gett frågan om ett nytt spår mellan Älvsjö och Järna och den brist på handlingskraft som visats inför västkustbanans utomordentligt svåra situation.

Fru talman! Det är inte bra när riksdagen far med tvektan. Det kommer vi att göra i dag, om vi biträder majoritetens beslut om en ny inriktning av SJ:s verksamhet. Så sent som 1979 fattade riksdagen beslut om att ge SJ en samhällsekonomisk inriktning och en betydligt bättre struktur för att svara mot de differentierade transportbehov som finns i landets olika delar. Nu skall åter järnvägen koncentreras till sina lönsamma delar, och satsningarna skall främst göras i affärsbanedelen. Det kommer att drabba glesbygd och avlägsna regioner hårt. Men det drabbar framför allt tilltron till politikerna, att vi ett år säger ett och nästa år ett annat.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna. Att följa de reservationerna innebär att riksdagen står fast vid det beslut som fattades 1979.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 92 ROLF SELLGREN (fp):

Fru talman! I propositionen om besparingar i statsverksamheten ges frågorna kring statens järnvägars verksamhet stort utrymme. Den strukturplan som redovisas har tillkommit efter 1979 års trafikpolitiska beslut. Kammarens debattid är emellertid mycket pressad just nu, och jag förutsätter att frågan får utrymme för en djupare debatt i samband med behandlingen av den kommande budgetpropositionen.

Jag vill vid det här tillfället endast göra den markeringen att när den långsiktiga strukturplanen för SJ tas upp i regeringens besparingsproposition så ges SJ ett prioriterat utrymme för offensiva satsningar. Detta sker i ett stramt ekonomiskt läge.

Med en i reala termer genomsnittlig ökning av den totala investeringsvolymen om 5 % skall SJ kunna göra sådana långsiktiga satsningar att järnvägen bättre kan hävda sig på såväl persontrafikområdet som godstransportområdet.

Bertil Zachrisson går som vanligt ut i sin raljanta stil, men han förbättrar

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

inte därmed historieskrivningen på det här området för den regering han själv tidigare tillhört. Bertil Zachrisson säger att SJ:s ackumulerade underskott sedan 1976 uppgår till miljardbelopp. Detta är säkerligen ett lätt mål för socialdemokraterna, men ert resonemang är mycket ytligt, herr Zachrisson. För några veckor sedan besökte jag transportforskningskommissionens höstmöte. Det förekom där en paneldebatt där bl. a. denna fråga fördes på tal. Det sades att man varje år efter 1976 i statsverkspropositionen hade gjort större prutningar i SJ:s budget än vad man gjort tidigare år. En rättelse kom blixtnabbt från förre generaldirektören Lars Peterson, som sade ungefär följande. Det är att märka att SJ:s krav tidigare år har varit lägre. Därför har prutningarna blivit mindre. Men fr. o. m. 1976 höjde SJ sina krav avsevärt jämfört med tidigare. Därför fanns det också betydligt större prutmån för regeringen. Jag tycker att Bertil Zachrisson, som talar om blygsel, för egen del borde pröva på vad det ordet innebär.

Den inriktning som SJ får enligt propositionens förslag har som sagt en offensiv profil. En av de allra viktigaste satsningarna är att förbättra trafiksäkerheten. Främst gäller det utbyggnad av automatiskt tågstopp. Vagnmaterielen måste förnyas på både godstrafik- och persontrafiksidan. När det gäller trafiken på i första hand det ersättningsberättigade nätet måste man i god tid planera för en ny generation av s. k. rälsbussar, motorvagnar Y 2. Det kommande inköpet bör förberedas i så god tid att ett svenskt projekt skall kunna komma i fråga.

Spårstandarden måste höjas för att man bl. a. skall kunna möta framtida krav på komfort och framkomlighet. Kapacitetshöjande åtgärder på västkustbanan och dubbelspår på sträckan Bräcke-Ånge är ett par exempel på angelägna objekt. På det trafiksvaga bannätet ökar aktualiteten av en upprustning av inlandsbanan. Framför allt bandelen Forsmo-Hoting har en intressant framtid för transport av vedråvara till skogsindustrin. Spårstandarden bör där också höjas.

Men SJ måste se om sin ekonomi även på annat sätt. Det är, som framhålls i propositionen, oroande med ökande underskott i verksamheten. Den negativa resultatutvecklingen måste mötas med mer målmedveten effektivisering. Jag är inte övertygad om att SJ:s kalkylmetoder är ändamålsenliga, något som jag i flera sammanhang tidigare fört fram.

Även på styckegodssidan måste det finnas utrymme för nya grepp. En bättre samordning mellan järnvägs- och landsvägstransporter måste här komma till stånd. Och då borde SJ inte begränsa samarbetet till enbart de egna företagen. Det förbryllar mig i hög grad att man nu redovisar ca 70 milj. kr. i underskott inom styckegodssektorn. För några år sedan, då SJ gjorde ett mera tafatt försök att komma till rätta med underskottsproblemen i fråga om styckegodstrafiken, talade man om förluster på mellan 250 och 300 milj. kr. per år.

Så något om socialdemokraternas reservation 4, som jag indirekt berört i mitt tidigare inlägg. Reserverna kräver en ny strukturplan och vill därutöver lägga till ytterligare 100 milj. kr. i investeringsmedel. Det mesta av vad som sägs i reservationen täcks av utskottsmajoritetens förslag. Inför

trafikutskottet har SJ:s generaldirektör uttalat sin belåtenhet med det framlagda förslaget. Jag yrkar alltså avslag på reservation 4.

Vpk yrkar i motion 105 på kraftiga satsningar på järnvägen för att eliminera underskotten. Trafikutskottet ansluter sig inte till detta, utan stöder sig på den skrivning som jag tidigare har hänvisat till. Som jag sade blir SJ kraftigt prioriterat framför andra områden.

Socialdemokraterna tar också ånyo upp frågan om bättre samordning mellan de statliga kommunikationsverken. Den här frågan har beretts tidigare. Här pågår ett arbete som det inte finns anledning för riksdagen att nu göra nya beställningar av. Jag yrkar avslag även på reservation 5. På båda dessa punkter yrkar jag alltså bifall till utskottets hemställan.

Fru talman! Det är ytterligare en fråga jag vill beröra. Det är den statliga färjetrafiken. Under den här punkten finns en rad motioner. Som kammaren är medveten om tillkommer det inte riksdagen att besluta i enskilda fall. Motionsströmmen talar ändå sitt tydliga språk om oro för att denna typ av service, som ofta berör glesbygden, skall beskåras på ett drastiskt sätt.

Utskottet ifrågasätter inte att besparingar kan göras, där olägenheterna är små. Men utskottet ställer sig klart tveksamt till lämpligheten av att indragningarna får en sådan omfattning som antyds i propositionen. Utskottet anser att en indragningsprövning bör begränsas till de fall då detta uppenbarligen medför ringa olägenhet för bygden. Trafikutskottet förstärker detta uttalande med att hemställa att det ges regeringen till känna.

När denna formulering antogs av utskottet hade de olika ledamöterna – det är ganska klart – var och en för sig någon färja i tankarna. För egen del tänkte jag bl. a. på färjan Hornö–Veda i Ångermanland. Med den skrivning utskottet nu antagit kan det inte bli tal om att den färjan dras in, anser jag.

Därmed har jag också givit ännu ett svar på Sven Henricssons fråga till Rune Torwald om hur framtiden för den färjan kan se ut. Mitt svar är att färjan har alla utsikter att bibehållas.

Anf. 93 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Fru talman! Herrar Torwalds och Sellgrens svar på min fråga om färjan Hornö–Veda var något olika. Nu tycks det vara bådas mening att avgörandet skall ske på det lokala planet. Jag tar fasta på det och lovar hjälpa till – den lokala opinion som har utvecklats i området och som har bidragit till att det ursprungliga förslaget har modifierats skall vara i gång.

SJ har redovisat en långtidsplan enligt departementets önskan. Där har man gjort en jämförelse mellan sina egna reella behov, det s. k. huvudalternativet, och den investeringsvolym som departementschefen föreslår. I jämförelsen pekar man på vissa konsekvenser, nämligen de minskningar som måste ske om man inte får de medel man behöver: Inlandsbanans upprustning kommer ej att genomföras. Nytt dubbelspår Älvsjö–Järna kommer att senareläggas och påbörjas först 1989/90.

Inlandsbanan har varit ett flaggskepp både för kommunikationsministern och för hela regeringen. Inte minst industriminister Åsling har ofta visat sig

vara intresserad av denna bana. Är det nu meningen att man skall presentera en investeringsplan som utesluter dessa så livligt omfattade objekt?

Frågan gäller i lika hög grad sträckan Älvsjö–Järna där det är kris just nu. Det går inte att klara pendeltågstrafiken i Stockholmsregionen utan att det görs någonting åt det nya dubbelspåret.

Anf. 94 BERTIL ZACHRISSON (s) replik:

Fru talman! Herr Sellgren väljer samma metod som tidigare herr Torwald, nämligen att helt förbigå de ändringar i trafikpolitiken som det här betänkandet innebär. Det är naturligtvis obehagligt att ställas inför verkligheten och öppet för människor erkänna att man sviker tidigare gjorda uttalanden.

Jag vill säga att jag fortfarande tycker att moderaterna har en viss grad av hederlighet i sitt sätt att framträda. De talar åtminstone rakt upp och ner om att man måste göra de här förändringarna för att klara den ekonomiska situationen. I och för sig tycker vi inte att man behöver det, men det är ändå ett hederligt sätt som moderaterna uttrycker sig på. Herrar Sellgren och Torwald försöker ju låtsas som om det beslut de nu vill fatta är samma beslut som det vi tog 1979, men det är det inte.

Herr Sellgren vet mycket väl att det här beslutet innebär att järnvägstrafiken i glesbygden kommer att avsevärt försämrats. Jag hänvisar till det uttalande som kommunikationsministern gjorde i går, när han sade att man mycket väl kan dra in personalen på de mindre järnvägsstationerna, för den behövs inte längre och en del av servicen kan läggas över på posten. Och det är riktigt – det är konsekvensen av det beslut som ni nu är beredda att fatta, men ni låtsas som om man fortfarande skall kunna upprätthålla glesbygds-servicen med samma förutsättningar som vi har i dag, och det är fel.

Herr Sellgren vet att personalsituationen vid SJ är olidlig, att det inte går att rationalisera särskilt mycket mer. De uttalanden vi gjorde 1979 är av den karaktären att de kräver förändringar som ger personalen bättre arbetsmöjligheter. Det går inte att utföra alla de uppgifter som herr Sellgren välvilligt låtsas att SJ skall utföra i framtiden, om inte personalsituationen förändras till det bättre. Det är risk för betydande störningar som det är i dag.

Herr Sellgren vet att SJ:s vagnpark är under all kritik, att den behöver rustas upp och att man nu kör omkring med 1930-talsvagnar i flera av de tåg som går i viktig trafik, inte minst inför julhelgen. På godstrafiksidan, som herr Sellgren med sin bakgrund borde känna väl, är vagnparkssituationen utomordentligt allvarlig.

När vi därför föreslår att SJ skall få 100 milj. kr. ytterligare för att se till att man kommer i kapp och kan leva upp till de krav som människor ställer på SJ nu, med tanke på de beslut riksdagen tidigare har fattat, är detta bara en konsekvent uppföljning av tidigare riksdagsbeslut. Den politik som herr Sellgren biträder nu 1980 innebär en begränsning som gör att SJ inte kommer att klara de mål som vi tidigare har satt upp. Det är utomordentligt genant att behöva bevittna det här dubbelspelet från herr Sellgrens sida.

Anf. 95 KURT HUGOSSON (s) replik:

Fru talman! Rolf Sellgren säger här, att med den skrivning som utskottsmajoriteten gjort i fråga om kommunikationsministerns förslag till inskränkningar i servicen på färjeverksamheten, föreligger inte några större risker. I vart fall, säger Rolf Sellgren, kommer det inte att drabba färjan i hans eget hemlän.

Detta är ytterligare en form av det dubbelspel som Bertil Zachrisson påvisat här. Om utskottsmajoriteten hade menat allvar med vad den skriver, hade den ställt upp på socialdemokraternas sida och avstyrkt propositionen i den här delen. Så länge icke propositionen och departementschefens uttalande är avslagna, föreligger dessa risker, hur mycket Rolf Sellgren än står här framme i talarstolen och säger motsatsen.

Vi har tidigare i debatten kunnat påvisa att de uttalanden och de skrivningar som de tre borgerliga partierna åstadkommit vid olika tillfällen, t. ex. i anslutning till det trafikpolitiska beslutet 1979 och så sent som på våren detta år, är i dag icke vatten värda.

Därför vill jag uppmana de ledamöter av kammaren som eventuellt lyssnar: Skall ni vara säkra på att det icke sker några inskränkningar i servicen för glesbygdens folk och för människor som bor i våra skärgårdsområden, då måste propositionen i den här delen avslås, och då bör ni stödja den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 96 ROLF SELLGREN (fp) replik:

Fru talman! Det är propagandister som har stått här i talarstolen.

Först några ord till Sven Henricsson om inlandsbanan. För inlandsbanan räknar man med ungefär samma upprustningstakt som hittills. Den är inte tillräcklig, men utrymme för mer finns inte. Men Forsmo-Hoting-banan är något man måste satsa på.

Bertil Zachrisson säger att jag sviker givna uttalanden. Han står här och kastar ut beskyllningar. Om han sedan i lugn och ro granskar vad han sagt, måste han återigen drabbas av den blygsel jag returnerade till honom vid mitt förra genmäle.

Det trafikpolitiska beslutet är inte bundet vid exakta uppräkningsstal i budgetarna tiden framöver. I så fall skulle det trafikpolitiska beslutet ha följt den modell som Vägplan 70 föreslog, nämligen att man skulle binda riksdagen och kommande riksdagar vid stegrade tal år efter år. Vad skulle det betyda, om man inom samhällssektor efter samhällssektor skulle ha en liknande uppräkningsplan år för år utan hänsynstagande till den aktuella ekonomiska situationen?

Bertil Zachrisson kan dock inte komma ifrån det faktum att i ett ekonomiskt trängt läge för landet får ändå statens järnvägar sina investeringsmedel uppräknade med i reala termer 5 %. Det är det högsta alternativet SJ fick, när man skulle utreda sin investeringsplan för den kommande tioårsperioden. SJ hade självt en plan, men det är en annan sak.

Hur skall vi göra med rationaliseringarna? Hur skall vi göra med

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (TU)*

1930-talsvagnarna?

Bertil Zachrisson bör vara medveten om att de kraftigaste neddragningarna gjordes under den socialdemokratiska tiden, att det var under den socialdemokratiska tiden som SJ hade den lägsta inköpstakten av gods- och personvagnar. Det är nu, när SJ har fått fram sin Hbis-vagn som man satsar stort på att köpa nya godsvagnar. Det är nu, under den här regeringens tid, som 150 personvagnar har köpts in. Det är nu som 100 motorvagnar har köpts in. Det är nu som man satsar offensivt på järnvägen. Bertil Zachrisson kan inte tala om att man bara låtsas och att man inte lever med i verkligheten. Det är Bertil Zachrisson som lever utanför verkligheten.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

14 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkande

1980/81:15 om besparingar i statsverksamheten, m. m. (sammanfattande bedömning) (prop. 1980/81:20)

Skatteutskottets betänkande

1980/81:16 om skatten på 1981 års inkomster, m. m. (prop. 1980/81:50)

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1980/81:17 om utbyggt skydd mot höga sjukvårds- och läkemedelskostnader (prop. 1980/81:73)

Utbildningsutskottets betänkande

1980/81:15 med anledning av förnyad behandling av delar av proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m.

Trafikutskottets betänkande

1980/81:9 om vissa åtgärder på teleområdet (prop. 1980/81:66)

Civilutskottets betänkande

1980/81:12 med anledning av återförvisning av ärende om räntebidrag m. m. (CU 1980/81:7 mom. 5)

15 § Anmälan av interpellation

Nr 51

Tisdagen den
16 december 1980

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 16 december

Anmälan av interpellation

1980/81:70 av *Ingegerd Elm* (s) till socialministern om ansvaret för samhällets vård av ungdomar:

Många barn och ungdomar i vårt land har det svårt och far illa. Får inte dessa barn och ungdomar det stöd och den hjälp de behöver, hamnar de oftast i allt svårare situationer.

Ansvaret för att stöda barn och ungdom har vi alla, såväl enskilt som gemensamt med hjälp av föreningar och samhällets organ. Jag har hittills haft uppfattningen, att detta är en målsättning som det råder enighet om. För några dagar sedan uppmärksammades jag emellertid på att samhällets ansvar nu börjar svikta.

En social nämnd har i november månad detta år fått besked från socialstyrelsen att kommunen på egen hand får söka klara omhändertagandet av ett 13-årigt barn, som en ungdomsvårdsskola ej kunde ha kvar i sin vård. Socialstyrelsens besked till distriktsnämnden är att ansvaret för barnet är en kommunal uppgift.

De tjänstemän och kommunalt förtroendevalda som nu på alla sätt söker lösa problemet har således fått beskedet från socialstyrelsen att ansvaret är kommunens. Något liknande har man aldrig tidigare varit med om, säger de socialarbetare jag talat med.

Även om det här barnet har stora problem och är svårt att umgås med, är detta tyvärr inte alls unikt i vårt land. Det finns många barn, som behöver kvalificerat stöd och särskild hjälp. Hittills har kommunerna kunnat förlita sig på socialstyrelsens bistånd och ansvarstagande. Den situation man nu har försatts i medför att kommunerna har anledning att känna stor oro för hur man skall klara vårdansvaret.

Med hänvisning till vad jag här anfört vill jag fråga socialministern:

Hur är ansvaret för samhällets vård av ungdomar reglerat?

Vilken roll har socialstyrelsen?

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 16 december

1980/81:197 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om differentierade socialförsäkringsavgifter:

Industriministern har vid ett antal tillfällen uttalat sig för differentierade socialförsäkringsavgifter, vilket bl. a. skulle innebära att lägre avgifter uttas inom stödområdena 5 och 6, dvs. inom flertalet av skogslänens inlandskommuner.

Det råder ingen tvekan om att det skulle innebära en avsevärd regionalpolitisk stimulans för berörda områden om de sociala avgifterna kunde sänkas med 20–10 %.

Jag vill med anledning av det anförda fråga industriministern:

Hur och när kan en generell sänkning av de sociala avgifterna inom stödområdena 5 och 6 komma till beslut?

1980/81:198 av *Karin Israelsson* (c) till statsrådet Carl Axel Petri om en planerad kraftledning mellan Svartbyn och Hjalta:

Vattenfall planerar en kraftledning mellan Svartbyn i Boden till Hjalta utanför Sollefteå. Enligt det förslag som nu föreligger har man planerat en dragning av kraftledningen genom byn Sjomellankälen i Tavelsjö i Umeå kommun. Detta innebär bl. a. att en fastighet får ledningen ca 20 m från befintlig ladugård och nära bostadshuset. Oron för skador i framtiden på människor och djur är stor. I ett tidigare förslag planerades dragningen av kraftledningen till skogs- och myrmark utanför byn.

Med anledning av detta vill jag fråga statsrådet Petri om han är beredd att vidtaga åtgärder för att ändra den tänkta dragningen av kraftledningen så att dragningen genom byn Sjomellankälen undviks.

17 § Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert